

Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek

Jaarverslag 2014

colofon

Dit jaarverslag is een uitgave van
Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek

administrateur
Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.
Postbus 3183, 3502 GD Utrecht
telefoon: 088-008 40 10

datum
24 juni 2015

Voorwoord

2014 was voor het Pensioenfonds voor de Tandtechniek een jaar waarin de dekkingsgraad wederom onder de 100% kwam. De belangrijkste aanleiding hiertoe was de dalende rente. De daling versnelde aan het einde van het jaar doordat de Europese Centrale Bank een omvangrijk pakket stimuleringsmaatregelen aankondigde met als centraal doel de economie te stimuleren en het risico van deflatie te voorkomen.

Voor het Pensioenfonds voor de Tandtechniek had dit nadelige consequenties. Het is uitermate teleurstellend voor de deelnemers in het fonds om aan de ene kant te moeten constateren dat het pensioenvermogen per deelnemer nooit zo hoog is geweest, terwijl er aan de andere kant toch sprake is van een dekkingstekort. Dit is ontstaan omdat pensioenfondsen de toekomstige uitkeringen aan hun pensioengerechtigden moeten waarderen tegen de actuele rentestanden. De gevoeligheid voor rentedaling was groot bij het fonds. De reden hiervoor was dat het fonds een te geringe risicoafdekking in haar portefeuille had opgenomen tegen de daling van de rentestanden.

Per 1 juli 2014 werd de Wet versterking bestuur pensioenfondsen van kracht. In de zomer van 2014 heeft het bestuur middels een zelfanalyse geconcludeerd dat ingrijpende wijzigingen in de aansturing van het fonds noodzakelijk zijn om uit de moeizame situatie te geraken. Het bestuur wil de kwaliteitseisen en de inzet van beschikbare tijd van haar bestuurders verhogen teneinde op termijn een betere performance te kunnen laten zien.

Deze besluitvorming heeft gevolgen gehad voor een aantal bestuursleden. Zo is een bestuurslid gevraagd om zijn functie neer te leggen. Twee andere bestuursleden hebben aangegeven dat zij vanwege hun reguliere werkzaamheden niet kunnen voldoen aan de nieuwe normen voor beschikbare inzetbare tijd. Een ander bestuurslid is om privéredenen gestopt. De nieuwe bestuurders die gezocht zijn voor vervanging van de aftredende bestuursleden zijn of reeds geïnstalleerd of lopen warm. Hun kennis, inzet en betrokkenheid geven veel vertrouwen voor de toekomst. Daarnaast is het fonds versterkt doordat een meer dan uitstekende Raad van Toezicht is geïnstalleerd. Hierin nemen 3 leden zitting die zeer deskundig zijn op de vlakken Pensioenuitvoering, Risicomanagement en Beleggingen. Tevens zijn een aantal deelnemers van de deelnemersraad overgegaan naar het Verantwoordingsorgaan.

In oktober 2014 is het bestuur tot de conclusie gekomen dat het nodig is om een alles omvattend verbeterplan op te stellen. Om die reden heeft het bestuur samen met de Raad van Toezicht in november een 2-daagse sessie gehouden om dit verbeterplan samen te stellen. Bij deze sessie stonden 3 hoofdthema's centraal:

- Governance
- Risicomanagement
- Countervailing power

Tijdens deze 2-daagse sessie heeft het bestuur zich laten begeleiden door externe inleiders. Er is bewust voor gekozen om geen sprekers van de huidige uitvoeringsorganisatie in te zetten. Juist om andere invloeden naar binnen te halen.

Met het doel om te verbeteren op deze 3 hoofdthema's is een plan van aanpak opgesteld. Dit plan van aanpak bevat een omvangrijk aantal verbeterpunten.

Dit plan van aanpak is geaccordeerd door het bestuur en door de Raad van Toezicht en besproken met het Verantwoordingsorgaan. Tevens is het besproken met DNB.

Vanaf januari 2015 is het bestuur anders gaan werken en gestart met het oppakken van de verbeterpunten. Er is gestart met de opzet van een goede commissiestructuur, met commissies die gescheiden van de bestuursvergaderingen bij elkaar komen. Zo kende het fonds als voorbeeld geen risicomanagementcommissie. Die is er nu wel.

De intensiteit van de overleggen van commissies en van het bestuur is fors verhoogd. Er is een wijziging doorgevoerd in de bestuursondersteuning en er is een nieuwe adviserend actuaaris aangesteld. Het bestuur is sinds begin 2015 druk doende om de zaken op orde te krijgen.

Een van de eerste zaken die het bestuur heeft opgepakt is het terugdringen van de rentegevoeligheid van de balans van het pensioenfonds. De discussie hierover is gestart in december 2014 en de implementatie van het besluit is uitgevoerd in 2015.

De Meern, 24 juni 2015

R.A.L. Heijn, voorzitter

Samenvatting

Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek

Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek

Postbus 3183, 3502 GD Utrecht

Telefoon: 088-008 40 10

Internet: www.pensioentandtechniek.nl

E-mail: tandtechniekpensioen@achmea.nl

Ultimo 2014 :

Bestuur

Dhr. R.A.L. Heijn (voorzitter)

Dhr. W.B. Jagt

Dhr. P.H.W.M. Peters

Dhr. F.M.M. Poorthuis

Dhr. C.M.A. van Riet

Mw. M. Steffens

Dhr. H. Roeten

Vacature

Verantwoordingsorgaan

Dhr. G.B.T. Stroot (voorzitter)

Dhr. J. van Dijk

Dhr. M. Silvius

Vacature

Vacature

Raad van Toezicht

Dhr. P. Priester (voorzitter)

Mw. L.E.M. Duynstee

Dhr. S.T.H. Meijlink

Uitvoeringsorganisatie

Pensioenbeheer

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.

Vermogensbeheer

Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V.

Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V.

Adviserend actuaris

Mw. ir. drs. I.P. Kamphuis AAG, Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V.

Waarmerkend actuaris

Dhr. ir. drs. G. Veluwenkamp AAG, Towers Watson B.V.

Externe accountant

Dhr. drs. L.H.J. Oosterloo RA PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Compliance officer

Dhr. B.M. Peters, Nederlands Compliance Instituut B.V.

Bestuursondersteuning

Dhr. mr. I.F. Janssen, fondsmanager en mw. drs. J. Colpa, bestuursadviseur, Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.

Financiële positie

In februari 2013 besloot het bestuur om per 1 april 2013 over te gaan tot een verlaging van 7% van de pensioenuitkeringen en pensioenaanspraken. Het fonds maakte hierbij gebruik van de mogelijkheid die De Nederlandsche Bank (DNB) bood om de verlaging te maximeren op 7%. Deze maatregel was noodzakelijk omdat alle andere maatregelen die waren genomen, zoals het niet verlenen van een toeslag, het verhogen van de pensioenleeftijd en van de pensioenpremie en het verlagen van de opbouwpercentages voor ouderdoms- en nabestaandenpensioen, onvoldoende effect hadden om de verlaging te voorkomen. Eind december 2013 moest de dekkingsgraad van het fonds ten minste 104,2% bedragen. Als de dekkingsgraad lager zou zijn, dan moest het fonds per 1 april 2014 overgaan tot het nogmaals verlagen van de pensioenuitkeringen en pensioenaanspraken. De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2013 102,1%. Het bestuur heeft daarom op 4 februari 2014 besloten om per 1 april 2014 over te gaan tot een verlaging van 2% van de pensioenuitkeringen en pensioenaanspraken. Hierdoor daalde de technische voorzieningen met € 12,4 miljoen. De verlaging leidde tot een stijging van de dekkingsgraad ultimo 2013 met 2,1%.

De achterstand op de toeslagverlening bedraagt (over de jaren 2004 tot en met 2014 opgeteld) voor actieve deelnemers: 23,7% en voor pensioengerechtigden en slapers: 18,0%. Voor een toelichting op het beleid toeslagverlening zie paragraaf 7.5 van de jaarrekening.

De dekkingsgraad per 31 december 2014 bedraagt 94,3%. Daarmee verkeert het fonds in, de zo genoemde, onderdekking. Per 1 januari 2015 ging het nieuwe Financieel Toetsingskader in. Dit zijn de nieuwe financiële "spelregels" voor pensioenfondsen. Deze nieuwe strengere regels moeten zorgen voor meer stabiliteit, zodat pensioenfondsen minder gevoelig worden voor onvoorziene omstandigheden zoals daling van de aandelenkoersen, aanhoudende lage rentestand, onvoorziene stijging van de levensverwachting. Bij een verslechtering van de financiële situatie van het fonds moeten direct maatregelen worden genomen. Maatregelen mogen wel over een langere periode worden gespreid. Zo mogen kortingen over een periode van maximaal 10 jaar worden uitgesmeerd. Het fonds dient voor 1 juli 2015 een nieuw herstelplan bij de DNB in te dienen.

Financieel beleid

Om aan de doelstelling van het fonds te voldoen moeten er voldoende activa worden gevormd om toekomstige pensioenuitgaven te kunnen dekken. Het bestuur hanteerde in 2014 hierbij de beleidsinstrumenten premiebeleid, toeslagenbeleid en beleggingsbeleid.

Premiebeleid

De pensioenregeling is een uitkeringsovereenkomst die wordt gefinancierd met een doorsneepremie. In het kader van de Wet Aanpassing Fiscale Behandeling VUT/Prepensioen en Introductie Levensloop (Wet VPL) hanteert het fonds verschillende premies voor deelnemers geboren vóór 1950 (16% van de pensioengrondslag voor de basisregeling en 8,5% van het pensioengevend loon voor het prepensioen) en deelnemers geboren na 1949 (23,5% van de pensioengrondslag voor de basisregeling en 3,5% van de pensioengrondslag voor VPL). Daarmee werden de premies van 2013 voor 2014 gehandhaafd.

Toeslagenbeleid

Het bestuur streeft er naar om jaarlijks de pensioenrechten en de pensioenaanspraken aan te passen aan de stijging van de CBS-consumentenprijsindex "alle huishoudens afgeleid". Het bestuur heeft, gezien de financiële positie van het fonds, besloten om per 1 januari 2014 geen toeslag te verlenen. Er bestaat geen recht op toeslagverlening en er is dus geen zekerheid of en in hoeverre het fonds in de toekomst een toeslag kan verlenen. Het fonds reserveert namelijk geen gelden voor toekomstige toeslagen.

Beleggingsbeleid

De oorzaak van de daling van de dekkingsgraad is de voortdurende daling van de rentestand. Het renterisico binnen de beleggingsportefeuille was in 2014 niet op strategische basis afgedekt. Het beleggingsrendement bedroeg in 2014: 8,74%. Over 2014 is een z-score behaald van 0,18. De performancetoets over de periode januari 2010 tot en met december 2014 bedraagt, volgens de nieuwe berekeningsmethode, 0,27 positief.* (Zie ook bijlage 2.)

	2014	2013	2012	2011	2010
Z-score	0,18	0,14	0,09	0,08	0,12

* Volgens de oude berekeningsmethode bedraagt de performancetoets 2014: $0,27 + 1,28 = 1,55$

Pensioenregeling

De pensioenleeftijd voor deelnemers geboren na 1949 werd in 2013 al verhoogd van 65 jaar naar 67 jaar. Het opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen was in 2014 1,9%; het opbouwpercentage voor het partnerpensioen bedroeg 1,33%. De franchise bedroeg € 11.005,-

Voor deelnemers geboren voor 1950 bleef de pensioenregeling in 2014 ten opzichte van 2013 ongewijzigd.

Pensioenregeling 2015

Pensioenregeling voor deelnemers geboren na 1949:

Cao-partijen maakten voor 2015 de volgende afspraken die door het bestuur van het fonds op 25 november 2014 werden vastgesteld:

- Pensioengevend salaris wordt gemaximeerd op € 100.000;
- Het opbouwpercentage voor OP wordt 1,77%;
- Het opbouwpercentage voor NP blijft 70% van OP (=1,239%);
- De franchise wordt € 11.395;
- De te betalen premie blijft 27% (waarvan 24,5% voor pensioenregeling en 2,5% voor VPL).

Pensioenregeling voor deelnemers geboren voor 1950: in 2015 treden in deze regeling geen nieuwe deelnemers meer in.

Oordeel Verantwoordingsorgaan

Het oordeel van het Verantwoordingsorgaan over het door het bestuur gevoerde beleid is opgenomen in paragraaf 5.1. van dit jaarverslag.

Goedkeuring Raad van Toezicht

De goedkeuring van de Raad van Toezicht, ingesteld per 1 juli 2014, over het door het bestuur gevoerde beleid is opgenomen in paragraaf 6.1. van dit jaarverslag.

Kerncijfers (bedragen x EUR 1.000) ultimo *

	2014	2013
	EUR	EUR
Pensioenvermogen	694.074	637.607
Voorziening pensioenverplichtingen	735.731	612.979
Aanwezige dekkingsgraad	94,3%	104,0%
Deelnemers	3.497	3.463
Gewezen deelnemers	5.516	5.563
Pensioengerechtigden	1.703	1.641
Werkgevers	639	634

*Zie ook bijlage 2

Inhoud

Het fonds	11
1.1 Inleiding	11
1.2 Over het fonds	11
1.2.1 Naam en vestigingsplaats	11
1.2.2 Doelstelling	11
1.2.3 Samenwerkende organisaties	11
1.2.4 Externe partijen	12
1.3 Het bestuur	13
1.3.1 Samenstelling	13
1.3.2 Vergaderdata, studiedagen en overige bijeenkomsten	13
1.3.3 Bestuurlijke commissies	13
1.4 De Raad van Toezicht	14
1.5 Het Verantwoordingsorgaan	15
1.5.1 Taken, samenstelling en vergaderdata	15
1.6 De deelnemersraad	16
1.7 De geschillencommissie	16
1.8 Klantenraad en Raad van Advies	16
1.9 Uitbesteding	16
2 Ontwikkelingen	18
2.1 Ontwikkelingen financiële positie	18
2.2 Ontwikkelingen regelgeving en overheidsbeleid	21
2.3 Goed pensioenfondsbestuur	21
2.4 Communicatie	23
2.5 Toezichthouder AFM en DNB	24
2.5.1 Autoriteit Financiële Markten (AFM)	24
2.5.2 De Nederlandsche Bank (DNB)	24
2.6 Ontwikkelingen na balansdatum	25
3 Financieel beleid	26
3.1 Inleiding	26
3.2 Premiebeleid	26
3.3 Toeslagenbeleid	27
3.4 Kosten	28
3.4.1 Uitvoering pensioenbeheer	28
3.4.2 Uitvoering Vermogensbeheer	28
3.5 Pensioenvermogen en voorzieningen	30
3.6 Actuariële analyse	31
3.7 Beleggingen	32
3.8 Verantwoord beleggen	37
3.9 Vooruitzichten voor 2015	39
3.10 Risicoparagraaf	40
4 Pensioenregeling	43
4.1 Inleiding	43
4.2 De pensioenregeling	43

4.3	Wijzigingen verplichtstelling, statuten en reglementen	46
4.4	Slotopmerkingen	47
5	Verantwoordingsorgaan	48
5.1	Oordeel 2014	48
5.1.1	Algemeen	48
5.1.2	Bevindingen	49
5.1.3	Oordeel	49
5.1.4	Aanbevelingen	50
5.2	Reactie bestuur	50
6	Raad van Toezicht	51
6.1	Rapport 2014	51
6.1.1	Algemeen	51
6.1.2	Bevindingen en aanbevelingen	51
6.1.3	Goedkeuring	52
6.2	Reactie bestuur	53
7	Jaarrekening	54
8	Overige gegevens	95

Het fonds

1.1 Inleiding

Als gevolg van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen, koos het bestuur voor het vernieuwde paritaire bestuursmodel en is het bestuursmodel per 1 juli 2014 gewijzigd. De deelnemersraad is per die datum opgeheven. Het Verantwoordingsorgaan heeft een wijziging ondergaan, de nieuwe rol van het Verantwoordings-orgaan wordt hieronder toegelicht. Ook nieuw is de Raad van Toezicht. Deze vervangt de visitatiecommissie. Daarnaast is aan het bestuur een bestuurslid namens pensioengerechtigden toegevoegd. Deze is in de plaats gekomen van een werknemerszetel.

Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek kent verschillende organen, zoals het bestuur, het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht. Daarnaast is een aantal externe partijen intensief bij Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek betrokken. In dit hoofdstuk stelt Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek de bestuursorganen en externe partijen voor. Allereerst volgen de doelstelling en een aantal algemene gegevens van Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek.

1.2 Over het fonds

1.2.1 Naam en vestigingsplaats

Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek (hierna: het fonds) is opgericht in 1967 en statutair gevestigd in Utrecht. Het fonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Utrecht onder nummer 41178164. De statuten werden in 2014 op 8 januari gewijzigd. Het fonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

1.2.2 Doelstelling

Doelstelling van het fonds is het verlenen van pensioenen aan deelnemers, gewezen deelnemers en hun nabestaanden met inachtneming van de statuten en reglementen. Het fonds probeert dit doel te bereiken door premies te innen bij de aangesloten ondernemingen. De gelden worden belegd en beheerd en het fonds doet daaruit uitkeringen bij ouderdom, overlijden en arbeidsongeschiktheid.

1.2.3 Samenwerkende organisaties

De volgende organisaties dragen leden voor het bestuur voor en benoemen de leden van de deelnemersraad en het Verantwoordingsorgaan:

1. Vereniging van Laboratoriumhoudende Tandtechnici in Nederland (VLHT)
Postbus 31441
6503 CK Nijmegen
(024) 356 49 71
2. Branchevereniging Tandtechniek (BTT)
Postbus 658
3700 AR Zeist
(030) 691 57 54

3. Nederlandse Werkgeversvereniging Tandtechniek (NWVT)
Postbus 576
6800 AN Arnhem
info@nwvt.nl
4. FNV Bondgenoten (FNV)
Postbus 9208
3506 GE Utrecht
(030) 273 82 22
5. De Unie, vakbond voor Industrie en Dienstverlening (De Unie)
Postbus 400
4100 AK Culemborg
(0345) 851 961
6. CNV Vakmensen (CNV)
Postbus 2550
3500 GM Utrecht
(030) 751 10 07

Een bestuurslid namens gepensioneerden kan, onder voorwaarden, worden voorgedragen door de werknemersverenigingen, Verenigingen van pensioengerechtigden en kiesgerechtigde pensioengerechtigden.

1.2.4 Externe partijen

Het fonds werkt samen met de volgende externe partijen:

Uitvoeringsorganisatie

Pensioenbeheer

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.

Vermogensbeheer

Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V.

Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V.

Adviserend actuaris

Mw. ir. drs. I.P. Kamphuis AAG, Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V. (2014)

Dhr. drs. F. Verschuren AAG, Sprekels & Verschuren, Actuarissen Consultants (2015)

Waarmerkend actuaris

Dhr. ir. drs. G. Veluwenkamp AAG, Towers Watson B.V.

Externe accountant

Dhr. drs. L.H.J. Oosterloo RA PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Compliance officer

De heer B.M. Peters, Nederlands Compliance Instituut.

Bestuursondersteuning

Dhr. mr. I.F. Janssen, fondsmanager en mw. drs. J. Colpa, bestuursadviseur, Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. (2014)

Dhr. mr. I.F. Janssen, fondsmanager, mw. C.H.W.M van Hoorn, bestuursadviseur, mw. S. Kuhlmann, fondssecretaris, Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. (2015)

1.3 Het bestuur

1.3.1 Samenstelling

Het paritaire bestuur is op 31 december 2014 als volgt samengesteld:

Leden werkgevers	Benoemd tot	Organisatie
De heer R.A.L. Heijn	2018	VLHT
De heer W.B. Jagt	2018	VLHT
De heer mr. C.M.A. van Riet	2016	BTT
De heer drs. P.H.W.M. Peters	2017	NWVT

Leden werknemers	Benoemd tot	Organisatie
F.M.M. Poorthuis	2018	FNV
Mevrouw M. Steffens	2015	FNV
Vacature	2016	De Unie
De heer H. Roeten	2017	CNV

De heer P.C.M. Duijndam is per 1 juli 2014 afgetreden als voorzitter/secretaris.

De heer Heijn is per 27 oktober 2014 benoemd als bestuurslid/secretaris en lid van de beleggingsadviescommissie. Per 1 januari 2015 is de heer Heijn benoemd als voorzitter tot 1 januari 2016.

De heer Jagt is per 1 januari 2014 herbenoemd; op het moment van schrijven heeft hij zijn bestuurslidmaatschap beëindigd. Zijn opvolger de heer R.W.M. Smits is op 30 april 2015 benoemd als bestuurslid en als voorzitter van de beleggingsadviescommissie.

De heer Poorthuis is benoemd op 13 mei 2014 en volgde daarmee de heer H. Hofstee op die per 20 augustus 2013 zijn bestuurslidmaatschap beëindigde.

De heer H.A.M. Hoekstra is per 1 juli 2014 afgetreden; een opvolger is nog niet benoemd.

1.3.2 Vergaderdata, studiedagen en overige bijeenkomsten

Het bestuur heeft in 2014 elf keer vergaderd. Daarnaast werd op 4 februari en 11 juni gezamenlijk vergaderd met de deelnemersraad van het fonds. Op 11 juni en 25 november werd gezamenlijk vergaderd met het Verantwoordingsorgaan van het fonds.

De jaarlijkse studiebijeenkomsten van het bestuur vonden plaats op 9 april en 11 november. Op 6 en 7 november namen de bestuursleden, samen met de leden van de Raad van Toezicht, deel aan "heidagen". Tijdens deze heidagen werden een verbeterplan en een toekomst strategie besproken.

1.3.3 Bestuurlijke commissies

In verband met toenemende complexiteit en de vele taken van het bestuur heeft het fonds een aantal bestuurlijke commissies ingesteld. Deze commissies doen voorbereidend werk in kwesties waarover het bestuur een besluit moet nemen. Zij kunnen in de voorbereidingsfase dieper ingaan op de achtergronden en consequenties van te nemen beleidsbeslissingen. De leden van de bestuurlijke commissies kunnen zich laten bijstaan door externe deskundigen. De commissies zijn bij voorkeur paritair samengesteld en de leden worden door het bestuur benoemd.

In 2014 waren de volgende bestuurlijke commissies werkzaam:

Beleggingsadviescommissie

Het bestuur van het fonds laat zich op vermogensbeheergebied ondersteunen door de beleggingsadviescommissie (BAC). De BAC geeft gevraagd en ongevraagd adviezen aan het bestuur ten behoeve van het door het bestuur vast te stellen beleggingsbeleid en de uitvoering daarvan. De BAC bestaat uit twee bestuursleden en kreeg in 2014 ondersteuning van specialisten van Syntrus Achmea Vermogensbeheer en Syntrus Achmea Real Estate & Finance. De BAC vergaderde in 2014 5 keer. De jaarlijkse studieochtend vond, samen met het bestuur en een lid van de Raad van Toezicht van het fonds, plaats op 2 oktober.

Samenstelling op 31 december 2014:

- De heer C.M.A. van Riet (voorzitter)
- De heer R.A.L. Heijn
- De heer P.H.W.M. Peters (aspirant-lid)

DVO-commissie

De DVO-commissie richt zich op de dienstverleningsovereenkomst (DVO) met de pensioenuitvoerder. De commissie heeft als doel de dienstverlening van de pensioenuitvoerder te beoordelen en de kwaliteit van die dienstverlening te toetsen. De commissie bestaat uit drie bestuursleden. De DVO-commissie kwam in 2014 vier keer bijeen. Vanaf 2015 is de DVO-commissie opgeheven en is er een Risicocommissie ingesteld. De risicocommissie bestaat uit 3 bestuursleden.

Samenstelling op 31 december 2014:

- Mevrouw M. Steffens (voorzitter)
- De heer P.H.W.M. Peters
- De heer R.A.L. Heijn

Communicatieadviescommissie

Het bestuur van het fonds laat zich op het gebied van communicatie ondersteunen door de communicatieadviescommissie. Deze commissie geeft gevraagd en ongevraagd adviezen aan het bestuur ten behoeve van het door het bestuur vast te stellen communicatiebeleid en over de uitvoering daarvan. De commissie bestaat uit drie bestuursleden en krijgt ondersteuning van communicatiespecialisten van Syntrus Achmea Pensioenbeheer. De communicatieadviescommissie vergaderde in 2014 op 27 oktober.

Samenstelling op 31 december 2014:

- De heer P.H.W.M. Peters (voorzitter)
- De heer C.M.A. van Riet
- De heer H. Roeten

Adviescommissie bezwaarschriften vrijstellingsbesluiten

Het fonds heeft een adviescommissie bezwaarschriften vrijstellingsbesluiten. Deze commissie wordt samengesteld zodra er een bezwaarschrift is ingediend. De commissie adviseert het bestuur bij bezwaarschriften van belanghebbenden wegens het niet verlenen van een vrijstelling. In het verslagjaar zijn geen bezwaren ingediend.

1.4 De Raad van Toezicht

1.4.1. Taken, samenstelling, vergaderdata

Tot 1 juli 2014 was de visitatiecommissie belast met het intern toezicht. De visitatiecommissie bracht voor het laatst een rapportage uit in 2012.

Met de implementatie van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen is per 1 juli 2014 de Raad van Toezicht ingesteld.

Deze bestaat uit drie onafhankelijke, deskundige en gezaghebbende personen en heeft als taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds. De leden zijn benoemd door het bestuur. De Raad van Toezicht is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De Raad van Toezicht legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het Verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. De Raad van Toezicht staat het bestuur met raad ter zijde en stelt zich op als gesprekspartner van het bestuur.

De Raad van Toezicht is op 31 december 2014 als volgt samengesteld:

Leden

Dhr. P. Priester (voorzitter)

Mw. L.E.M. Duynstee

Dhr. S.T.H. Meijlink

De Raad van Toezicht vergaderde in 2014 op 12 augustus en 21 oktober. Op 6 en 7 november namen de leden van de Raad van Toezicht, samen met de leden van het bestuur, deel aan "heidagen". Tijdens deze heidagen werden een verbeterplan en een toekomst strategie besproken.

In hoofdstuk 6 is het rapport en de goedkeuring van de Raad van Toezicht verwoord.

1.5 Het Verantwoordingsorgaan

1.5.1 Taken, samenstelling en vergaderdata

Het bestuur legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd.

Het Verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, alsmede over beleidskeuzes voor de toekomst. Het Verantwoordingsorgaan baseert zijn oordeel op het jaarverslag van het fonds, de jaarrekening, de bevindingen van de Raad van Toezicht en overige informatie.

Het Verantwoordingsorgaan heeft een zittingsduur van maximaal 4 jaar en bestaat uit 4 leden: 2 vertegenwoordigers van deelnemers, 1 vertegenwoordiger van gepensioneerden en 1 vertegenwoordiger van werkgevers.

Het Verantwoordingsorgaan is op 31 december 2014 als volgt samengesteld:

Leden	Benoemd tot	Geleding
Vacature		Werkgevers
Vacature		Werknemers
De heer G.B.T. Stroot (voorzitter)	2018	Werknemers
De heer M. Silvijs	2018	Werknemers
De heer J. van Dijk	2018	Gepensioneerden

Het Verantwoordingsorgaan vergaderde in 2014 op 3 juni, 23 september, 24 oktober en 18 november. Op 11 juni en 25 november werd gezamenlijk vergaderd met bestuur van het fonds.

In hoofdstuk 5 is het oordeel van het Verantwoordingsorgaan verwoord.

1.6 De deelnemersraad

Met de implementatie van het nieuwe bestuursmodel is de deelnemersraad per 1 juli 2014 opgeheven. De leden van de deelnemersraad, met uitzondering van de heer Vastenburg, zijn overgegaan naar het Verantwoordingsorgaan.

De deelnemersraad bestond tot 1 juli 2014 uit de volgende leden:

Leden	Geleding
De heer E. Vastenburg	Deelnemers
De heer G.B.T. Stroot	Deelnemers
De heer M. Silvius	Deelnemers
De heer J. van Dijk	Gepensioneerden

1.7 De geschillencommissie

De geschillencommissie wordt samengesteld wanneer er een geschil is. De te benoemen commissie bestaat uit een voorzitter en twee leden (één lid namens de werkgeversverenigingen en één lid namens de werknemersverenigingen).

De geschillencommissie adviseert bij geschillen over besluiten van het bestuur. Het kan gaan om geschillen met deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, pensioengerechtigden of werkgevers. In het verslagjaar hebben zich geen geschillen voorgedaan; de geschillencommissie heeft daarom in 2014 niet vergaderd.

1.8 Klantenraad en Raad van Advies

Syntrus Achmea heeft een Klantenraad. Vanuit het bestuur worden twee afgevaardigden uitgenodigd voor de vergaderingen van de Klantenraad. De Klantenraad is een platform om veranderingen in de dienstverlening van de uitvoeringsorganisatie te toetsen. De Klantenraad kiest uit haar leden een Raad van Advies, die gevraagd en ongevraagd de directie van de uitvoeringsorganisatie adviseert. Tot 1 juli 2014 nam de heer Duijndam vanuit het bestuur deel aan de bijeenkomsten van de Klantenraad. Na 1 juli 2014 werd vanuit het bestuur niet deelgenomen aan deze bijeenkomsten.

1.9 Uitbesteding

Het bestuur heeft de uitvoering van het pensioenbeheer en het vermogens- en vastgoedbeheer uitbesteed aan Syntrus Achmea en vastgelegd in overeenkomsten.

Syntrus Achmea bestaat uit drie rechtspersonen:

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.

Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V.

Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V.

Pensioenbeheer

Het fonds heeft de uitvoering van het pensioenbeheer uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. Het fonds heeft Syntrus Achmea daarbij gemandateerd voor de hieraan verbonden werkzaamheden, zoals het afsluiten van uitvoeringsovereenkomsten met werkgevers, het invorderen van de relevante pensioenpremie, het vaststellen en uitbetalen van de pensioenuitkeringen, het communiceren richting (gewezen) deelnemers, et cetera. De bestuursondersteuning op het gebied van pensioenbeheer maakt eveneens onderdeel uit van de uitbesteding aan Syntrus Achmea. Het fonds en Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. hebben hun afspraken over uitbesteding vastgelegd in een beheerovereenkomst.

Vermogensbeheer

Het fonds heeft de uitvoering van het vermogensbeheer uitbesteed aan Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V. en Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. Het fonds heeft Syntrus Achmea gemandateerd voor de hieraan verbonden werkzaamheden zoals het beheren van het vermogen volgens de door het bestuur gegeven aanwijzingen, het verrichten van beleggingstransacties, het verwerven, opleveren en exploiteren van projecten, het aangaan van overeenkomsten et cetera.

Dienstverleningsovereenkomsten

Afspraken over de kwaliteit van de dienstverlening zijn vastgelegd in aparte dienstverleningsovereenkomsten (DVO) voor pensioenbeheer en vermogensbeheer. De overeenkomsten bieden de mogelijkheid om de bestaande dienstverlening tussentijds aan te passen of nieuwe diensten toe te voegen. Het bestuur en de uitvoerder leggen eventuele nieuwe afspraken altijd contractueel vast.

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. heeft in 2014 elk kwartaal aan het bestuur gerapporteerd over de DVO-afspraken. Van Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V. en Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. ontving het bestuur in 2014 zowel maand- als kwartaalrapportages.

2 Ontwikkelingen

2.1 Ontwikkelingen financiële positie

Herstelplan

In 2008 is door de kredietcrisis en de dalende rente een reservetekort en een dekkingstekort ontstaan. Het fonds heeft daarom een geïntegreerd lange- en kortetermijnherstelplan opgesteld om de dekkinggraad en de reserves zo snel mogelijk weer op peil te brengen. Het fonds heeft het herstelplan in 2009 ingediend bij DNB. Het herstelplan is door DNB goedgekeurd. Het fonds heeft een dekkingstekort als de dekkinggraad lager is dan 104,2% en een reservetekort als de dekkinggraad lager is dan 115,9%.

Het herstelplan gaat er vanuit dat het fonds het dekkingstekort binnen vijf jaar (per eind 2013) kan opheffen zonder aanpassingen in het beleid (kortetermijnherstel). In het herstelplan staat ook hoe het bestuur van het fonds verwacht het eigen vermogen van het fonds binnen de wettelijke termijn van vijftien jaar (2023) te herstellen tot het vereist eigen vermogen (langetermijnherstel).

Ontwikkeling dekkinggraad 2014

De dekkinggraad is de verhouding tussen het beschikbare pensioenvermogen en de verplichting van het fonds. In 2012 is door DNB besloten dat de rentetermijnstructuur (RTS) op basis waarvan het fonds haar verplichtingen dient te berekenen wordt gebaseerd op de UFR. De invoering van de UFR maakt de verplichtingen van de pensioenfondsen minder gevoelig voor marktschommelingen.

Eind 2014 bedroeg de dekkinggraad 94,3% (RTS op basis van UFR); op het moment van schrijven wordt de beleidsdekkinggraad gehanteerd en verkeert het fonds nog in onderdekking. Als gevolg van het nFTK (nieuw Financieel Toetsingskader) is het toegestaan de beleidsdekkinggraad te hanteren waarbij gerekend wordt met een 12 maandsgemiddelde in plaats van een 3 maandsgemiddelde. De oorzaak van de daling van de dekkinggraad is de voortdurende daling van de rentestand. Het renterisico binnen de beleggingsportefeuille was in 2014 niet op strategische basis afgedekt. Het bestuur heeft op 30 april 2015 besloten, teneinde de rentegevoeligheid in de balans terug te brengen, de staatsobligatieportefeuille in te richten met een benchmark van 20-jaar+. Hiermee wordt in 2015 het risico van de rente op strategische basis afgedekt tot ca. 30%.

In 2014 werd een rendement behaald van 8,74% op de beleggingsportefeuille, waardoor de waarde van de bezittingen van het fonds is gestegen van € 635 miljoen (2013) naar € 694 miljoen (2014).

Evaluatie herstelplan

Het fonds evalueert aan het einde van ieder boekjaar hoe de financiële situatie van het fonds zich ontwikkelt ten opzichte van het herstelplan.

Op 4 februari 2014 heeft het bestuur, op basis van de financiële positie op 31 december 2013, het besluit genomen om nogmaals een verlagingmaatregel door te voeren. De benodigde verlaging, op basis van de financiële positie ultimo 2013, bedraagt 2,0%. De verlaging is per 1 april 2014 doorgevoerd waardoor de op 31 december 2013 opgebouwde pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen met 2% zijn verlaagd. Hierdoor daalde de technische voorzieningen met € 12,4 miljoen. De verlaging leidde tot een stijging van de dekkinggraad ultimo 2013 met 2,1%.

Het besluit om de pensioenuitkeringen en pensioenaanspraken met 2% te verlagen is genomen op basis van de evaluatie van het herstelplan ultimo 2013 en om daarmee uit het dekkingstekort te komen. Het jaarwerk is een aantal maanden later afgesloten. Bij het opstellen van het jaarwerk is geconstateerd dat de dekkinggraad 0,2% lager uitkomt en op 31 december 2013 104,0% bedraagt in plaats van de ingeschatte dekkinggraad van 104,2%. Dit verschil wordt veroorzaakt doordat de premierealisatie afwijkt van de premie inschatting over 2013. Na afstemming met DNB is besloten dat een extra korting van 0,2% niet hoefde te worden doorgevoerd.

Het bestuur heeft daarbij overwogen dat:

- actieve deelnemers een bijdrage leveren in de vorm van versobering van de regeling;
- werkgevers een bijdrage leveren in de vorm van een hogere premie;
- actieven, slapers en gepensioneerden koopkracht hebben verloren doordat de afgelopen jaren geen toeslagen zijn verleend;
- de solidariteitsgedachte ten grondslag ligt aan de pensioenregeling. Het bestuur vertaalt dit zo dat alle belanghebbenden in goede tijden profiteren en in mindere tijden nadeel ondervinden;
- dat toeslagen sinds 2006 ongedifferentieerd zijn verleend;
- de eindkorting op 1 april 2014 niet op zichzelf staat. Per 1 april 2013 is een ongedifferentieerde korting doorgevoerd van 7%;
- differentiatie (bijvoorbeeld door het invoeren van een kortingsstaffel), een grote impact heeft op de communicatie, de transparantie en naar het zich laat aanzien ook op de administratie (en de daaraan verbonden kosten).

Het bestuur heeft zich bij het nemen van het besluit tot verlaging gebaseerd op het crisisplan (als onderdeel van de ABTN), het herstelplan, op het uitvoerings- en pensioenreglement alsmede op de algemene wet- en regelgeving.

De achterstand op de toeslagverlening bedraagt (over de jaren 2004 tot en met 2014 opgeteld) voor actieve deelnemers: 23,7% en voor pensioengerechtigden en slapers: 18,0%. Voor een toelichting op het beleid toeslagverlening zie paragraaf 7.5 van de jaarrekening.

De dekkingsgraad per 31 december 2014 bedraagt 94,3%. Daarmee verkeert het fonds nog in, de zo genoemde, onderdekking.

Per 1 januari 2015 ging het nieuwe Financieel Toetsingskader in. Dit zijn de nieuwe financiële "spelregels" voor pensioenfondsen. Deze nieuwe strengere regels moeten zorgen voor meer stabiliteit, zodat pensioenfondsen minder gevoelig worden voor onvoorziene omstandigheden zoals daling van de aandelenkoersen, aanhoudende lage rentestand, onvoorziene stijging van de levensverwachting. Bij een verslechtering van de financiële situatie van het fonds moeten direct maatregelen worden genomen. Het bestuur heeft inmiddels besloten om het renterisico binnen de beleggingen verder af te dekken met als doel de rentegevoeligheid binnen de balans van het fonds terug te brengen en een verdere daling van de dekkingsgraad tegen te gaan. Verder mogen bepaalde maatregelen wel over een langere periode worden gespreid. Zo mogen kortingen over een periode van maximaal 10 jaar worden uitgesmeerd. Het fonds dient voor 1 juli 2015 een nieuw herstelplan bij de DNB in te dienen. Voor die tijd moeten met cao-partijen afspraken worden gemaakt over de pensioenregeling binnen het nFTK.

Pensioenregeling 2015

Pensioenregeling voor deelnemers geboren voor 1950: in 2015 treden in deze groep geen nieuwe deelnemers meer in.

Pensioenregeling voor deelnemers geboren na 1949:

Cao-partijen maakten voor 2015 de volgende afspraken die door het bestuur van het fonds in het najaar werden vastgesteld:

- Pensioengevend salaris wordt gemaximeerd op € 100.000;
- Het opbouwpercentage voor OP wordt 1,77%;
- Het opbouwpercentage voor NP blijft 70% van OP (=1,239%);
- De franchise wordt € 11.395;
- De te betalen premie blijft 27% (waarvan 24,5% voor pensioenregeling en 2,5% voor VPL).

Het bestuur besloot op 27 oktober 2014 ook de rekenrente voor de premiedemping te wijzigen van 4 naar 3% en de pensioenregeling in 2015 juridisch en fiscaal te laten toetsen.

Communicatie herstelplan

Naar aanleiding van de evaluatie van het herstelplan over 2013 heeft het fonds in februari 2014 alle actieve en arbeidsongeschikte deelnemers, slapers, gepensioneerden, nabestaanden en werkgevers tijdig geïnformeerd over de verlaging van de pensioenen per 1 april 2014.

Waardeoverdrachten

Als een werknemer van baan verandert, mag hij zijn pensioen overdragen naar zijn nieuwe pensioenfonds. Dit heet waardeoverdracht. Als de dekkinggraad van een pensioenfonds dat bij waardeoverdracht is betrokken lager is dan 100%, dan mag het pensioenfonds de betreffende waardeoverdracht niet uitvoeren. De waardeoverdracht moet dan worden opgeschort. Gelet op de financiële positie kan het fonds geen waardeoverdrachten laten uitvoeren.

2.2 Ontwikkelingen regelgeving en overheidsbeleid

Verhoging AOW-leeftijd

De AOW-leeftijd gaat in stappen omhoog naar 67 jaar. Dit is al in wetgeving vastgelegd. Een versnelling van de verhoging van de AOW-leeftijd tot 67 jaar in 2021 is de gecombineerde uitkomst van afspraken uit het Herfstakkoord en het Regeerakkoord van oktober 2012. Eerder was besloten dat de AOW-leeftijd in 2023 67 jaar zou zijn. In november 2014 is het wetsvoorstel voor versnelde verhoging van de AOW-leeftijd bij de Tweede Kamer uiteindelijk ingediend.

Fiscale ruimte verder beperkt

Op 1 januari 2014 gingen de maximale opbouwpercentages met 0,1% omlaag. Voor middelloon geldt een maximaal opbouwpercentage van 2,15% en voor eindloon 1,9%. De opbouwpercentages gingen met ingang van 1 januari 2015 nog verder omlaag. Vanaf 2015 wordt het fiscaal maximale opbouwpercentage 1,875% voor middelloonregelingen en 1,657% voor eindloonregelingen. De bovengrens tot waar pensioenopbouw fiscaal ondersteund wordt is € 100.000,-.

2.3 Goed pensioenfondsbestuur

Wet versterking bestuur

Per 1 juli 2014 is de Wet versterking bestuur in werking getreden. Als gevolg van deze wet is het bestuursmodel per 1 juli 2014 gewijzigd. De Deelnemersraad is per die datum opgeheven. Het Verantwoordingsorgaan heeft een wijziging ondergaan in haar taken. Zo toetste het Verantwoordingsorgaan tot nu toe het door het bestuur gevoerde beleid. In haar nieuwe rol heeft het Verantwoordingsorgaan ook de bevoegdheid om te oordelen over beleidskeuzes voor de toekomst.

Ook nieuw is de Raad van Toezicht. Deze vervangt de visitatiecommissie. De Raad van Toezicht heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds. Zo is men ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Dat laatste houdt in dat beoordeeld wordt of er een evenwichtige belangenafweging is geweest. Men legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het Verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. De Raad van Toezicht staat het bestuur met raad ter zijde en stelt zich op als gesprekspartner van het bestuur. Daarnaast is in het kader van de Wet versterking bestuur aan het bestuur een bestuurslid namens pensioengerechtigden toegevoegd. Deze is in de plaats gekomen van een werknemerszetel.

Deskundigheidsbevordering

In het voorjaar van 2014 heeft de Pensioenfederatie de 'Handreiking geschikt pensioenfondsbestuur' uitgegeven. Met deze handreiking wordt beoogd bestuurders van pensioenfonds een leidraad te geven in het toewerken naar en bewaken van hun geschiktheid voor hun bestuursfunctie. Verder heeft professioneel gedrag bij de vaststelling van de geschiktheid van een beoogd bestuurder nu eveneens expliciet de aandacht van de toezichhouder. De verhoogde aandacht voor professioneel gedrag raakt aan onderzoek dat onder andere DNB de afgelopen jaren heeft gedaan naar gedrag en cultuur in de bestuurskamers van financiële instellingen. Een en ander krijgt zijn beslag in een geschiktheidsplan. Dit geschiktheidsplan is erop gericht op gestructureerde wijze het niveau van geschiktheid van het bestuur te laten aansluiten bij wat nodig is aan geschiktheid voor het goed besturen van het pensioenfonds. Geschiktheid zal worden georganiseerd rondom de kerntaak van het bestuur. De kerntaak van het bestuur is het realiseren van het statutaire doel van het pensioenfonds. Dit komt neer op het bepalen van het fondsbeleid, het organiseren van de uitvoering van het beleid en het houden van toezicht op die uitvoering en het afleggen van verantwoording daarover. In 2015 zal het geschiktheidsplan verder vorm gegeven worden.

Code Pensioenfonds

Tijdens de ontwikkeling van de Wet versterking bestuur pensioenfonds stelden de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid de Code Pensioenfonds (de Code) op. Doel van de Code is de verhoudingen binnen het pensioenfonds transparanter te maken. Ook de communicatie met de belanghebbenden zoals werkgevers, deelnemers en gepensioneerden, moet door de Code transparanter worden. Tot slot moet de Code bijdragen aan het versterken van 'goed pensioenfondsbestuur'. De Code trad op 1 januari 2014 in werking. De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verankerde de Code per 1 juli 2014 wettelijk. De Monitoringcommissie Code Pensioenfonds ziet toe op de naleving van de Code.

Pensioenfondsen leven de Code na op basis van het pas toe of leg uit-beginsel. Een pensioenfonds past de normen van de Code toe of zet in het jaarverslag gemotiveerd uiteen waarom een norm niet (volledig) is toegepast.

Het bestuur heeft op 14 augustus 2014 de Code Pensioenfondsen doorgenomen, geactualiseerd en vervolgacties uitgezet. Daarmee verwacht het bestuur in de loop van 2015 te voldoen aan de naleving van de Code Pensioenfondsen.

Toekomstperspectief van het fonds

De pensioenwereld is flink in beweging en de pensioenfondsen mogen zich mede als gevolg van de mondiale financiële crisis veelvuldig in media-aandacht verheugen. Mede als gevolg hiervan worden door toezichthouder DNB aan de fondsbesturen steeds meer eisen gesteld. Om aan deze (deskundigheids-)eisen te kunnen voldoen dient veel te worden geïnvesteerd – zowel in tijd als in geld – in de kennis en kunde van de bestuursleden. In het verlengde hiervan is er om kosten te besparen een tendens tot schaalvergroting: kleinere fondsen kijken naar de mogelijkheden om zich aan te sluiten of te fuseren met grotere fondsen. Het fonds oriënteert zich op de toekomst.

Zelfevaluatie

In 2014 heeft geen zelfevaluatie binnen het bestuur plaatsgevonden. Per 1 juli 2014 werd de Wet versterking bestuur pensioenfondsen van kracht. In de zomer van 2014 heeft het bestuur middels een zelfanalyse geconcludeerd dat ingrijpende wijzigingen in de aansturing van het fonds noodzakelijk zijn om uit de moeizame situatie te geraken. Het bestuur wil de kwaliteitseisen en de inzet van beschikbare tijd van haar bestuurders verhogen teneinde op termijn een betere performance te kunnen laten zien.

Naleving gedragscode

Het bestuur heeft een gedragscode. Doel van deze gedragscode is het stellen van regels en richtlijnen voor bestuursleden met als doel belangenconflicten tussen het fonds en betrokkenen in privé voorkomen. Daarnaast regelt de gedragscode hoe bestuursleden moeten omgaan met vertrouwelijke informatie van het fonds. De gedragscode bevordert de transparantie en zorgt ervoor dat alle betrokkenen, ook voor hun eigen bescherming, duidelijk weten wat wel en niet geoorloofd is. De bestuursleden en de leden van de raad van toezicht verklaren schriftelijk de gedragscode te zullen naleven.

Een externe compliance officer bewaakt de correcte naleving van de gedragscode door alle betrokkenen. In het rapport van de compliance officer over het jaar 2014 zijn geen bijzonderheden gemeld.

Risicobeheer

Pensioenfondsbesturen moeten met een integrale benadering voldoen aan alle wet- en regelgeving en controle hebben over alle risico's die zich voordoen. De Pensioenwet verplicht het bestuur tot het treffen van maatregelen voor een integere en beheerste bedrijfsvoering. Deze verplichting gaat verder dan de maatregelen die het bestuur heeft getroffen op het gebied van compliance en de gedragscode die het fonds heeft. Het gaat om een risicobeleid, waarbij integriteitrisico's en ook andere risico's in kaart worden gebracht.

De risico's worden onderscheiden in financiële en niet-financiële risico's. Voor elk risico is beschreven welke beheersingsmaatregelen zijn vastgesteld. In 2015 zijn offertes met betrekking tot risicomangement opgevraagd en met de offerende partijen besproken. Het bestuur besloot met ConQuaestor samen te gaan werken en in 2015 de aanpak van het risicomangement te bespreken en opnieuw te implementeren.

Klokkenluidersregeling

Het pensioenfonds heeft een klokkenluidersregeling. In 2014 zijn geen meldingen ontvangen.

Beloningsbeleid

Het pensioenfonds heeft per 1 juli 2014 een beloningsbeleid vastgesteld voor bestuursleden, leden Verantwoordingsorgaan en leden Raad van Toezicht.

Wet- en regelgeving

Het bestuur ziet toe op de naleving van wet- en regelgeving door het fonds. Het bestuur heeft geen overtredingen van wet- en regelgeving geconstateerd.

2.4 Communicatie

Ontwikkelingen

Per 1 januari 2015 wijzigt de Pensioenwet en de Wet verplichte beroepspensioenregeling. Met de op 19 mei 2015 goedgekeurde wetswijziging wordt beoogd de informatieverstrekking over pensioenen te verbeteren

Communicatiebeleid

Het bestuur van het fonds heeft als taak de pensioenregeling goed uit te voeren. Minstens zo belangrijk is het om dat beleid op een begrijpelijke manier uit te dragen. Het bestuur wil alle betrokkenen op heldere wijze informeren over het gevoerde beleid, de financiële situatie, pensioenontwikkelingen en de gevolgen hiervan voor het individuele pensioen. Deelnemers en gepensioneerden hebben hier recht op.

Communicatiebeleidsplan

Het bestuur besteedt aandacht aan zorgvuldige en heldere communicatie over het beleid, ontwikkelingen op pensioengebied en de gevolgen voor individuele deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden. Het communicatiebeleid is vastgelegd in een communicatiebeleidsplan. Het beleid is vastgelegd in een communicatiebeleidsplan 2014-2016.

Het bestuur heeft de ambitie het fonds te positioneren als een betrouwbaar fonds dat degelijk en benaderbaar is. Naast het voldoen aan de wettelijke verplichtingen, zet het bestuur zich in om het pensioenbewustzijn bij de doelgroepen te verhogen: doelgroepen zijn zich bewust van de voordelen van collectiviteit, staan positief tegenover het fonds en weten waar zij pensioeninformatie kunnen ophalen. De werkgevers worden ingezet als communicatiekanaal naar hun medewerkers toe. Het fonds faciliteert werkgevers in haar communicatieaanpak.

Communicatiejaarplan

De jaarlijkse doelen worden opgenomen in een communicatiejaarplan. Hierin staat welke specifieke communicatieactiviteiten voor de verschillende doelgroepen zijn gepland én op welke trends en ontwikkelingen het fonds dat jaar nader ingaat.

Het communicatiejaarplan wordt ieder jaar besproken in het bestuur. In het communicatiejaarplan worden per doelgroep (waaronder (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers) de doelstellingen en de inzet van communicatiemiddelen vastgelegd.

Bij het kiezen van de communicatieactiviteiten hield het fonds rekening met de strategische uitgangspunten uit het communicatiebeleidsplan 2014-2016 en het feit dat in 2014 een belangrijke focus lag op de communicatie van het fonds over de nieuwe pensioenregeling.

De basiscommunicatie bestaat uit het uitvoeren van alle wettelijke en reguliere communicatieactiviteiten, zoals uitvoering wettelijke verplichtingen, actualiseren website en brochures, communicatie reglementswijzigingen, opstellen Communicatiejaarplan en ad hoc werkzaamheden.

Terugblik op 2014

Website

Het fonds beschikt over een website (www.pensioentandtechniek.nl) waarop algemene informatie over de ontwikkelingen binnen het fonds zijn terug te vinden. Ook zijn via de website documenten als statuten en reglementen te downloaden. Via de website kan de pensioenplanner en het bestuurdersportaal worden geraadpleegd.

Monitoring webbezoek

Tijdens de vergaderingen van de communicatiecommissie zijn de rapportages van het webbezoek geanalyseerd en besproken. Het verloop van het webbezoek werd in 2014 positief beïnvloed door de verzending van nieuwsbrieven en aandacht voor pensioen in de media.

Nieuwsbrieven

In februari 2014 heeft het bestuur alle actieve en arbeidsongeschikte deelnemers, slapers, gepensioneerden, nabestaanden en werkgevers geïnformeerd over de verlaging van de pensioenen per 1 april 2014. Tevens ontvingen de actieve deelnemers en gepensioneerden in een bijlage informatie over de voor hen geldende reglementswijzigingen.

In 2014 verschenen twee digitale nieuwsbrieven ten behoeve van werkgevers. In deze nieuwsbrieven kwamen de volgende onderwerpen aan bod: financiële situatie, online formulieren, AOW premie, facturatie, Pensioenaangifte, formulieren wijziging premiebetaling en oproep voor suggesties.

Communicatie rondom UPO

Het UPO is dit jaar verzonden in september in verband met de verlaagde pensioenen. In de nieuwsbrieven en op de website is hier aandacht aan besteed. 10 UPO's werden in 2014 te laat verzonden; hiervan is geen melding gemaakt bij AFM. Van de te laat verzonden UPO's wordt in 2015 alsnog melding gemaakt bij AFM.

Communicatiebeleid 2014-2016

Tijdens een visiesessie op 21 oktober 2013 heeft de communicatiecommissie samen met de communicatieadviseur van Syntrus Achmea het communicatiebeleid aangescherpt. Dit is vastgelegd in een nieuw communicatiebeleidsplan 2014-2016.

2.5 Toezichthouder AFM en DNB

2.5.1 Autoriteit Financiële Markten (AFM)

De AFM is als toezichthouder belast met het bevorderen van een zorgvuldige financiële dienstverlening aan consumenten, waaronder het bewaken van de informatie die pensioenfondsen verschaffen ten aanzien van juistheid en begrijpelijkheid.

De AFM onderzocht onder meer de informatieverstrekking aan deelnemers die bijna met pensioen gaan. De AFM heeft gestimuleerd dat pensioenuitvoerders hun deelnemers een realistisch beeld schetsen van het te verwachten pensioen, en duidelijker informeren over de oorzaken en gevolgen van de verlaging van pensioenen, en over de wijziging van regelingen als gevolg van fiscale veranderingen.

Een vervolgonderzoek op het gebied van de kosten van pensioenregelingen toont aan dat de kosten van vermogensbeheer en transactiekosten veel meer aandacht krijgen dan in 2011, en ook beter worden gerapporteerd.

Vanuit haar rol in het versterken van vertrouwen heeft de AFM een bijdrage geleverd aan de Nationale Pensioendialoog, door middel van het in januari 2015 gepubliceerde position paper.

2.5.2 De Nederlandsche Bank (DNB)

DNB is als toezichthouder belast met het prudentieel toezicht. Dit toezicht richt zich op de financiële stevigheid van financiële ondernemingen. Doel is bij te dragen aan de stabiliteit van de financiële sector. Het fonds legt structureel alle wijzigingen in statuten, reglementen, de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) en de jaarstukken aan DNB voor. Ook voorgenoemen benoemingen van bestuursleden worden vooraf getoetst door DNB.

Contact met DNB

In 2014 zijn geen dwangsommen of boetes opgelegd aan het fonds. Ook heeft DNB geen aanwijzingen gegeven, geen bewindvoerder aangesteld of bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming. Van DNB heeft het fonds in 2014 verschillende brieven ontvangen inzake op dat moment actuele thema's voor pensioenfondsen. Er heeft geen correspondentie plaats gehad die anders is dan gebruikelijk. In het verslagjaar heeft een delegatie van het bestuur het voor het

fonds opgestelde verbeterplan ten aanzien van governance, uitbesteding en risicomanagement toegelicht bij DNB. Ook over de implementatie van de verbeterplannen wordt gerapporteerd aan DNB.

2.6 Ontwikkelingen na balansdatum

In de maand januari en februari 2015 heeft het bestuur zich in een viertal vergaderingen gebogen over het renterisico van het pensioenfonds. Het renterisico heeft een grote impact op de ontwikkelingen van een pensioenfonds. Het bestuur is in deze sessies tot de conclusie gekomen dat de uitslagen van de kapitaalmarktrente een te grote impact hebben op het kunnen realiseren van goede betrouwbare en bestendige pensioenuitkeringen. Tevens kwam het bestuur tot de conclusie dat de kans op toekomstige inflatiecorrectie van de pensioenuitkeringen nagenoeg onmogelijk zou worden, indien het bestuur zou besluiten tot volledige reductie van het renterisico. Om die reden heeft het bestuur ervoor gekozen om de afdekking van het renterisico gedeeltelijk te doen. Hierdoor zijn de nadelige gevolgen van een rentedaling beperkter en blijft de kans bestaan dat een rentestijging een positief effect heeft op de pensioenuitkeringen van de deelnemers.

In de maanden februari tot en met mei 2015 heeft de beleggingsadviescommissie van het pensioenfonds onderzoek gedaan naar de wijze waarop het bestuursbesluit over de gewenste reductie van het renterisico kan worden uitgevoerd. Dit onderzoek vereiste in de huidige marktomstandigheden veel zorgvuldigheid. Het risico bestond dat het fonds een deel van het renterisico op het absolute dieptepunt van de kapitaalmarktrente zou dichtzetten. Het fonds wilde zorgvuldig zijn in haar afwegingen en heeft uiteindelijk eind mei 2015 het bestuursbesluit uitgevoerd. In dit onderzoek en in de besluitvorming heeft de beleggingsadviescommissie zich laten bijstaan door haar fiduciair manager en twee externe specialisten van Sprenkels & Verschuren.

Tevens heeft het bestuur zich gebogen over de vraag hoe zij voor de komende jaren het risicomanagement dient in te richten. Het bestuur heeft begin januari 2015 een risicomanagementcommissie opgericht waar vier bestuurders zitting in nemen. Het bestuur heeft aan deze commissie gevraagd om met een voorstel te komen tot een adequatere inrichting van het risicomanagement. De commissie heeft zich over de vraag van aansturing van het risicomanagement gebogen en heeft het bestuur geadviseerd om een gerenommeerde consultancy-onderneming in te schakelen. Deze is inmiddels gestart en heeft twee belangrijke taken mee gekregen. Allereerst wil het voltallige bestuur het risicobewust zijn en handelen nog beter in haar werkwijze inbedden, daarnaast wenst het bestuur dat er een risicomanagement-dashboard wordt ontwikkeld, waarmee open en transparant de belangrijkste risico's van het fonds worden gemanaged. Het bestuur vindt transparant zijn over de risico's en de wijze waarop deze worden gemanaged uitermate belangrijk richting haar Raad van Toezicht, haar Verantwoordingsorgaan en naar de deelnemers van het pensioenfonds. De consultants hebben inmiddels hun rapport met aanbevelingen opgeleverd aan de risicomanagementcommissie.

Een ander aspect rondom de inrichting van adequaat risicomanagement is de aansturing van de uitvoeringsorganisatie. Het bestuur is van mening dat zij haar uitvoerder intensiever wil aansturen en controleren. Om deze reden heeft het bestuur besloten om de DVO-commissie te integreren met de risicomanagementcommissie.

De beleggingsadviescommissie heeft zich de eerste maanden van 2015 gebogen over de voorbereiding van de besluitvorming van het renterisico en de implementatie van het bestuurlijke besluit hieromtrent. Thans heeft de commissie zich gebogen over de vraag hoe de beleggingsportefeuille effectiever en eenvoudiger kan worden ingericht. De commissie neemt elke individuele beleggingen onder de loep en bereidt besluitvorming voor om zich door een externe partij te laten bijstaan in de voorbereiding van het opnieuw vaststellen van de beleggingsprincipes en de risicobudgettering van de beleggingen.

De communicatiecommissie heeft zich in 2015 gebogen over de vraag hoe zij nog beter contact kan krijgen met haar deelnemers en met de werkgevers. Zo stond op 16 juni een webinar gepland voor deelnemers. In dit webinar wilde het bestuur de deelnemers uitleg geven over hun pensioencontract. Helaas heeft de commissie moeten besluiten om dit webinar vanwege te weinig animo te annuleren. In de praktijk blijkt het telkens weer heel moeilijk om de deelnemers bij het pensioenfonds te betrekken. Het bestuur betreurt dit en heeft de commissie gevraagd om alle mogelijke vormen van het betrekken van de deelnemers bij het fonds te onderzoeken.

3 Financieel beleid

3.1 Inleiding

Het fonds wil aan zijn in paragraaf 1.2.2 omschreven doelstelling voldoen. Het is dus belangrijk dat het voldoende geld ontvangt, zodat er altijd genoeg middelen zijn om (toekomstige) uitkeringen te kunnen betalen. Het bestuur gebruikt hiervoor de volgende instrumenten: premiebeleid, toeslagenbeleid en beleggingsbeleid. Het hieronder beschreven premiebeleid betreft 2014. In het kader van het nFTK wordt het premiebeleid voor 2016 in overleg met sociale partners in 2015 uitgewerkt.

3.2 Premiebeleid

Het premiebeleid is erop gericht om aan de wettelijke eisen inzake de premie, de voorziening en de reserves te voldoen. Het fonds financiert de pensioenregeling met een doorsneepremie. De basisregeling omvat het ouderdomspensioen, partnerpensioen en wezenpensioen. In de premie is geen opslag opgenomen voor de financiering van toeslagen.

De doorsneepremies voor 2014 zijn als volgt vastgesteld.

Pensioenregeling voor deelnemers geboren vóór 1950

Basisregeling : 16,0% van de pensioengrondslag

Prepensioenregeling : 8,5% van het pensioengevend loon

Bij de premie voor ouderdomspensioen en partnerpensioen (basisregeling) komt 12,55% voor rekening van de werkgever en 3,45% voor de werknemer. Bij de premie voor prepensioen komt 4,25%-punt voor rekening van de werkgever en 4,25%-punt voor rekening van de werknemer.

Pensioenregeling voor deelnemers geboren na 1949

Basisregeling : 23,5% van de pensioengrondslag

VPL-regeling : 3,5% van de pensioengrondslag

Van de totale premie van 27,0% komt 18,08%-punt voor rekening van de werkgever en 8,92%-punt voor rekening van de werknemer.

Het begrip pensioengrondslag wordt uitgelegd in paragraaf 4.2.

Bij de vaststelling van de premie, wordt bij de actuariële kosten voor de jaarinkoop rekening gehouden met een toekomstig verwacht rendement van 4% per jaar. In 2015 wordt rekening gehouden met een verwacht rendement van 3%. De premie is kostendekkend op basis van de gedempte methodiek.

De feitelijke premie is gebaseerd op de doorsneepremies.

De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

	2014	2013
Kostendekkende premie	17.803	19.042
Feitelijke premie	18.135	17.559
Gedempte premie	14.284	14.462

3.3 Toeslagenbeleid

Het fonds heeft de ambitie om jaarlijks de pensioenrechten en pensioenaanspraken aan te passen aan het CBS-consumentenprijsindexcijfer (afgeleid voor alle huishoudens). Het bestuur van het fonds beoordeelt jaarlijks of de financiële middelen toereikend zijn om de pensioenrechten en pensioenaanspraken te verhogen. Het bestuur heeft het volgende beleid vastgesteld:

1. *Voorwaardelijke toeslagverlening*

Op de pensioenrechten, pensioenaanspraken en de volgens artikel 48 vierde lid van het in 2014 van kracht zijnde pensioenreglement (voor deelnemers geboren na 1949), in te kopen pensioenaanspraken wordt jaarlijks een toeslag verleend van maximaal de stijging van het CBS-consumentenprijsindexcijfer, alle huishoudens afgeleid, over de periode van 12 maanden die eindigt drie maanden voor de toeslagverlening. Het bestuur beslist evenwel jaarlijks in hoeverre pensioenrechten en pensioenaanspraken worden aangepast. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. De toeslagverlening wordt uit beleggingsrendement gefinancierd.

2. De jaarlijkse toeslag wordt in beginsel verleend per 1 januari. Een toeslag wordt alleen verleend voor zover de beschikbare financiële middelen van het fonds dit naar het oordeel van het bestuur toelaten. Deze beoordeling vindt mede plaats op basis van een schriftelijk advies van de actuaris.

3. *Stijging van de levensverwachting*

Indien het eigen vermogen groter is dan het vereist eigen vermogen wordt een stijging van de levensverwachting geheel ten laste gebracht van toekomstige toeslagen. Indien het eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen dan wel het minimaal vereist eigen vermogen, wordt het pad naar volledige toeslagverlening verder vertraagd. Het bestuur kan besluiten deze last over meerdere jaren te spreiden.

4. *Dekkingsgraad en toeslagverlening*

Indien de dekkingsgraad lager is dan 110%, wordt geen toeslag verleend.

5. *Voorbehoud*

Het bestuur is te allen tijde bevoegd het toeslagbeleid en de hierbij gehanteerde voorwaarden aan gewijzigde omstandigheden aan te passen, ook ten aanzien van gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

Het bestuur hanteert als leidraad de volgende toeslagenstaffel:

- bij een dekkingsgraad lager dan het maximum van 110% en de FTK vereiste dekkingsgraad vindt geen toeslag plaats;
- bij een dekkingsgraad hoger dan het maximum van 110% en de FTK vereiste dekkingsgraad vindt volledige toeslag plaats, voor zover de dekkingsgraad na toeslagverlening niet onder de vereiste dekkingsgraad komt;
- bij een dekkingsgraad die 20%-punt of meer boven het maximum van 110% en de FTK vereiste dekkingsgraad ligt kan een inhaaltoeslag worden verleend. Het fonds kent deze toeslag generiek toe (aan alle deelnemers een zelfde percentage) met een maximum van 2% per jaar.

Het toeslagenbeleid is gekoppeld aan variant D1 van de toeslagmatrix van toezichthouder DNB.

Vanwege de financiële positie van het fonds heeft het bestuur besloten geen indexatie toe te kennen per 1 januari 2014 en per 1 januari 2015.

3.4 Kosten

3.4.1 Uitvoering pensioenbeheer

Het bestuur maakt voor de uitvoering van de regeling diverse kosten. De kosten van pensioenbeheer bedragen voor 2014 € 1.203.000,-. Omgerekend is dit € 221,87 (2013: € 254,50) per deelnemer en gepensioneerde.

Het bedrag aan uitvoeringskosten voor het pensioenbeheer bestaat uit:

	2014	2013	2012	2011	2010
Administratiekosten	810	1.066	728	747	743
Bestuurskosten	231	135	158	127	101
Controle en advieskosten (excl. accountantskosten)	32	28	29	38	22
Accountantskosten	53	36	34	31	29
Contributies en bijdragen	72	85	68	68	69
Overige kosten	5	8	4	9	25
Totaal	1.203	1.358	1.021	1.020	989

De kosten van de deelnemers en gepensioneerden hebben betrekking op alle werkzaamheden die in de pensioenadministratie moeten worden verricht om de aanspraken juist te administreren en de deelnemer volledig te informeren: zoals pensioentoekenningen, betalen uitkeringen, verwerken waardeoverdrachten, afkoop, helpdesk, communicatie met deelnemers/gepensioneerden.

De werkgeverskosten hebben betrekking op de activiteiten die voortvloeien uit de contacten met de werkgever. Het gaat om kosten voor de aanlevering en verwerking van de werknemergegevens, de aanmaak van premienota's en de premie-incasso, helpdesk werkgever, communicatie met werkgever. Hierbij horen ook de kosten voor het aansluiten van nieuwe werkgevers.

De kosten van bestuur en financieel beheer hebben betrekking op kosten verbonden aan het besturen van het fonds, het secretariaat van het bestuur en adviseurs. Ook vallen hieronder de kosten verbonden aan het toezicht van DNB, AFM, actuaris, accountant, financieel beheer en juridische kosten.

3.4.2 Uitvoering Vermogensbeheer

Beheerkosten van het fonds

In april 2011 bracht de Autoriteit Financiële Markten (AFM) het rapport "Kosten pensioenfondsen verdienen meer aandacht" uit. Hierin wordt gepleit voor een helder en transparant inzicht in de kosten die pensioenfondsen maken. In dit rapport is onder andere aandacht gevraagd voor de kosten op het gebied van vermogensbeheer.

De Pensioenfederatie heeft dit concreet gemaakt in november 2011 in de vorm van 'aanbevelingen over het afleggen van verantwoording over de kosten'. In dit jaarverslag zijn deze aanbevelingen gevolgd. De gemaakte kosten, zoals hieronder opgenomen, worden ook aan de toezichthouder (DNB) gerapporteerd.

De kosten van fiduciair management en vermogensbeheer zijn te onderscheiden naar de volgende kosten componenten:

Kosten per beleggingscategorie	Beheerkosten	performance gerelateerde kosten	Transactie-kosten	Totaal 2014	2013	2012
Vastgoed	438	-	-	438	418	493
Aandelen	480	-	54	534	120	166
Private equity	92	228	3	323	167	28
Vastrentende waarden	836	-	358	1.194	995	679
Commodities	28	-	3	31	28	24
Overige beleggingen	-	-	4	4	3	7
Totale kosten excl kosten overlay	1.874	228	422	2.524	1.731	1.397
Kosten overlay	-	-	36	36	33	17
totale kosten incl kosten overlay	1.874	228	458	2.560	1.764	1.414
Overige vermogensbeheerkosten						
Kosten vermogensbeheer en bestuursbureau	25	-	-	25	359	695
Kosten fiduciair beheer	106	-	-	106	92	86
Bewaarloon	71	-	-	71	45	38
Overige kosten	-	-	-	-	29	4
Totale overige vermogensbeheerkosten	202	-	-	202	525	823
Totale kosten vermogensbeheer				2.762	2.289	2.237

De kosten van bewaarloon zijn de kosten van het in bewaar geven van effecten bij de custodian en de kosten voor het aanhouden van bankrekeningen.

Overige kosten zijn de kosten die zijn gemaakt voor het verantwoord beleggen beleid. Hieronder vallen: corporate governance, screening en uitsluiting van posities op basis van dit beleid.

De transactiekosten zijn de kosten die gemaakt worden om de effectentransactie tot stand te brengen en uit te voeren. Deze kosten zijn veelal op basis van een schatting tot stand gekomen, omdat er bijvoorbeeld bij transacties in de categorie vastrentende waarden niet separaat kosten in rekening worden gebracht. Deze uiteten zich in het verschil tussen de bied- en laat-spread. Daarnaast is het bij participatie in beleggingsfondsen niet exact te bepalen welke kosten er zijn gemaakt. Daarvoor is een schatting gemaakt van de 'turn-over' in de portefeuille en op basis van gemiddelde transactiekosten in de markt zijn vervolgens de transactiekosten bij benadering bepaald.

De totale kosten over 2014 bedragen € 2.762.463,- (2013: € 2.289.265,-). Uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen bedragen de kosten 0,414%. De geschatte transactiekosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen bedragen: 0,069%.

De kosten in voorgaande tabel omvatten naast de kosten, zoals gerapporteerd in de jaarrekening dus ook een uitsplitsing van 'onzichtbare kosten' voor beheer van onderliggende beleggingsfondsen. Hiervan zijn de kosten verwerkt in het

beleggingsrendement en de schatting van kosten van de individuele transacties. In de jaarrekening worden alleen (directe) kosten getoond die het fonds op factuurbasis betaalt aan de tegenpartijen, waardoor deze cijfers niet aansluiten. Het doel van deze tabel is om extra inzicht te verschaffen in lijn met het rapport van de AFM en de Pensioenfederatie.

3.5 Pensioenvermogen en voorzieningen

Samenvatting financiële positie van het fonds en ontwikkelingen gedurende het jaar

(x € 1.000)	Pensioen- vermogen	Technische voorzieningen	Dekkings- graad
Stand per 1 januari 2014	637.607	612.979	104,0%
Beleggingsresultaten	54.240	2.337	
Premiebijdragen	18.135	14.172	
Uitkeringen	-14.102	-13.990	
Wijziging marktrente		133.640	
Wijziging actuariële uitgangspunten	0	-11.665	
Overigen	-1.806	-1.742	
Stand per 31 december 2014	694.074	735.731	94,3%

Saldo baten en lasten over de afgelopen jaren

(x € 1.000)	2014	2013	2012	2011	2010
Premieresultaat	2.830	1.105	-2.026	1.678	2.887
Interestresultaat	-81.737	52.535	5.311	-89.620	-32.835
Overig resultaat	12.622	12.0250	42.149	-162	-8.025
Saldo baten en lasten	-66.285	65.890	45.434	-88.105	-37.973

Dekkingsgraad ultimo jaar (op basis van de jaarrekening)

	2014	2013	2012	2011	2010
Dekkingsgraden ultimo	94,3%	104,0%	93,6%	86,3%	100,3%
Gemiddelde interest verplichtingen	1,94%	2,81%	2,51%	2,75%	3,45%

De dekkingsgraad wordt als volgt berekend: de som van de technische voorzieningen, het stichtingskapitaal en de reserves, gedeeld door de technische voorzieningen. Sinds 2007 gaan alle fondsen uit van het in de Pensioenwet opgenomen FTK.

De ultimo 2014 bepaalde voorziening kan berekend worden door het actuariële contant maken van de verworven pensioenaanspraken tegen een gelijkblijvende rekenrente van 1,94% (2013: 2,81%).

3.6 Actuariële analyse

Actuariële analyse van het saldo van baten en lasten

	2014	2013
Premieresultaat		
Premiebijdragen	18.135	17.559
Pensioenopbouw	-14.172	-15.131
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitvoeringskosten (excassokosten)	42	35
Pensioenuitvoeringskosten	-1.175	-1.358
	2.830	1.105
Interestresultaat		
Beleggingsresultaten	54.240	31.968
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	-2.337	-2.343
Wijziging marktrente	-133.640	22.910
	-81.737	52.535
Overig resultaat		
Resultaat op waardeoverdrachten (saldo overdacht van rechten)	-14	-33
Resultaat op kanssystemen (overige wijzigingen)	1.351	43
Resultaat op uitkeringen	-112	-65
Indexering en overige toeslagen	-8	12.060
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	11.665	0
Overige baten	58	413
Wijziging herverzekeringsdeel technische voorzieningen	0	0
Overige lasten	-318	-168
	12.622	12.250
Totaal saldo van baten en lasten	-66.285	65.890

Uitkomsten van de solvabiliteitstoets

De solvabiliteit van het fonds is niet toereikend. Er is zowel sprake van een reservetekort als een dekkingstekort. Voor de berekening van het vereist eigen vermogen maakt het fonds gebruik van het standaardmodel van DNB, uitgebreid met actief beheerrisico.

De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

	2014	2013
Kostendekkende premie	17.803	19.042
Feitelijke premie	18.135	17.559
Gedempte premie	14.284	14.462

Het bestuur stelt een kostendekkende premie vast, die gebaseerd is op onder meer de nominale rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB. Daarnaast wordt de gedempte kostendekkende premie bepaald, deze is op basis van dezelfde uitgangspunten, maar tegen een vaste rekenrente van 4%. De toetsing van de toereikendheid van de feitelijke premie vindt plaats door deze te vergelijken met de gedempte kostendekkende premie. De feitelijke premie is in 2014 hoger dan de gedempte premie. De feitelijke premie is gebaseerd op de doorsneepremies zoals genoemd in paragraaf 3.2.

3.7 Beleggingen

Terugblik economie en financiële markten

Gemengd beeld

In 2014 werden de verschillen tussen regio's en landen duidelijk zichtbaar. De economische groei in de opkomende markten zwakte af ten opzichte van een jaar eerder maar nog steeds was er sprake van circa 4,4% groei. In de Verenigde Staten versnelde de economische groei na een zwak eerste kwartaal. Over de hele linie was verbetering waar te nemen en de Amerikaanse economie groeide met 2,4%. De inflatie in de Verenigde Staten bedroeg 0,8% in 2014. De macro-economische situatie in de eurozone was daarentegen minder rooskleurig. De economische groei voor de gezamenlijke muntunie bedroeg een magere 0,9% in 2014. Ook binnen de eurozone blijven de verschillen groot. De Duitse economie groeide met circa 1,6 % terwijl in Italië sprake was van een recessie. Door de haperende economie zijn ook de inflatiecijfers verder gedaald. De inflatie in de eurozone is aan het eind van het jaar onder de 0% gekomen.

Door de magere economische groei en de aanhoudende daling van de inflatiecijfers in de eurozone, heeft de Europese Centrale Bank (ECB) additionele maatregelen genomen. De beleidsrente is in twee stappen verlaagd naar 0,05% en de depositorente is verlaagd tot -0,2%. Daarnaast zijn nieuwe liquiditeitsverschaffende maatregelen genomen, de zogenaamde Targeted Longer-Term Refinancing Operations (TLTRO's). Ook lanceerde de ECB nieuwe opkoopprogramma's van gedekte obligaties (covered bonds) en obligaties met onderpand (asset backed securities). De Bank of Japan verruimde het monetaire beleid ook door het bestaande opkoopprogramma uit te breiden. De Amerikaanse centrale bank (Fed) bouwde het opkoopprogramma van staatsobligaties en hypotheekgerelateerde obligaties juist af gedurende 2014.

Naast de macro-economische ontwikkelingen speelden diverse geopolitieke gebeurtenissen een belangrijke rol. De onrust in Oekraïne leidde tot spanningen tussen Rusland en het Westen, met economische sancties tot gevolg.

Positief jaar

De totaalrendementen in 2014 waren voor de meeste beleggingscategorieën positief. Alleen het rendement op grondstoffen was negatief door de sterke daling van de olieprijs. De andere beleggingscategorieën lieten behoorlijke plussen zien. Gedurende het jaar was de volatiliteit laag. Alleen in het vierde kwartaal nam de onrust toe en was sprake van oplopende volatiliteit. Net als voorgaande jaren was het monetaire beleid een dominante factor op de financiële markten. De renteniveaus in de eurozone daalden gedurende het jaar naar nieuwe, historisch lage niveaus mede door toedoen van de ECB. Ook de valutabewegingen werden sterk gedreven door de acties van centrale banken. De forse daling van de olieprijs en de westerse sancties zetten Russische activa fors onder druk.

De totaalrendementen op staatsobligaties van zowel de kernlanden als de niet-kernlanden in de eurozone bedroegen meer dan 10% in 2014. De renteniveaus daalden gedurende het jaar naar nieuwe, historisch lage niveaus. De lage economische groei, de dalende inflatiecijfers en de nieuwe maatregelen van de ECB waren hier de oorzaak van. De Duitse 10-jaarsrente daalde van 1,9% eind 2013 naar 0,5% eind 2014. Dit is het laagste niveau ooit. Ook de kapitaalmarktrentes in Italië en Spanje daalden fors. De Italiaanse 10-jaarsrente daalde van 4,1% eind 2013 naar 1,9% eind 2014 en de Spaanse 10-jaarsrente daalde van 4,2% naar 1,6% gedurende 2014. Inflatiegerelateerde obligaties profiteerden van de daling van de reële rente.

Ook op de risicovollere, vastrentende categorieën werd een positief rendement behaald. Investment Grade Credits profiteerden van een daling van zowel de risicovrije rente als van de risico-opslag. De beleggingscategorie Global High Yield bleef wel wat achter bij de andere vastrentende categorieën. In de tweede helft van 2014 liep de risico-opslag gestaag op. Dit kwam mede door de forse daling van de olieprijs waardoor de risico-opslagen voor energiebedrijven in de High Yield markt opliepen. Schuld papier uit opkomende markten in zowel harde (EMD HC) als lokale valuta (EMD LC) steeg in waarde. EMD HC profiteerde van de daling van de Amerikaanse kapitaalmarktrente terwijl de risico-opslag licht opliep. Ondanks het fors negatieve rendement op Russische staatsobligaties werd een positief rendement behaald op EMD LC. Door de gemiddeld genomen hogere effectieve rendementen en de relatief zwakke euro resulteerde een totaalrendement van meer dan 7%.

De beleggingscategorie aandelen liet voor het derde achtereenvolgende jaar een positief totaalrendement zien. Het aanhoudende ruime monetaire beleid en de positieve economische ontwikkelingen in de Verenigde Staten waren de belangrijkste oorzaken

hiervan. Vooral Amerikaanse aandelen profiteerden van deze ontwikkelingen en lieten hoge rendementen zien. Aandelen uit opkomende landen en Europa bleven in lokale valuta per saldo achter bij de andere regio's maar sloten het jaar toch in de plus af. Door de zwakke euro bedroeg het totaalrendement van aandelen uit opkomende landen in euro's gemeten meer dan 11%. De Japanse aandelenmarkt herstelde in de tweede helft van 2014 mede door de verruimende maatregelen van de Bank of Japan (BoJ).

De beleggingscategorie grondstoffen was de negatieve uitschieter in 2014. Deze categorie had te lijden onder de sterke daling van de olieprijs waardoor een fors negatief rendement resulteerde. In de tweede helft van 2014 halveerde de olieprijs nagenoeg. De gematigde vraagontwikkeling ten gevolge van de Chinese groeivertraging en de stijgende aanbodcapaciteit vanwege de schalierevolutie in de Verenigde Staten, zijn de belangrijkste oorzaken. Daarnaast besloot de OPEC in november om de olieproductie niet terug te schroeven. Toch deden niet alle grondstoffen het slecht. Zo waren er ook positieve rendementen te vinden binnen de subcategorieën agricultuur en metalen.

De uiteenlopende bewegingen van economische groei en monetair beleid, leidden tot grote valutabewegingen. In het middelpunt van het valutageweld stond de Amerikaanse dollar. Deze munt steeg in waarde ten opzichte van de andere grote valuta's. Per saldo daalde de euro met circa 11% ten opzichte van de Amerikaanse dollar. Ook binnen de opkomende marktvaluta's waren enkele opvallende bewegingen. De Russische roebel ging behoorlijk onderuit ten opzichte van de Amerikaanse dollar en de euro. Een gevolg van de, door westerse sancties verergerde, kapitaalvlucht uit Rusland.

Gevoerd beleid en resultaat in 2014

In 2014 heeft het pensioenfonds een verkorte ALM-studie uitgevoerd met het oog op de besluitvorming over de afdekking van het renterisico binnen de beleggingsportefeuille. Voorst werden de voorbereidingen getroffen voor de ALM-studie 2015 en portefeuilleconstructie door stil te staan bij de uitgangspunten en doelstelling. In deze studie wordt het strategisch beleggingsbeleid met betrekking tot renteafdekking opnieuw vastgesteld, mede in relatie tot de nieuwe wet- en regelgeving. In 2014 heeft het pensioenfonds stilgestaan bij de afdekking van het renterisico en de impact van de nieuwe UFR. Het bestuur heeft op 30 april 2015 besloten, teneinde de rentegevoeligheid in de balans terug te brengen, de staatsobligatieportefeuille in te richten met een benchmark van 20-jaar+. Hiermee wordt in 2015 het risico van de rente op strategische basis afgedekt tot ca. 30%.

Ook in 2014 heeft het pensioenfonds een Dynamische Asset Allocatie (DAA) beleid gevoerd. De doelstelling van dit DAA-beleid is het verbeteren van het rendement-/risicoprofiel van de (statische) strategische asset allocatie door in te spelen op kansen en risico's.

Het pensioenfonds heeft in 2014 ook uitgebreid gesproken over factorbeleggen als nieuwe strategie om de aandelenportefeuille mee in te richten. Uiteindelijk heeft het bestuur op 11 juni besloten om de aandelenportefeuille in te richten door middel van factorbeleggen. De implementatie van deze strategie is per 1 april 2015 geëffectueerd.

Portefeuillewaarde

De waarde van de portefeuille en de verdeling van het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën aan het einde van het jaar ten opzichte van de situatie aan het begin van het jaar wordt weergegeven in onderstaande tabel:

Bedragen x € 1.000.000	2014			2013	
	Bedrag	Percentage	Normportefeuille	Bedrag	Percentage
Aandelen	190.1	28%	21%	163,0	25,7%
Vastrentende waarden	416.4	60%	60%	375,6	59,2%
Alternatieve beleggingen	17.0	2%	3%	16,4	2,6%
Vastgoed	71.3	10%	15%	70,3	11,1%
Liquide middelen	0.7	0%	1%	8,8	1,4%
Totaal	695.5	100%		634,1	100,0%
Waarde valuta afdekking	-3,1			0,4	
Totaal inclusief portefeuilles ter afdekking valutarisico	692.4			634,5	

Rendementen

Onderstaande tabel geeft de performance weer uitgesplitst naar de verschillende categorieën waarin door het pensioenfonds wordt belegd.

	2014 Portefeuille	2014 Benchmark
Aandelen	17,72%	17,12%
Vastrentende waarden (excl. LOF)	9,58%	9,17%
Alternatieve beleggingen	-22,65%	-19,93%
Vastgoed	3,88%	4,37%
Liquide middelen	0,50%	0,10%
Totaal	10,02%	9,65%
Inclusief rente- en valutahedge	8,74%	

Afdekking renterisico

Het renterisico is een groot risico in de pensioenbalans. Het pensioenfonds beperkt dit risico door te beleggen in Vastrentende Waarden wat op zich deels bijdraagt aan het reduceren van dit risico. Het pensioenfonds maakt geen gebruik van renteswaps om het renterisico af te dekken.

Bij aanvang van 2014 was de 30-jaars swaprente 2,73%. Gedurende het jaar daalde deze met 1,27% tot 1,46% per eind van het jaar. Het hoogste niveau van deze rente werd met 2,78% op 9 januari 2014 bereikt en het laagste niveau van 1,46% ultimo 2014. Daarmee heeft de 30-jaars swaprente gedurende 2014 een continue daling vertoond. De 3-maands gemiddelde 30-jaars swaprente nam gedurende 2014 af van 2,69% naar 1,73%. Een daling van 0,96%. De waarde van de Technische Voorziening steeg hierdoor ook fors. De daling van de rekenrente was minder groot dan de daling van de swaprente. Doordat het renterisico niet afgedekt werd, had de daling van de swaprente een negatieve invloed op de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

Afdekking valutarisico

Het pensioenfonds belegt in verschillende beleggingscategorieën die in buitenlandse valuta genoteerd zijn. De belangrijkste buitenlandse valuta waarin belegd wordt, zijn: de Amerikaanse dollar, het Britse pond, de Japanse yen en de Zwitserse franc. Het valutarisico van deze valuta wordt voor de beleggingscategorieën Aandelen en Grondstoffen voor 75% afgedekt naar de euro. Voor de beleggingscategorieën Global high yield, Private equity en Obligaties in opkomende landen in harde valuta wordt het valutarisico volledig afgedekt. In 2014 hebben zich geen veranderingen voorgedaan in dit valuta afdekkingsbeleid.

Gedurende 2014 werden de afgedekte buitenlandse valuta gemiddeld genomen sterker ten opzichte van de euro. De bijdrage van de valuta afdekking aan het resultaat van de portefeuille was negatief. De ontwikkeling van dit resultaat werd vooral gedreven door de ontwikkeling van de grootste buitenlandse valuta positie: de Amerikaanse dollar.

Dynamische Asset Allocatie (DAA)

In de huidige beleggingsomgeving geven we de voorkeur aan aandelen uit opkomende landen en Europa. Deze aandelenregio's worden overwogen ten koste van Europese staatsobligaties omdat het verwachte rendementsverschil nog steeds aanzienlijk is. De overweging van Amerikaanse aandelen is in mei afgebouwd vanwege de opgelopen waardering in die regio. Omdat in 2014 op zowel aandelen als staatsobligaties een positief rendement is behaald, is de bijdrage vanuit DAA vooralsnog beperkt geweest. Het extreme monetaire beleid, met zeer lage beleidsrentes en aanzienlijke aankopen van beleggingen door een aantal belangrijke centrale banken, is hiervan een belangrijke oorzaak. Mede hierdoor zijn waarderingen van een groot scala aan beleggingen de afgelopen jaren verder opgelopen, wat over een breed front tot gunstige rendementen heeft geleid. De DAA-posities zijn relatief beperkt in omvang als gevolg van het ontbreken van waarderingsextremen met een middellangetermijnhorizon. Bij het innemen van posities geven we de voorkeur aan een veiligheidsmarge waardoor de kans toeneemt dat de positie zich uiteindelijk uitbetaalt. Momenteel taxeren we vooral de waardering van staatsobligaties als duur. Door de lage renteniveaus liggen voor nagenoeg alle vastrentende categorieën de verwachte rendementen lager dan de in het verleden gerealiseerde rendementen. Voor aandelen liggen de verwachte rendementen in lijn met, of lager, dan de historische rendementen. Omdat we verwachten dat de rente op staatsobligaties op korte termijn laag blijft en we de verwachte rendementen bij andere beleggingscategorieën zoals aandelen niet als extreem beoordelen, blijven de huidige posities beperkt in omvang.

Vastrentende waarden

Het doel van het vastrentende waarden mandaat is om een veilige basis te bieden binnen de beleggingsportefeuille en hiermee aan de nominale verplichtingen van het fonds te kunnen voldoen.

De renteniveaus in de eurozone daalden in 2014 tot historische dieptepunten. Ook de rendementsverschillen tussen periferie en core-landen namen af. De macro-economische omgeving was teleurstellend: na aanvankelijk hoopgevende groeicijfers in het eerste halfjaar nam het momentum aan het eind van het jaar weer duidelijk af. Op het gebied van de sanering van de overheidsfinanciën werd slechts beperkte vooruitgang geboekt. De rendementsverschillen tussen periferie en core-landen namen verder af.

De rentedaling is vooral toe te schrijven aan de gestaag dalende inflatie en inflatieverwachtingen. Ondanks twee verlagingen van de beleidsrentes van de ECB en verdere stimuleringsprogramma's, bestaande uit het verstrekken van goedkope 4-jaarsleningen aan banken en het aankopen van "covered bonds" en "asset-backed securities" raakte de inflatie in de eurozone steeds verder verwijderd van de door de ECB nagestreefde "close to, but below, 2%". Verdere maatregelen, onder meer bestaande uit het opkopen van staatsleningen, worden daarmee steeds waarschijnlijker.

De rentedaling zorgde voor een hoog rendement op staatsleningen. De overweging van perifere landen zorgde voor een outperformance.

High Yield

De beleggingscategorie Global High Yield liet een licht positief rendement zien in 2014 en bleef wat achter bij de andere vastrentende categorieën door de gestegen risico-opslag. Deze categorie heeft het voorgaande jaren erg goed gedaan en was daardoor behoorlijk duur geworden en dus gevoelig voor tegenvallend nieuws. Dit kwam uiteindelijk vooral uit de hoek van de oliegerelateerde bedrijven binnen High Yield.

Emerging Markets Debt

De laatste weken van 2014 eindigden als de meest volatiele voor EM Debt door de val in de olieprijs wat de stress in de beleggingscategorie deed toenemen. De turbulentie aan het eind van het jaar woog zwaar op het volledige jaarrendement. Schuldpapier uit opkomende markten in zowel harde als lokale valuta steeg in 2014 in waarde. Een kentering na de negatieve rendementen die vorig jaar werden behaald. Staatsobligaties in lokale valuta profiteerden per saldo van de waardedaling van de euro. Maar ook binnen de opkomende marktvaluta's waren enkele opvallende bewegingen. De Russische roebel daalde flink

ten opzichte van de Amerikaanse dollar en de euro. Dit werd veroorzaakt door de kapitaalvlucht uit Rusland die mede veroorzaakt werd door de westerse sancties.

Per saldo heeft de vastrentende waarden portefeuille met een rendement van 9,58% versus een benchmarkrendement van 9,17% een outperformance van 0,41% behaald. Voor 2015 wordt een zeer bescheiden herstel verwacht, waardoor de rendementen op vastrentende waarden bescheiden zullen blijven.

Aandelen

2014 was een jaar met twee gezichten. Het jaar begon zoals 2013 eindigde met een positieve kijk van de markt op de economie. De beurzen stegen verder en nieuwe records werden gebroken. Het laatste kwartaal van 2014 nam de volatiliteit flink toe en zagen we flinke bewegingen in de olie- en commodityprijzen (meest dalingen), valuta (daling van de euro) en de beurzen. Dit onder invloed van tegenvallende macrocijfers in Europa en China. De economie in de VS lijkt zich wel goed te houden. Per saldo steeg de Europese beurs met zo'n 7% en de Amerikaanse beurs met 28,5% in euro's. Het verschil in performance wordt deels verklaard door de dalende euro. Opkomende markten stegen met 19%.

Hoewel de beurzen in de breedte stegen, was er sprake van duidelijke voorkeuren binnen de verschillende markten. Dit kwam tot uitdrukking in het soort aandelen dat werd gekocht. Defensieve aandelen van bedrijven met stabiele en voorspelbare winstgroei, deden het beter dan meer cyclische aandelen. De sectoren gezondheidszorg en nutsbedrijven deden het daarom het best. Minder goed presteerden de cyclische sectoren: basismaterialen, industrie en energie. De factoren "Kwaliteit" (stabiele winsten, weinig schuld) en "Momentum" (positieve koerstreng en positieve winsttrend) deden het beter dan de factor "Waarde" (lage waardering). De verschillen in de factorperformance werden ook behoorlijk beïnvloed door de verschillen in sectorperformances. Hiervoor gecorrigeerd deden alle factoren het behoorlijk goed. Portefeuilles die inspeelden op aandelen met een lage volatiliteit, de Low Vol strategieën deden het ook goed.

In zowel de Verenigde Staten als in Europa werd een rendement behaald dat boven de benchmark bleef. De factoren worden in het mandaat gecorrigeerd voor de correlatie met de andere factoren en voor sector- en landeneffecten. In Europa lieten de stijlen "Kwaliteit" en "Momentum" een zeer sterke performance zien. De stijl "Waarde" deed het gecorrigeerd voor sectoren en landen redelijk. In de Verenigde Staten bleef "Kwaliteit" achter en deden "Waarde" en "Momentum" (alles gecorrigeerd voor sectoreffecten en correlatie met de andere factoren) het goed.

De aandelenportefeuille van het pensioenfonds is in 2014 met 17,72% gestegen. De benchmark steeg met 17,12%. De portefeuille bleef hiermee 0,60% voor op de benchmark.

Alternatieve beleggingen

De portefeuille alternatieve beleggingen bestond in 2014 uit:

Private equity

De private equity markt bereikte gedurende 2014 nieuwe, historische hoogtepunten. Fondsen wisten wederom zeer hoge bedragen voor nieuwe fondsen op te halen bij investeerders. De opkomst van mega fondsen (groter dan \$ 5 miljard) is terug in de markt. Evenzo hebben we in 2014 mega transacties gezien aan de aankoopzijde, waarbij een aantal bedrijven van de beurs werd gehaald, om deze opnieuw te herpositioneren in de markt. Desondanks bleef het totale niveau van aankopen door de fondsen sterk achter bij voorgaande jaren. De oorzaak hiervoor moet worden gezocht bij de zeer hoge prijzen die door verkopers werden gevraagd. De fondsen toonden dus in tegenstelling tot 2006 en 2007 meer discipline. Aan de verkoopzijde werden nieuwe historische records gebroken waardoor grote bedragen terugvloeiden naar de investeerders. Verkopen werden gedragen door aankopen van strategische partijen, onderlinge verkopen door de fondsen en het naar de beurs brengen van bedrijven.

De beleggingen in de portefeuille behaalden over 2014 een positief rendement van 10,8%. Dit blijft iets achter bij de verwachting en de goede prestaties van beursgenoteerde bedrijven. Een belangrijke oorzaak hiervan is de opbouw van de portefeuille. De structuur van de fondsen (het j-curve effect) brengt extra aanloopkosten met zich mee. De rendementen op langere termijn zijn goed. Een groot deel van de portefeuille zit in haar verkoopfase. Deze waren in het afgelopen jaar in lijn met de markt sterk. Door de langzame maar gestage opbouw van het programma liet het totale programma nauwelijks een groei zien.

Grondstoffen

Beleggingen in grondstoffen (commodities) zijn investeringen in natuurlijke materialen die gebruikt worden in productieprocessen (olie en metalen bijvoorbeeld). De markt van grondstofbeleggingen liet in 2014, net zoals in 2013, een wisselend beeld zien. Macro economische ontwikkelingen en geopolitieke onrust hebben het rendement bepaald in 2014.

De eerste helft van het jaar werd gekenmerkt door tegenvallende economische cijfers (China) en geopolitieke onrust (Oekraïne). Grondstoffen werden voornamelijk gedreven door afnemende economische groei in China, waardoor vooral de prijs van koper daalde. De prijs van nikkel steeg juist door de geopolitieke onrust in Oekraïne.

De tweede helft van 2014 werd gekenmerkt door de energiesector. De prijs van olie daalde sterk door tegenvallende economische verwachtingen en toegenomen productie van olie, door onder andere schalieolie. Samen met de olieprijs daalde ook de overige grondstoffen in de energiesector zoals benzine of diesel.

De grondstoffen portefeuille daalde in 2014 (in Euro's) en kwam op een rendement van -33,62%. De actieve strategie zorgde ervoor dat het rendement ten opzichte van de benchmark, -33,80% net iets (0,18%) minder daalde.

Vastgoed

De Nederlandse vastgoedmarkt liet in 2014 herstel zien ten opzichte van de zwakke voorgaande jaren. Opvallend was de interesse van buitenlandse beleggers in de Nederlandse vastgoedmarkt. Zowel in de sectoren woningen, winkels als kantoren werden grote portefeuilles aangekocht door buitenlandse beleggers gedaan. Dit droeg bij aan het herstel van de Nederlandse vastgoedmarkt.

Hieronder wordt aangegeven wat in 2014 de situatie per sector was:

- Woningen: de koopwoningenmarkt liet in 2014 een sterk herstel zien. Er werden veel meer woningen verkocht dan in voorgaande jaren. Ook de waarde van koopwoningen steeg, vooral in de Randstad. De koopwoningenmarkt werd ondersteund door overheidsmaatregelen zoals aanpassingen in het schenkingsrecht. Hierdoor werd het voor veel mensen aantrekkelijk om in 2014 een huis te kopen. Het effect hiervan op de waardeontwikkeling in de huurwoningenmarkt was beperkt. De huren lieten in 2014 een stijging zien. Dit kwam onder andere doordat de huurverhoging in het gereguleerde segment inkomensafhankelijk is. De waarde van huurwoningen bleef nagenoeg onveranderd. De bezettingsgraad van huurwoningen is hoog.
- Winkels: Ook in 2014 zet de tweedeling in de winkelmarkt door. De waarde van winkels op A-locaties is relatief stabiel. Op B en C-locaties dalen de huren van winkelruimte en staat ook de waarde van de winkels onder druk. Ook de leegstand neemt in dit segment toe. De impact van internetverkoop is vooralsnog beperkt. Hoewel dit in sommige segmenten binnen de winkelmarkt wel merkbaar is, zoals voor elektronische verkoop.
- Kantoren: Ook in de kantorensector is er sprake van een tweedeling. De structurele overcapaciteit zorgt voor aanhoudende druk op de kantorenmarkt. Daarnaast zijn er ook segmenten in de markt waar weinig leegstand is en de waarden van kantoren stijgen. Een voorbeeld hiervan is de Zuid-as in Amsterdam.

De portefeuille presteerde met 3,88% slechter dan de ROZ/IPD* benchmark 4,37%.

3.8 Verantwoord beleggen

Uitgangspunten

Sinds 2008 geeft de Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek invulling aan een verantwoord beleggen beleid. Als uitgangspunt hanteert het fonds de principes van de Global Compact van de Verenigde Naties. Deze tien principes zijn gerelateerd aan de mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie en vinden hun oorsprong in internationaal breed geaccepteerde verdragen zoals de Universele Verklaring inzake de Rechten van de Mens en de conventies van de International Labour Organisation.

Het verantwoord beleggen beleid bestaat uit de volgende onderdelen en wordt uitgevoerd door Syntrus Achmea Vermogensbeheer:

- Uitsluiten van controversiële wapens • Engagement, aangaan van dialoog met ondernemingen.
- Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

Uitsluiting

Het fonds kiest er voor om niet langer te beleggen in ondernemingen die kernwapens, chemische wapens, biologische wapens, anti persoonsmijnen of clusterbommen produceren. De aandelenportefeuilles en vastrentende waarden portefeuilles worden in overeenstemming hiermee door Syntrus Achmea beheerd. Daarnaast wordt sinds 2012 het uitsluitingsbeleid ook toegepast op de Syntrus Achmea Global High Yield Pool en de Syntrus Achmea Geldmarkt Fonds.

Per 1 januari 2013 is het wettelijk verboden om in ondernemingen te beleggen die clusterbommen produceren. Voor het pensioenfonds heeft de wettelijke bepaling geen impact aanzien het pensioenfonds als sinds 2008 clusterbommen expliciet uitsluit van haar beleggingen.

Engagement

Het doel van engagement is om ondernemingen waarin het fonds is belegd aan te sporen tot beter gedrag en om aandeelhouderswaarde te creëren. Aan de hand van thema's gaat het fonds de dialoog aan met ondernemingen. Er zijn in 2014 nieuwe engagement casussen gestart rond de engagementthema's Sociale kwesties in de landbouwketen en Kwaliteit en nominatie van ondernemingsbestuur. Het engagementthema ESG-Investeringsrisico's onconventionele energiebronnen is in 2014 afgerond. Daarnaast lopen er nog engagementzaken op thema's als 'Global Compact schendingen mensenrechten' en 'Verantwoord ketenbeheer soja'. Ondernemingen die slecht scoren op deze thema's worden aangespoord om hun gedrag te verbeteren.

In het halfjaarverslag Verantwoord Beleggen staan de namen van ondernemingen vermeld waarmee engagement trajecten zijn opgezet. Dit verslag kunt u vinden op de website van het fonds.

Corporate governance

Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen vormt een onderdeel van het verantwoord beleggen beleid. Een verslag van de corporate governance activiteiten treft u aan in dit jaarverslag.

Rapportage

Het pensioenfonds rapporteert elk half jaar op haar website over het gevoerde verantwoord beleggen beleid. Tevens heeft het fonds een aantal documenten op de website geplaatst zoals het verantwoord beleggen beleid, uitsluitingsbeleid en stembeleid.

Corporate governance

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Het fonds is een wereldwijde aandelenbelegger en heeft er voor gekozen het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen over te dragen aan Syntrus Achmea Vermogensbeheer. Op deze wijze is het fonds in staat wereldwijd te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van bedrijven waarin wordt belegd. Syntrus Achmea maakt bij het uitoefenen van het stemrecht gebruik van de stemanalyses en stemadviezen van het bureau Institutional Shareholder Services (ISS). ISS houdt rekening met de internationale geaccepteerde corporate governance codes zoals die van de OECD en International Corporate Governance Netwerk (ICGN). Daarnaast houdt ISS voor iedere afzonderlijke markt rekening met lokale wet- en regelgeving en heersende corporate governance codes.

Verantwoording stemactiviteiten

Het pensioenfonds stemde in 2014 op 691 aandeelhoudersvergaderingen, waarbij 9.921 agendapunten de revue passeerden. In 2014 werd in ruim 8% van alle agendapunten tegen het management gestemd. Ook dit jaar ging het hier vooral om de benoeming van bestuurders van ondernemingen (niet onafhankelijk waar dit wel geëist of gewenst is) en beloningsstructuren (excessief, onvoldoende toegelicht of niet transparant genoeg). Op aandeelhoudersresoluties over milieu, sociale en governance kwesties werd ook relatief vaak (meer dan de helft van de gevallen) tegen management gestemd. Het pensioenfonds publiceert op haar website hoe zij heeft gestemd per aandeelhoudersvergadering. Tevens plaatst het pensioenfonds elk kwartaal een verslag op de website met vermelding van stemactiviteiten en actuele ontwikkelingen op het gebied van corporate governance.

Class actions

Het pensioenfonds is in 2013 samen met andere (internationale) institutionele belegger een juridische procedure gestart tegen de Royal Bank of Scotland. De Royal bank of Scotland stelde zijn financiële positie te rooskleurig voor in de periode van 2007 tot januari 2009 waardoor beleggers schade hebben geleden. Deze juridische procedure is gaande. Het pensioenfonds maakte in 2014 ook gebruik van class actions filing. Dit geldt met name voor juridische procedures die in Amerika zijn gevoerd. Indien de uitkomst van de juridische procedure bestaat uit een schadevergoeding, of wanneer het tot een schikking is gekomen waarbij een vergoeding is vast komen te staan, dan kunnen alle beleggers die tot de class behoren hier aanspraak op maken. De schadevergoeding wordt pro rata verdeeld over de beleggers die een claim form hebben ingediend. Hiervoor moet het pensioenfonds kenbaar maken dat zij in de betreffende onderneming belegt of belegde. Dit proces wordt automatisch gestart door de bewaarder. De opbrengsten worden automatisch bijgeschreven op de rekening van het pensioenfonds.

3.9 Vooruitzichten voor 2015

Voor 2015 is de verwachting dat de wereldwijde, economische groei aantrekt maar de verschillen tussen de regio's en landen blijven groot. Het "momentum" in de Amerikaanse economie is gunstig. We verwachten dat de Amerikaanse economische expansie doorzet. De situatie in de eurozone blijft problematisch. De verschillen tussen de landen zijn groot en structurele maatregelen worden maar beperkt doorgevoerd. De economische groei is laag en blijft kwetsbaar. Voor 2015 zijn wel een paar lichtpuntjes waar te nemen. De depreciatie van de euro, de gedaalde olieprijs, het herstel van de kredietverlening en nieuwe maatregelen van de ECB zijn positieve factoren voor de economie in de eurozone. In de opkomende landen is het macro-economisch beeld gemengd. De Chinese economie koelt gestaag af terwijl Rusland grote hinder ondervindt van de westerse sancties en de daling van de olieprijs.

Wereldwijd is er sprake van een lage inflatieomgeving. De deflationaire krachten blijven per saldo sterk. De voornaamste oorzaken hiervan zijn: de pogingen tot schuldafbouw en de daardoor haperende vraag, de overcapaciteit op de arbeidsmarkt (vooral in de eurozone), waardoor de loongroei gematigd blijft, en de fors gedaalde olieprijs. Hierdoor zal de headline inflatie onder de doelstelling van de centrale banken in de ontwikkelde markten blijven. De situatie in de eurozone is het meest precair. Dit betekent dat in 2015 het monetair beleid ruim zal blijven en dat nieuwe maatregelen genomen zullen worden. Maar ook hier zal divergentie optreden tussen de verschillende regio's en landen.

De Fed bereidt zich voor om de beleidsrente te verhogen in 2015. Maar gezien de gematigde inflatie en de zwakke groeiomgeving in de andere ontwikkelde markten, zal ze terughoudend zijn met het snel en fors verhogen van de beleidsrente. Een eerste rentestap wordt pas op zijn vroegst medio 2015 verwacht. De ECB en de BoJ daarentegen zullen de beleidsrente voorlopig niet verhogen. Sterker nog, beide centrale banken hebben recent nog additionele maatregelen getroffen om het monetaire beleid verder te verruimen en zullen dit ingezette beleid in 2015 continueren.

De beleggingsomgeving zal in 2015 worden gekenmerkt door divergentie in het nog steeds ruime monetaire beleid en de historisch lage renteniveaus. De verwachte rendementen voor de middellange termijn zijn zeer gematigd. De renteniveaus zijn een stuk lager dan vorig jaar waardoor we voor obligaties lagere rendementen verwachten. Echter, op korte termijn verwachten we niet dat de renteniveaus sterk zullen oplopen. De lage economische groei en inflatie in de eurozone, gecombineerd met het verruimende monetaire beleid van de ECB, zal de rentetarieven laag houden. De voorkeur gaat nog steeds uit naar aandelen ondanks dat de verwachte renteverhoging van de Fed kan leiden tot oplopende volatiliteit. Voor de middellange termijn zijn vooral aandelen uit opkomende markten aantrekkelijk vanwege de lage waardering. Belangrijkste risico's zijn: de (geo)politieke ontwikkelingen, de situatie in de eurozone (o.a. deflatiegevaar), beleidsfouten van autoriteiten en een groter dan verwachte groeivertraging in China.

Vanwege de lage effectieve renteniveaus en de sterke stijging van aandelen in 2013, zijn de rendementsverwachtingen voor de komende jaren gematigd. Waarderingstechnisch gaat de voorkeur nog wel steeds uit naar aandelen ten opzichte van obligaties. De renteniveaus voor zowel staatsobligaties van kernlanden als bedrijfsobligaties zijn laag waardoor lage absolute rendementen worden verwacht. Vanuit waarderingsperspectief zijn beleggingen uit opkomende landen aantrekkelijker dan beleggingen in ontwikkelde landen. Wel zijn de risico's bij de opkomende landen op korte termijn nog groot.

3.10 Risicoparagraaf

Het Financieel Toetsingskader ("FTK") voor pensioenfondsen is een onderdeel van de Pensioenwet. De regelgeving van het FTK werkt de economische risico's voor pensioenfondsen verbonden aan onder meer aandelen, valuta's en rente uit. Het vertaalt deze naar vereiste reserveposities en dekkingsgraden. Hiermee worden pensioenfondsen gedwongen te overwegen welk totaal risiconiveau ze kunnen of willen accepteren. Het pensioenfonds zet, binnen de kaders van het geformuleerde risicobeleid, in op maximalisatie van het rendement op het vermogen.

De belangrijkste risico's zijn:

Marktrisico

Verschillende risico's kunnen elkaar versterken of werken juist diversificerend. Om die reden wordt het risico van marktwaardebewegingen op totaalniveau getoetst.

Beheersmaatregelen:

- Gewenste risico's worden meegenomen in een ALM studie. Het betreft de risico's waarbij gekozen wordt op basis van risico/rendement verwachtingen. Dit geldt niet voor 'ongewenste' risico's. Tot die laatste behoren liquiditeitsrisico, concentratierisico en tegenpartijrisico.
- Bij Sturen op Risico wordt op basis van het dekkingsgraadriskico en tracking error beoordeeld of het risico van het fonds binnen de bandbreedtes beweegt.

Renterisico

Een pensioenfonds loopt renterisico doordat de waarde van de verplichtingen van het fonds anders op renteveranderingen reageert dan de waarde van de beleggingen.

Beheersmaatregelen:

- Het renterisico werd in 2014 niet op strategische basis afgedekt. Door het aanhouden van vastrentende waarden met een relatief korte looptijd, werd praktisch wel circa 15% van het renterisico afgedekt.

Gevoeligheid nominale dekkingsgraad per 31 december 2014

Gevoeligheid Nominale Dekkingsgraad

		Zakelijke waarden						
		-50 %	-30 %	-10 %	0 %	10 %	30 %	50 %
Rente	+150bp	87	96	105	109	114	123	132
	+100bp	82	90	98	103	107	115	123
	+50bp	77	85	92	96	100	108	115
	0bp	72	79	86	90	93	100	107
	-50bp	68	74	81	84	87	93	100
	-100bp	63	69	75	78	81	87	92
	-150bp	58	64	69	72	74	80	85

Het bestuur heeft op 30 april 2015 besloten, teneinde de rentegevoeligheid in de balans terug te brengen, de staatsobligatieportefeuille in te richten met een benchmark van 20-jaar+. Hiermee wordt in 2015 het risico van de rente op strategische basis afgedekt tot ca. 30%.

Gevoeligheid nominale dekingsgraad per 31 mei 2015.

Gevoeligheid Nominale Dekingsgraad

		Zakelijke waarden						
		-50 %	-30 %	-10 %	0 %	10 %	30 %	50 %
Rente	+150bp	81	91	102	107	113	123	134
	+100bp	77	87	97	102	107	116	126
	+50bp	74	83	92	96	101	110	119
	0bp	71	79	87	91	96	104	112
	-50bp	67	75	83	87	90	98	106
	-100bp	65	72	79	82	86	93	100
	-150bp	62	68	75	78	81	87	94

Inflatierisico

Een pensioenfonds loopt inflatierisico doordat de waarde van de geïndexeerde pensioentoezeggingen anders op inflatieveranderingen reageert dan de waarde van de beleggingen. Het (gedeeltelijk) streven naar een reëel pensioen geeft een risico dat de verandering van de pensioenvoorzieningen als gevolg van inflatie niet gecompenseerd worden door een waardeverandering van de beleggingen.

Beheersmaatregelen:

- De indexatie-ambitie wordt in de ALM getoetst.
- De kans op indexatie wordt inzichtelijk gemaakt in de risicorapportage.

Valutarisico

De waarde van beleggingen kan veranderen door schommelingen in de wisselkoersen ten opzichte van de euro.

Beheersmaatregelen:

- Op basis van het risicoprofiel wordt het valutarisico (gedeeltelijk) afgedekt.

Aandelenrisico

Het risico op een daling van de marktwaarde van aandelen en zakelijke waarden.

Beheersmaatregelen:

- In de ALM wordt de gewenste allocatie naar aandelen en zakelijke waarden bepaald aan de hand van het risicoprofiel.
- In de portefeuille constructie wordt het gewenste aandelenrisico omgezet in een feitelijke portefeuille.
- Door middel van de risicorapportage wordt het aandelenrisico inzichtelijk gemaakt en waar nodig bijgestuurd.

Kredietrisico

Het risico dat een verlies optreedt als een kredietnemer zijn afgesproken betalingen niet nakomt of dat de kredietwaardigheid van een kredietnemer afneemt.

Beheersmaatregelen

- In de portefeuille constructie wordt op basis van risicomaten een allocatie naar vastrentende waarden bepaald.
- Binnen de beleggingsportefeuilles worden limieten opgenomen op kredietwaardigheidsratings van beleggingen in instrumenten, landen en/of sectoren, hiermee wordt de spreiding over kredietnemers gewaarborgd.

Liquiditeitsrisico

Het risico dat een fonds niet op korte termijn aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen.

Beheersmaatregelen

- Liquiditeitsrisico wordt bewaakt met behulp van stress tests. Deze geven inzicht in de mate waarin de portefeuille over voldoende liquiditeit beschikt om marktschokken op te vangen. Indien het pensioenfonds niet slaagt voor de stress test volgt advies naar klant en neemt het bestuur maatregelen.

Concentratierisico

Door gebrekkige spreiding kan concentratierisico ontstaan waarbij verliezen optreden doordat een te grote gevoeligheid bestaat naar één regio, sector of marktpartij.

Beheersmaatregelen

- Concentraties worden periodiek weergegeven in de risicorapportage. Op basis van analyses wordt beoordeeld of deze acceptabel zijn of dat deze teruggebracht moeten worden.

Tegenpartijrisico

Bij het aangaan van transacties met externe partijen (o.a. derivatenposities en het gebruik van securities lending) wordt exposure opgebouwd bij tegenpartijen. Een faillissement van een tegenpartij kan tot verliezen leiden.

Beheersmaatregelen

- Bij het aangaan van nieuwe derivatentransacties wordt de tegenpartij getoetst op kredietwaardigheid, bestaande exposure en aan de hand van de gehanteerde watchlist.
- Iedere tegenpartij mag – afhankelijk van de kredietwaardigheid – slechts een bepaald percentage van het totaal uitmaken.
- De kwaliteit van het onderpand wordt vooraf vastgelegd en voortdurend gemonitord.

Actief risico

Met actief risico wordt bedoeld de mate waarin de daadwerkelijke performance afwijkt van de strategische benchmark

Beheersmaatregelen

- Voor actief beheerde mandaten worden limieten op maximale tracking error gehanteerd. Daarmee wordt de afwijking ten opzichte van de benchmark gelimiteerd.

Z-score / performancetoets

Op 24 april 1998 is de 'Vrijstellingsregeling Wet Bedrijfspensioenfondsen' officieel in werking getreden. Deze regeling is uitgevaardigd door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en heeft als belangrijkste doel ondernemingen vrijstelling te verlenen van de verplichtstelling van deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds indien de beleggingsperformance van het fonds ontoereikend is. Op basis van artikel 5 lid 1a Vrijstellingsregeling moet vrijstelling worden verleend als uit de performancetoets blijkt dat het feitelijk behaalde beleggingsrendement van het bedrijfspensioenfonds in negatieve zin afwijkt van het rendement van de door het fonds vastgestelde normportefeuille. Volgens de vrijstellingsregeling zal de performancetoets worden toegepast over de periode 2010 tot en met 2014. Indien de uitkomst van de performancetoets lager uitvalt dan 0 kan een werkgever binnen het verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfonds een verzoek indienen tot vrijstelling van deelname. Over 2014 is een Z-score behaald van 0,18 positief. De performancetoets over de periode januari 2010 tot en met december 2014 bedraagt, volgens de nieuwe berekeningsmethode, 0,27 positief.* (Zie bijlage 2.)

	2014	2013	2012	2011	2010
Z-score	0,18	0,14	0,09	0,08	0,12

* Volgens de oude berekeningsmethode bedraagt de performancetoets 2014: $0,27 + 1,28 = 1,55$

4 Pensioenregeling

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling van het fonds. Daarnaast komen de wijzigingen in statuten en reglementen 2014 waartoe in 2013 besloten is.

4.2 De pensioenregeling

Het fonds kent twee pensioenregelingen: een pensioenregeling voor deelnemers geboren na 1949 en een pensioenregeling voor deelnemers geboren voor 1950. Per 1 januari 2014 werden de regelingen niet gewijzigd.

De pensioenleeftijd voor deelnemers geboren na 1949 is in 2013 verhoogd van 65 jaar naar 67 jaar. Het opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen is verlaagd (van 2,05% naar 1,9%) evenals het opbouwpercentage voor het partnerpensioen (van 1,435% naar 1,33%). De pensioenpremie bleef in 2014 gelijk aan die van 2013: 27,0%.

Tot 1 januari 2013 waren de pensioenregeling voor deelnemers geboren na 1949 en de pensioenregeling voor deelnemers geboren voor 1950 opgenomen in één pensioenreglement. Vanwege de overzichtelijkheid worden vanaf 1 januari 2013 met twee pensioenreglementen gehanteerd. Per 1 januari 2015 is er weer sprake van één pensioenreglement voor deelnemers geboren na 1950.

In de regeling voor deelnemers geboren voor 1950 treden in 2015 geen nieuwe deelnemers meer in. De deelnemers in deze oude regeling met pensioenleeftijd 65 hebben ultimo 2014 de pensioenleeftijd bereikt. Zij mogen hun pensioen uitstellen tot 67 zolang zij doorwerken; zij bouwen geen pensioen meer op.

In deze paragraaf worden allereerst de belangrijkste algemene kenmerken van beide pensioenregelingen toegelicht. Daarna volgt een toelichting op de belangrijkste specifieke kenmerken per regeling.

Algemene kenmerken

Pensioensysteem

Het pensioensysteem is een middelloonregeling.

Toetredingsleeftijd

Een werknemer die in dienst is bij een werkgever die is aangesloten bij het fonds, neemt verplicht deel aan de pensioenregeling. De deelname gaat in op de eerste dag van de maand waarin de werknemer 20 jaar wordt.

Franchise

De franchise is een bedrag dat het bestuur jaarlijks voor het daarop volgende kalenderjaar vaststelt. De franchise wordt in beginsel jaarlijks geïndexeerd op basis van de ontwikkeling van de lonen in de CAO voor de Tandtechniek.

Pensioengrondslag

De pensioengrondslag is het pensioengevend loon verminderd met de franchise.

Wezenpensioen

Het wezenpensioen bedraagt voor elk kind 20% van het partnerpensioen.

ANW-pensioen

De nabestaande van een deelnemer heeft in aanvulling op het partnerpensioen recht op een ANW-pensioen, indien hij/zij geboren is in of na 1950 én geen ongehuwd kind dan wel een niet als partner geregistreerd kind onder de 18 jaar heeft en niet voor ten minste 45% arbeidsongeschikt is. De hoogte van het ANW-pensioen bedraagt € 7.200,- (met ingang van 1 april 2013; dit bedrag is sindsdien niet gewijzigd). De nabestaande van een parttime deelnemer krijgt een uitkering naar rato van het parttime percentage.

Regeling deelnemers geboren na 1949

Pensioenleeftijd (ouderdompensioen)

De pensioenleeftijd is 67 jaar.

Franchise

De franchise voor 2014 bedraagt € 11.005,- (2013: € 10.940,-).

Opbouwpercentage ouderdompensioen

Per jaar bouwt de deelnemer 1,9% van de pensioengrondslag op aan pensioen.

Partnerpensioen

Het jaarlijks partnerpensioen bedraagt 1,33% van de pensioengrondslag.

Pensioengevend loon

Het pensioengevend loon is het loon volgens de Wet financiering sociale verzekeringen, met uitzondering van:

- uitkeringen en verstrekking op grond van de WAO, WIA, WW en door de werkgever verstrekte aanvullingen daarop;
- het genot van een door de werkgever beschikbaar gestelde auto;
- de uitkering van het levenslooptegoed.

Uitruilmogelijkheden

De (gewezen) deelnemer heeft het recht om - bij beëindiging van de deelneming en op de pensioneringsdatum - een deel van het ouderdompensioen uit te ruilen in (een hoger) partnerpensioen. Op de pensioneringsdatum heeft de (gewezen) deelnemer het recht zijn partnerpensioen geheel of gedeeltelijk om te ruilen in een hoger ouderdompensioen. Daarnaast kan de (gewezen) deelnemer het ouderdompensioen eerder laten ingaan of variëren in de hoogte daarvan.

Overgangsmatregelen

Deelnemers geboren tussen 1950 en 1985, die onafgebroken deelnemer waren sinds 31 december 2005, krijgen onder voorwaarden een verhoging van de aanspraak ouderdompensioen en partnerpensioen over verleden diensttijd. Deze aanspraak geldt tot aan het niveau van de fiscale regelgeving. De in te kopen aanspraak is gemaximeerd. De inkoop vindt tijdsevenredig plaats tot en met 31 december 2020 óf tot de eerder gelegen pensioneringsdatum.

Tot en met 2012 opgebouwde pensioenaanspraken

De tot en met 31 december 2012 opgebouwde aanspraken op ouderdompensioen, partnerpensioen en wezenpensioen blijven per die datum vastgesteld overeenkomstig het pensioenreglement zoals dat op 31 december 2012 van kracht was, op voorwaarde dat het ouderdompensioen niet eerder kan ingaan dan bij het bereiken van de 60-jarige leeftijd.

Uitstel mogelijkheden

De (gewezen) deelnemer heeft het recht het ouderdompensioen later te laten ingaan dan bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd. Uitstel van de ingangsdatum van het ouderdompensioen is uiterlijk mogelijk tot het bereiken van de 67-jarige leeftijd. De (gewezen) deelnemer kan de ingang van het ouderdompensioen na het bereiken van de 65-jarige leeftijd alleen uitstellen als en zolang in dienstbetrekking wordt doorgewerkt.

Regeling deelnemers geboren vóór 1950

Pensioenleeftijd (prepensioen)

De pensioenleeftijd is 60 jaar.

Pensioenleeftijd (ouderdompensioen)

De pensioenleeftijd is 65 jaar.

Franchise

De franchise voor 2014 bedraagt € 15.468,- (2013: € 15.468,-).

Opbouwpercentage ouderdompensioen

Per jaar wordt 2,00% van de pensioengrondslag opgebouwd aan pensioen.

Opbouwpercentage prepensioen

Het opbouwpercentage prepensioen bedraagt 2,25% van het pensioengevend loon.

Partnerpensioen

Het jaarlijks partnerpensioen bedraagt 1,4% van de pensioengrondslag.

Pensioengevend loon

Het pensioengevend loon is het loon volgens de Wet financiering sociale verzekeringen, met uitzondering van:

- uitkeringen en verstrekking op grond van de WAO, WIA, WW en door de werkgever verstrekte aanvullingen daarop;
- het genot van een door de werkgever beschikbaar gestelde auto;
- het loon over de periode vanaf de eerste dag van de maand waarin de deelnemer 65 jaar wordt.

Prepensioen

Het prepensioen is gelijk aan de som van de jaarlijks vastgestelde pensioengevende lonen (inclusief eventueel verleende toeslagen) vermenigvuldigd met het opbouwpercentage.

Uitruilmogelijkheden

De (gewezen) deelnemer kan op pensioneringsdatum zijn ouderdompensioen uitruilen in een hoger prepensioen en andersom. De (gewezen) deelnemer kan zijn prepensioen eerder of later laten ingaan dan op de pensioenrichtdatum. Het prepensioen kan niet eerder ingaan dan bij het bereiken van de 55-jarige leeftijd.

Op de pensioneringsdatum heeft de (gewezen) deelnemer het recht zijn partnerpensioen geheel of gedeeltelijk om te ruilen in een hoger ouderdompensioen; Bij einde deelneming en op de pensioneringsdatum heeft de (gewezen) deelnemer het recht een deel van zijn ouderdompensioen uit te ruilen in een hoger partnerpensioen. De (gewezen) deelnemer heeft niet de mogelijkheid zijn ouderdompensioen te vervroegen.

4.3 Wijzigingen verplichtstelling, statuten en reglementen

Het bestuur heeft in 2013 besloten om de statuten van het fonds te wijzigen. De gewijzigde statuten zijn met het verlijden van de notariële akte op 8 januari 2014 van kracht

Verplichtstelling van de deelneming in het Pensioenfonds voor de Tandtechniek

De Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid heeft bij besluit van 30 juni 1967, Directoraat-Generaal voor Sociale Voorzieningen, Directie Sociale Verzekering, Afdeling P. en S., nr. 63111, met ingang van 1 juli 1967 de deelneming in het Pensioenfonds voor de Tandtechniek verplicht gesteld.

Dit besluit is diverse malen gewijzigd, voor het laatst bij besluit van de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van 19 november 2013, Stcrt. 22 november 2013, nr. 32988. Met inachtneming van bedoelde wijzigingen luidt de verplichtstelling als volgt.

De deelneming in de Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek is verplicht gesteld voor de werknemers vanaf de eerste dag van de maand, waarin de 20-jarige leeftijd wordt bereikt. Voor werknemers die geboren zijn voor 1 januari 1950 is de deelneming verplicht gesteld tot de eerste dag van de maand, waarin de 65-jarige leeftijd wordt bereikt. Voor werknemers die geboren zijn na 31 december 1949 is de deelneming verplicht gesteld tot de eerste dag van de maand, waarin de 67-jarige leeftijd wordt bereikt. De verplichtstelling geldt niet voor de directeur van een naamloze vennootschap of van een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid.

Statuten

De onderstaande wijzigingen zijn per 8 januari 2014 ingegaan.

- Door de wijziging van het werknemersbegrip in de verplichtstelling diende ook het werknemersbegrip in de statuten te worden aangepast. Als gevolg hiervan wijzigden artikel 5 en 11.

Uitvoeringsreglement

- Naar aanleiding van het onderzoek van DNB naar het beheer van de VPL-gelden, besloot het bestuur om in het uitvoeringsreglement expliciet vast te leggen welk deel van de pensioenpremie bestemd is voor de pensioenpremie en welk deel voor de VPL-overgangsregeling. Indien de premie voor de inkoop van de VPL-overgangsregeling hoger is dan benodigd, dan heeft het fonds geen verplichting tot terugstorting van het surplus. In verband met dit bestuursbesluit wijzigden artikel 3 en artikel 19. De wijziging is per 1 mei 2013 van kracht.
- Het bestuur besloot om de omschrijving van het toeslagenbeleid in de pensioenreglementen en het uitvoeringsreglement tekstueel overeen te laten komen. Hierdoor wijzigde artikel 14. Deze wijziging is per 1 januari 2014 van kracht.

Pensioenreglement

- Naar aanleiding van het onderzoek van DNB naar het beheer van de VPL-gelden, besloot het bestuur om in het pensioenreglement voor deelnemers geboren na 1949 expliciet vast te leggen welk deel van de pensioenpremie bestemd is voor de pensioenpremie en welk deel voor de VPL-overgangsregeling. In verband met dit bestuursbesluit wijzigde artikel 16. De wijziging is per 1 mei 2013 van kracht.
- In het pensioenreglement zijn de nieuwe uitruil- en afkoopfactoren opgenomen. Hierdoor wijzigden het artikel 31 tot en met 33 en artikel 36 tot en met 40 van het pensioenreglement voor deelnemers geboren voor 1950. Van het pensioenreglement voor deelnemers geboren na 1949 wijzigden het artikel 30 tot en met 32 en artikel 35 tot en met 38. De wijzigingen zijn per 1 januari 2014 van kracht.
- Het bestuur besloot om de omschrijving van het toeslagenbeleid in de pensioenreglementen en het uitvoeringsreglement tekstueel overeen te laten komen. Hierdoor wijzigde artikel 33 van het pensioenreglement voor deelnemers geboren na 1949 en artikel 34 van het pensioenreglement voor deelnemers geboren na 1950. Deze wijziging is per 1 januari 2014 van kracht.
- In verband met het uitbreiden van de flexibiliseringsmogelijkheden wijzigden de artikelen 3, 36, 37, 38 en 40 van het pensioenreglement voor deelnemers geboren na 1949. Van het pensioenreglement voor deelnemers geboren na 1950

wijzigden artikel 3 en artikel 40. De wijzigingen zijn per 1 januari 2014 van kracht.

4.4 Slotopmerkingen

In hoofdstuk 7 publiceren wij de jaarrekening met de financiële gegevens over het boekjaar 2014.

Tot slot bedanken wij iedereen die in het verslagjaar heeft bijgedragen aan het goed functioneren van de stichting.

De Meern, 24 juni 2015

Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek,

R.A.L. Heijn, voorzitter

F.M.M. Poorthuis, bestuurslid

Overige bestuursleden:

P.H.W.M. Peters

C.M.A. van Riet

H. Roeten

R.W.M. Smits

5 Verantwoordingsorgaan

5.1 Oordeel 2014

5.1.1 Algemeen

In 2014 zijn de taken en samenstelling van het verantwoordingsorgaan in overeenstemming gebracht met de Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen.

Per 1 juli 2014 heeft het verantwoordingsorgaan vijf zetels, waarvan er aan het einde van het verslagjaar drie zijn ingevuld: De heer G.B.T. Stroot en de heer M. Silvius namens de deelnemers, de heer J. van Dijk namens de gepensioneerden. Er is een vacature voor het derde werknemerslid en een vacature voor het werkgeverslid.

Deelnemersraad (tot 1 juli 2014)

De heren Stroot, Silvius en Van Dijk hadden alle drie zitting in de deelnemersraad tot 1 juli 2014. In 2014 is in de deelnemersraad afscheid genomen van de heer B. Vastenburg.

De deelnemersraad heeft in het voorjaar 2014 kritische vragen gesteld aan het bestuur over het gevoerde beleid inzake de afdekking van het renterisico. De deelnemersraad heeft hierbij de bestuurlijke verantwoordelijkheid aan de orde gesteld. Dit heeft er mede toe geleid dat de voorzitter van het bestuur zijn zetel ter beschikking heeft gesteld. In het belang van het fonds heeft de deelnemersraad op dit punt geen verdere stappen ondernomen.

Taken verantwoordingsorgaan

Conform het nieuwe reglement legt het bestuur verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd.

Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, alsmede over beleidskeuzes voor de toekomst.

Het verantwoordingsorgaan baseert zijn oordeel op het jaarverslag van het fonds, de jaarrekening, de bevindingen van de raad van toezicht en overige informatie.

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan adviesrecht over onder meer besluiten inzake beloningsbeleid, vorm en inrichting intern toezicht, profielschets voor leden van de raad van toezicht, communicatiebeleid, overdracht of overname van verplichtingen van het fonds, liquidatie, fusie of splitsing van het fonds.

Ook heeft het verantwoordingsorgaan een adviesrecht over de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten.

Documenten waar het verantwoordingsorgaan kennis van heeft genomen

- Financieel crisisplan
- ABTN
- Jaarverslag en jaarrekening 2013 en bijbehorende rapporten
- Rapport raad van toezicht 2014.

Overleg

In 2014 heeft het verantwoordingsorgaan drie keer vergaderd. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan twee keer overleg gevoerd met het bestuur.

5.1.2 Bevindingen

Wet- en regelgeving, (wijzigingen van) statuten en reglementen

Het verantwoordingsorgaan is door het bestuur achteraf geïnformeerd over de besluitvorming inzake aanpassing van reglementen. Inzake een wijziging in het reglement van de raad van toezicht heeft het verantwoordingsorgaan geen advies kunnen uitbrengen, het verantwoordingsorgaan is achteraf geïnformeerd over deze reglementswijziging. Het verantwoordingsorgaan betreurt de slechte communicatie van het bestuur hierover.

Premiebeleid en financiële positie

Het verantwoordingsorgaan wordt geacht een advies uit te brengen over de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten. Het verantwoordingsorgaan constateert dat geen sprake is geweest van evenwichtige belangenafweging bij de besluitvorming in het bestuur over het premiebesluit 2015. Het verantwoordingsorgaan heeft, ondanks dat naar de mening van het verantwoordingsorgaan geen sprake is geweest van evenwichtige belangenafweging, toch een positief advies uitgebracht over het voorgenomen premiebesluit, teneinde de continuïteit van het fonds niet in gevaar te brengen. In 2014 is de financiële positie van het fonds niet verbeterd ten opzichte van 2013. De dekkingsgraad is in de tweede helft van 2014 onder de 100% gezakt.

Toeslagbeleid

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het bestuur consequent omgaat met het toeslagenbeleid van het fonds. Het verantwoordingsorgaan constateert dat mede door de lage rente de hoogte van de (toekomstige) toeslagverlening laag zal blijven en mogelijk nihil zal zijn. Het verantwoordingsorgaan constateert dat het bestuur een weloverwogen keuze, heeft gemaakt om geen toeslag te verlenen.

Beleggingsbeleid (inclusief Corporate Governance en Verantwoord Beleggen)

Het verantwoordingsorgaan maakt zich grote zorgen over het uitblijven van een bestuursbesluit over het al dan niet afdekken van het renterisico. Dit raakt de financiële positie van het fonds direct en maakt het niet goed mogelijk een optimaal beleggingsbeleid te voeren. De besluiteloosheid van het bestuur heeft tot gevolg dat het fonds in zodanig zwaar weer zit dat daarmee de toekomst van het fonds op het spel staat. Het verantwoordingsorgaan constateert dat het bestuur in 2014 niet adequaat heeft gereageerd op de financiële ontwikkelingen, maar ziet dat in 2015 op dit punt stappen worden gezet.

Goed Pensioenfondsbestuur

Het verantwoordingsorgaan is van oordeel dat het bestuur in 2014 onvoldoende heeft gepresteerd op het gebied van Goed Pensioenfondsbestuur. De communicatie met het verantwoordingsorgaan verliep bijzonder stroef, gevraagde informatie en vergaderstukken werden niet tijdig aangeleverd. Ondanks de gemaakte afspraak met het bestuur dat het verantwoordingsorgaan zou participeren in de selectiecommissie voor de benoeming van de leden van de raad van toezicht, heeft het verantwoordingsorgaan hier geen inbreng in gehad. Het verantwoordingsorgaan is wel betrokken in het eindoordeel inzake deze benoemingen.

Risicobeleid

Het bestuur heeft in 2014 stappen gezet om het risicobeleid verder in te vullen. Daarbij is door het bestuur nog geen invulling gegeven aan de vorming van een risicocommissie. Het verantwoordingsorgaan is blij dat het risicobeleid verder wordt geconcretiseerd, maar betreurt het dat nog geen invulling is gegeven aan de vorming van de risicocommissie. Het verantwoordingsorgaan ziet graag dat het risicobeleid nadrukkelijk opgepakt wordt en is blij dat het bestuur inmiddels de vervolgstappen hiertoe heeft gezet.

5.1.3 Oordeel

Op grond van het voorgaande komt het verantwoordingsorgaan tot het volgende oordeel. Het verantwoordingsorgaan constateert dat 2014 voor het fonds een roerig jaar was met veel bestuurswisselingen en daarnaast een verslechtering van de financiële positie van het fonds waarbij noodzakelijke ingrepen achterwege zijn gebleven. Het verantwoordingsorgaan oordeelt dat het door het bestuur uitgevoerde beleid op onderdelen niet zorgvuldig en evenwichtig is geweest.

5.1.4 Aanbevelingen

Het verantwoordingsorgaan doet de volgende aanbevelingen:

- Geef meer prioriteit aan het verbeteren van de communicatie met het verantwoordingsorgaan.
- Informeer het verantwoordingsorgaan periodiek over de voortgang van het verbeterplan.

Afsluitend

Het verantwoordingsorgaan verwacht dat het bestuur in 2015 voortvarende stappen zal zetten die het fonds zullen versterken.

De Meern, 24 juni 2015

Namens het Verantwoordingsorgaan van de Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek,

G.B.T. Stroot

5.2 Reactie bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van het oordeel van het verantwoordingsorgaan. Het bestuur constateert dat het verantwoordingsorgaan op een verantwoorde wijze het beleid van het bestuur heeft gevolgd en is van mening dat een kritische houding bijdraagt aan de kwaliteit van het beleid van het fonds. De gesignaleerde aandachtspunten c.q. aanbevelingen ten aanzien van de communicatie worden onderschreven en zullen in 2015 verder worden opgepakt. Het bestuur stelt met tevredenheid vast dat de binnen het bestuur geconstateerde verbeteringen en communicatie ook bij de leden van het verantwoordingsorgaan als zodanig wordt ervaren. Het bestuur dankt de leden van het verantwoordingsorgaan voor hun inzet.

6 Raad van Toezicht

6.1 Rapport 2014

6.1.1 Algemeen

Inleiding

De raad van toezicht heeft, gehoord het verantwoordingsorgaan, haar bevindingen en aanbevelingen gerapporteerd aan het Verantwoordingsorgaan.

Het intern toezicht richt zich op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. Het intern toezicht ziet in ieder geval toe op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenbehartiging door het bestuur.

De raad van toezicht is in oktober 2014 gestart met haar werkzaamheden, deze stonden in het teken van kennismaking met het fonds, het bestuur en het verantwoordingsorgaan. Gekozen is voor een optimale samenwerking met het bestuur door een pragmatische insteek te kiezen waarbij het bestuur werd gefaciliteerd bij de bestuurlijke processen.

De raad heeft hierbij bewust gekozen voor een rol langs de zijlijn, teneinde het bestuur de mogelijkheid te geven de opgestelde plannen tot uitwerking te brengen. De raad van toezicht onderschrijft het door het bestuur gekozen verandertraject.

Bij de start van haar werkzaamheden in oktober 2014 heeft de raad van toezicht in gesprekken met delegaties van het bestuur kennis genomen van de situatie bij het fonds. De raad is geïnformeerd over de bestuurlijke en financiële situatie van het fonds. De raad heeft een werkplan opgesteld en aan de hand van de thema's governance, risicomanagement en vermogensbeheer een werkverdeling gemaakt. Aan de hand van deze drie thema's heeft de raad van toezicht haar eerste bevindingen en bijbehorende aanbevelingen opgesteld.

De raad van toezicht constateert dat het pensioenfonds financieel gezien in 2014 een zeer moeilijke periode heeft doorgemaakt. Eind 2014 is het pensioenfonds gestart met een intensief verandertraject. Gestart is met het aantrekken van een aantal nieuwe ervaren bestuursleden, dit traject is deels afgerond op het moment van het schrijven van deze samenvatting. Er is nog één vacature in te vullen. Het bestuur heeft geregeld overleg met de externe toezichthouder De Nederlandsche Bank (DNB) over de situatie van het fonds.

6.1.2 Bevindingen en aanbevelingen

Governance

Bij de inwerkingtreding van de Wet versterking bestuur pensioenfonds op 1 juli 2014 heeft het bestuur gekozen voor handhaving van het paritaire model. Er is een zetel aan het bestuur toegevoegd bestemd voor pensioengerechtigden. Het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht zijn ingericht en de bijbehorende reglementen zijn vastgesteld. Er wordt door het bestuur op regelmatige basis overleg gevoerd met beide organen.

Het bestuur van het fonds staat voor de moeilijke taak veranderingen door te voeren bij het fonds teneinde de bestuurlijke – en financiële problemen op te lossen.

Gewerkt wordt aan het kennisniveau en de betrokkenheid van de bestuursleden, dit traject is in gang gezet en een stijgende lijn is zichtbaar. Ook wordt hard gewerkt de vacatures in het bestuur op te vullen en de ingestelde commissies te bemensen. De raad vraagt het bestuur zorg te dragen voor een goede portefeuilverdeling binnen het bestuur en alert te zijn op de scheiding van rollen en verantwoordelijkheden van bestuur en sociale partners.

De raad van toezicht maakt uit de bestuursstukken op dat de genotuleerde besluitvorming veelal unaniem is, de overwegingen die aan de besluiten ten grondslag liggen staan niet altijd in de notulen weergegeven. Ook vindt de formele vaststelling van de notulen met grote vertraging plaats.

De regie op het bestuurlijke proces behoeft verbetering, dit wordt door het bestuur onderkend, ook hier is een stijgende lijn waarneembaar. Wel moet het bestuur zich bewust zijn van de eigen verantwoordelijkheid en het hebben van countervailing power op de inbreng van uitvoerder en externe adviseurs.

Het bestuur is zich bewust van de te lage volwassenheid in risicobeheersing, gewerkt wordt aan het verhogen van dit niveau. De raad van toezicht vindt het belangrijk dat het bestuur het overleg met DNB structureel heeft ingezet en onderschrijft deze aanpak.

Risicomanagement

De raad van toezicht heeft vastgesteld dat eind 2014 belangrijke stappen zijn gezet om het integrale risicomanagement en uitbestedingsbeleid vorm te geven, zodanig dat het fonds eind 2015 in de lijn van de verwachtingen aan de huidige vereisten kan voldoen. De raad vindt het van belang dat het integrale risicobeleid goed wordt vastgelegd en dat het bestuur periodiek monitort in hoeverre het strategische risicobeleid wordt uitgevoerd.

Verder hecht de raad van toezicht er waarde aan om de houdbaarheid van het bedrijfsmodel in 2015/2016 te onderzoeken. De raad vindt het belangrijk dat het fonds een uitbestedingsbeleid vaststelt en dat dit beleid aan de hand van vooraf vastgestelde criteria periodiek wordt getoetst.

De raad heeft mede gezien de in 2014 verzwakte financiële positie van het pensioenfonds met extra aandacht de jaarlijkse controle gevolgd en onderschrijft de aanbevelingen en adviezen van de certificerend actuaire en accountant. Deze aanbevelingen en adviezen zijn in lijn met deze van de raad.

Vermogensbeheer

De raad ziet dat de Beleggingsadviescommissie (BAC) van het fonds de benodigde veranderingen aan het doorvoeren is. De raad van toezicht maakt zich nog wel zorgen over het voldoende toepassen van countervailing power naar de uitvoerder en adviseurs, deze is nog onvoldoende aanwezig, onder meer door het kennisniveau van de bestuurs- en commissieleden. De raad vraagt aandacht voor het blijvend op peil houden van het kennisniveau van de leden van de BAC en acht het wenselijk om een, volledig onafhankelijke, externe adviseur voor de BAC aan te trekken.

Het niet afgedekt zijn van het renterisico heeft bij de dalende rente in de verslagperiode geleid tot een verder dalende dekkinggraad. De benodigde besluitvorming om de beleggingsportefeuille aan te passen zijn gezet, maar de weloverwogen besluitvorming heeft lang op zich laten wachten. De raad adviseert om ook de niet-financiële risico's nader te bezien.

Evenwichtige belangenbehartiging

Bij de besluitvorming over de financiering c.q. toezegging moet het bestuur zorgen dat sprake is van evenwichtige belangenafweging. De raad van toezicht is tevreden met het genomen besluit om de te doorlopen procedures met betrekking tot evenwichtige belangenafweging te verbeteren en inzichtelijk te maken. In 2015 zal de raad van toezicht extra aandacht geven de evenwichtige belangenafwegingen van het bestuur in 2015.

De raad van toezicht spreekt de hoop uit dat haar werkzaamheden en het rapport met de aanbevelingen bijdragen aan de verdere verbetering en effectiviteit van de werkwijze van het bestuur van het pensioenfonds.

6.1.3 Goedkeuring

Verklaring inzake goedkeuring van het jaarverslag en de jaarrekening

De raad van toezicht van Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek verklaart, conform het gestelde in artikel 3, lid 6 van het Reglement van de raad van toezicht, goedkeuring te verlenen aan het besluit tot vaststelling van het jaarverslag 2014 en de jaarrekening 2014.

De Meern, 24 juni 2015

Namens de Raad van Toezicht

P. Priester

6.2 Reactie bestuur

Het bestuur dankt de Raad van Toezicht voor haar constructieve bijdrage in het geven van haar bevindingen en in het verlengde hiervan, het doen van aanbevelingen. Het bestuur zal in 2015 veel inspanning verrichten in het oppakken van deze bevindingen en zal hierbij de aanbevelingen van de Raad van Toezicht zwaar mee laten wegen. Het bestuur spreekt haar waardering uit voor de constructieve samenwerking vanaf sinds 1 juli 2014, de dag waarop de nieuwe Raad van Toezicht werd geïnstalleerd.

7 Jaarrekening

In dit hoofdstuk presenteert het bestuur van de Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek statutair gevestigd te Utrecht de jaarrekening over boekjaar 2014 eindigend op 31 december 2014. Na hoofdstuk "Overige gegevens" volgen de verklaringen van de certificerende actuaris en van de onafhankelijke accountant van het pensioenfonds.

De in dit hoofdstuk vermelde bedragen zijn in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

1 BALANS PER 31 DECEMBER

(na voorgestelde bestemming van het saldo van baten en lasten)

(x € 1.000)

		<u>2014</u>	<u>2013</u>
ACTIVA			
Beleggingen voor risico fonds	(1)		
Vastgoedbeleggingen		71.871	71.161
Aandelen		190.108	166.660
Vastrentende waarden		416.402	366.913
Derivaten		-1.305	705
Overige beleggingen		17.152	29.188
		<u>694.228</u>	<u>634.627</u>
Vorderingen en overlopende activa	(2)	1.221	2.476
Overige activa	(3)	970	1.499
		<u>696.419</u>	<u>638.602</u>
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	(4)	-41.657	24.628
Technische voorzieningen	(5)	735.731	612.979
Overige schulden en overlopende passiva	(6)	2.345	995
		<u>696.419</u>	<u>638.602</u>
 (*) De nummering verwijst naar de toelichting			
		<u>2014</u>	<u>2013</u>
Dekkingsgraad op basis van FTK (in%)			
Nominaal		94,3	104,0

2 STAAT VAN BATEN EN LASTEN

(x € 1.000)

		2014	2013
BATEN			
Premiebijdragen risico pensioenfonds (van werkgevers en werknemers)	(7)	18.135	17.559
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	(8)	54.240	31.968
Overige baten	(9)	58	413
		<u>72.433</u>	<u>49.940</u>
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	(10)	14.102	14.568
Pensioenuitvoeringskosten	(11)	1.175	1.358
Mutatie technische voorzieningen	(12)		
Pensioenopbouw		14.172	15.096
Indexering en overige toeslagen		8	291
Rentetoevoeging		2.337	2.343
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en uitvoeringskosten		-14.032	-14.503
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-357	-258
Wijziging marktrente		133.640	-22.910
Wijziging overige actuariële uitgangspunten		-11.665	-
Korting van aanspraken en rechten		-	-12.351
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen		-1.351	-43
		<u>122.752</u>	<u>-32.335</u>
Saldo overdrachten van rechten risico pensioenfonds	(13)	371	291
Overige lasten	(14)	318	168
		<u>138.718</u>	<u>-15.950</u>
Saldo van baten en lasten		<u><u>-66.285</u></u>	<u><u>65.890</u></u>

(*) De nummering verwijst naar de toelichting

		2014	2013
Bestemming van het saldo van baten en lasten			
Beleidsreserve		-72.875	67.819
AOP-reserve		278	430
Gebonden reserve		6.312	-2.359
		<u>-66.285</u>	<u>65.890</u>

3 KASSTROOMOVERZICHT

(x € 1.000)

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

	2014	2013
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premiebijdragen risico fonds	18.323	18.688
Ontvangen waardeoverdrachten risico pensioenfonds	172	903
Betaalde pensioenuitkeringen	-14.128	-14.547
Ontvangen aflossing lening verzekeringsmaatschappij	948	-
Betaalde waardeoverdrachten risico pensioenfonds	-818	-16
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-1.084	-1.600
Diverse baten en lasten	-230	413
	<u>3.183</u>	<u>3.841</u>
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Ontvangen inzake verkopen beleggingen	1.059.849	1.129.511
Betaald inzake aankopen beleggingen	-1.081.710	-1.148.141
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	18.363	17.793
Overige mutaties inzake beleggingen	2.547	-222
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-2.761	-2.570
	<u>-3.712</u>	<u>-3.629</u>
Mutatie liquide middelen	<u><u>-529</u></u>	<u><u>212</u></u>
Samenstelling geldmiddelen		
	2014	2013
Liquide middelen per 1 januari	1.499	1.287
Mutatie liquide middelen	-529	212
Liquide middelen per 31 december	<u><u>970</u></u>	<u><u>1.499</u></u>

De presentatie is gewijzigd ten opzichte van vorig jaar. De liquide middelen, die onderdeel zijn van de beleggingen voor risico fonds, zijn geen onderdeel van het kasstroomoverzicht. De vergelijkende cijfers zijn hierop aangepast.

4 ALGEMENE TOELICHTING

Inleiding

Het doel van de Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek, statutair gevestigd te Utrecht (hierna het 'fonds') is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, het pensioenreglement, de uitvoeringsovereenkomst en de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in de branche tandtechniek verplicht gestelde aangesloten werkgevers.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving in het bijzonder Richtlijn 610. De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

Het bestuur heeft op 24 juni 2015 de jaarrekening opgemaakt.

Schattingswijzigingen

De actuariële grondslagen en/of methoden worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid.

Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langleven, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor zowel de gehele bevolking als specifiek voor de populatie van het fonds.

Ultimo boekjaar 2014 is de grondslag voor overlevingskansen gebaseerd op de Prognosetafel AG2014 zoals gepubliceerd door het Actuarieel Genootschap (AG). De algemene sterftetekansen die volgen uit de tafel worden voor het fonds gecorrigeerd in verband met ervaringssterfte. Tezamen met de overgang naar de nieuwe Prognosetafel AG2014 (€ 600) heeft dit geleid tot een verlaging van de voorziening pensioenverplichting van € 11.665.

De aanvullende verlaging is bepaald per 31 december 2014. Dit resultaat is via de Staat van Baten en Lasten als bate in het verslagjaar verantwoord.

Rubriceringswijzigingen

De jaarrekening 2014 is in vergelijking tot de jaarrekening 2013 in de toelichting gewijzigd inzake de toelichting op de beleggingen. De huidige toelichting op de beleggingen is meer in overeenstemming met de in de branche gebruikelijke wijze van rapporteren omtrent beleggingen.

De wijziging betreft het volgende. In de jaarrekening 2013 was een tabel opgenomen waarin de beleggingscategorieën uitgesplitst werden naar de componenten belegde waarde, beleggingsdebiteuren, beleggingscrediteuren en liquide middelen. Van de belegde waarde werd vervolgens een verloopoverzicht getoond.

Met ingang van de jaarrekening 2014 is de hiervoor genoemde tabel komen te vervallen. Het verloopoverzicht beleggingen geeft in de jaarrekening 2014 het verloop van de totale waarde per beleggingscategorie weer (inclusief de beleggingsdebiteuren, beleggingscrediteuren en liquide middelen). De mutatie van de beleggingsdebiteuren, beleggingscrediteuren en liquide middelen is met ingang van 2014 verantwoord in de regel overige mutaties in het verloopoverzicht van de beleggingen. De vergelijkende cijfers zijn aangepast om vergelijking tussen 2014 en 2013 mogelijk te maken.

De gewijzigde indeling heeft geen invloed op het vermogen, het resultaat en de dekkingsgraad van het fonds.

ALGEMENE GRONDSLAGEN

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen e.d., worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

	31-12-2014	31-12-2013
AUD	1,48	1,54
BRL	3,22	3,25
CHF	1,20	1,23
DKK	7,45	7,46
GBP	0,78	0,83
HKD	9,38	10,68
HUF	315,75	297,08
JPY	145,08	144,83
MXN	17,84	18,05
NOK	9,07	8,36
PLN	4,30	4,16
SEK	9,47	8,85
SGD	1,60	1,74
USD	1,21	1,38

SPECIFIEKE GRONDSLAGEN

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde, slechts indien de reële waarde van beleggingen niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Overlopende activa en passiva alsmede liquiditeiten vermogensbeheer worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Het verschil tussen reële waarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering.

Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van reële waarde.

Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie.

Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. De derivatenposities zijn opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Reële waarde

De beleggingen van het fonds worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waardeberekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Slechts indien de reële waarde van een beleggingen niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen de reële waarde. De reële waarde wordt gebaseerd op taxatiewaarde. De taxaties worden verricht door onafhankelijke deskundigen. Indien daartoe aanleiding is, wordt bij de waardering rekening gehouden met de feitelijke verhuursituatie en/of renovatieactiviteiten. Resultaten door wijziging in reële waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

Beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op het aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen. Indien de waarderinggrondslagen van vastgoedfondsen afwijken, wordt de waardering zo mogelijk aangepast aan de waarderinggrondslagen van het fonds.

Aandelen

Aandelen, waaronder tevens converteerbare obligaties zijn begrepen, worden gewaardeerd tegen reële waarde. Van beurs genoteerde aandelen is dit de beurswaarde. Voor niet beurs genoteerde participaties in aandelenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen reële waarde inclusief opgelopen rente. Van beursgenoteerde vastrentende waarden is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet beurs genoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert. Voor leningen op hypotheek is dit de netto contante waarde.

De andere methode betreft beleggingsdebiteuren, -crediteuren en liquide middelen.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde, te weten de relevante marktnotering of, als die er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen.

Derivaatcontracten met een negatieve waarde worden in de balans onder de overige schulden en overlopende passiva verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde. De waardering hiervan geschiedt tegen de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Securities lending

Het fonds participeert niet direct in securities lending. Binnen de beleggingspools kan sprake zijn van securities lending.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Onder meer worden hieronder de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het fonds, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

In de toelichting wordt opgenomen het krachtens de Pensioenwet minimaal vereiste eigen vermogen volgens de in het Besluit Financieel ToetsingsKader (FTK) voorgeschreven berekeningsmethodiek als het surplusvermogen.

Beleidsreserve

De Beleidsreserve is een sluitpost, waaraan uit het resultaat wordt toegevoegd of onttrokken nadat de Gebonden reserve en de AOP-reserve op het juiste niveau zijn gebracht. De Beleidsreserve kan onder andere eventueel worden gebruikt om toekomstige toeslagen te financieren en de pensioenregeling te verbeteren.

Gebonden reserve

De Gebonden reserve wordt vastgesteld op de hoogte van de wettelijk vereiste reserves. De Gebonden reserves dient om toekomstige beleggings- en actuariële tegenvallers op te kunnen vangen.

AOP-reserve

Aan de AOP-reserve wordt jaarlijks het resultaat op de arbeidsongeschiktheidspensioenregeling toegevoegd of onttrokken. De AOP-reserve is specifiek bedoeld om tegenvallers in de toekenning van arbeidsongeschiktheidspensioen op te kunnen vangen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds wordt gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toeslag)toezeggingen.

De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Vanaf 2012 betreft dit de rentetermijnstructuur op basis van een driemaandsgemiddelde met toepassing van de Ultimate Forward Rate. Het hanteren van de UFR houdt in dat voor ver in de toekomst liggende verplichtingen (20 jaar tot 60 jaar) een aangepaste rentecurve (ultimo 2014 hogere rente) wordt gehanteerd. Voor verplichtingen korter dan 20 jaar geldt de rentetermijnstructuur op basis van een driemaandsgemiddelde.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of op de opgebouwde pensioenaanspraken toeslagverlening kan worden toegepast. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige opbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2014:

Overlevingstafels

Prognosetafels AG2014 waarbij de sterftekansen zijn vermenigvuldigd met een leeftijdsafhankelijke factor die zijn gebaseerd op de ervaringssterfte van de retailsector.

De voorziening primo jaar is berekend op basis van de door het AG gepubliceerde AG prognosetafel 2012-2062, startkolom 2014. De voorziening ultimo jaar is berekend op basis van de prognosetafel AG2014, startkolom 2015.

Partnerfrequentie

Voor de berekening van de technische voorzieningen voor nog niet ingegane partnerpensioenen wordt een partnerfrequentie gehanteerd volgens de sterftetafel GBM/V 1985-1990, met uitzondering van de leeftijden 60 tot en met de pensioenrichtleeftijd. Voor deze leeftijden wordt 100% gehanteerd. Vanaf de pensioenrichtleeftijd neemt de partnerfrequentie af met de veronderstelde sterfte van de partner.

Leeftijdsverschil man-vrouw

Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.

Voorziening voor uitgesteld wezenpensioen

De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 5% van de lasten van het nog niet ingegaan partnerpensioen tot de pensioenrichtleeftijd; bij de vaststelling van de lasten van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen moet worden uitgekeerd tot de 21-jarige leeftijd, waarbij geen rekening wordt gehouden met sterftekansen.

Voorziening voor toekomstige excassokosten

Kostenopslag ter grootte van 2% van de technische voorziening in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.

Voorziening voor toekomstige pensioenopbouw arbeidsongeschikten

Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers en ingegaan AOP is uitgegaan van een revalidatiekans van 5%.

IBNR

Een voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt berekend door de invaliditeitsopslag uit de premie van de afgelopen twee jaar te nemen.

Onvindbaren

Niet opgevraagd pensioen: Voor pensioen dat nog niet is ingegaan omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert wordt de reservering 5 jaar volledig in stand gehouden en vervolgens in 10 jaar lineair afgeschreven tot nihil.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het fonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waardingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen van (werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

De premiebaten in het boekjaar zijn gebaseerd op de definitieve loonsomopgaven van de werkgevers. Voor een beperkt aantal werkgevers zijn de premies gebaseerd op de voorlopige loonsomopgaven.

Beleggingsresultaten

(In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de gerealiseerde herwaarderingen.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en rentelasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan. Exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

Rentetoevoeging technische voorziening

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo boekjaar berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekking uit technische voorziening voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen in de verslagperiode.

Mutatie technische voorziening voor pensioenuitvoeringskosten

Jaarlijks wordt 2% van de pensioenopbouw en de inkomende waardeoverdrachten toegevoegd aan de technische voorziening ten behoeve van de pensioenuitvoeringskosten. Daarnaast valt 2% van de uitkeringen, afkopen en uitgaande waardeoverdrachten vrij uit de technische voorziening ten behoeve van pensioenuitvoeringskosten (excassokosten).

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijziging overige actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien voor de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hiervoor wordt extern actuariële advies ingewonnen. Dit betreft de veronderstellingen voor sterfte, langlevens, ziekte en arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor de gehele bevolking als voor de populatie van het fonds. De vaststelling door het bestuur van de toereikendheid van de Technische Voorziening op basis van schattingen en oordelen is inherent onzeker. Het effect wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Saldo overdrachten van rechten risico pensioenfonds

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten

De overige baten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

Overige lasten

De overige lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

GRONDSLAGEN KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld overeenkomstig de directe methode. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

5 TOELICHTING OP DE BALANS

(x € 1.000)

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico fonds

Verloopoverzicht per beleggingscategorie

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2014	71.161	166.660	366.913	555	29.188	634.477
Aankopen	1.980	70.078	144.338	803.886	61.428	1.081.710
Verkopen	-276	-72.583	-119.896	-793.289	-73.805	-1.059.849
Overige mutaties	102	21	-705	-1.667	-298	-2.547
Waardemutaties	-1.096	25.932	25.752	-12.589	639	38.638
Stand per 31 december 2014	<u>71.871</u>	<u>190.108</u>	<u>416.402</u>	<u>-3.104</u>	<u>17.152</u>	<u>692.429</u>

Bij: Derivaten met een negatieve waarde

1.799

694.228

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2013	75.125	148.945	345.402	1.748	27.660	598.880
Aankopen	5.420	34.309	136.315	921.680	50.417	1.148.141
Verkopen	-5.681	-41.329	-107.092	-926.726	-48.683	-1.129.511
Overige mutaties	-40	35	347	-926	806	222
Waardemutaties	-3.663	24.700	-8.059	4.779	-1.012	16.745
Stand per 31 december 2013	<u>71.161</u>	<u>166.660</u>	<u>366.913</u>	<u>555</u>	<u>29.188</u>	<u>634.477</u>

Bij: Derivaten met een negatieve waarde

150

634.627

De overige mutaties hebben o.a. betrekking op mutaties liquide middelen onder beheer bij de vermogensbeheerder, lopende interest en nog af te handelen beleggingstransacties.

Derivaten met een negatieve waarde zijn verantwoord onder de overige schulden en overlopende passiva.

Door het fonds wordt niet belegd in premiebijdragende (aangesloten) ondernemingen.

Onderpand met betrekking tot derivaten

Het fonds belegt in derivaten. Afhankelijk van de waarde van de derivaten ontvangt of verstrekt het fonds onderpand. Bij een positieve waarde van de derivaten ontvangt het fonds onderpand, bij een negatieve waarde verstrekt het fonds onderpand.

Het fonds heeft ultimo 2014 € 1.790 (2013: € 421) aan onderpand ontvangen in de vorm van liquiditeiten / vastrentende waarden. Dit ontvangen onderpand is verantwoord in de beleggingscategorie overige beleggingen / vastrentende waarden. De terugbetalingsverplichting is in mindering gebracht op de beleggingen. De behaalde rendementen zijn verantwoord als (in)directe beleggingsopbrengsten.

Het fonds heeft ultimo 2014 geen (2013: € 638) onderpand verstrekt in de vorm van liquiditeiten/ vastrentende waarden/ aandelen. Dit verstrekte onderpand is verantwoord als vordering onder de overige beleggingen.

Reële waarde

De waardering van de beleggingen vindt plaats tegen reële waarde. Afgezien van de beleggingsvorderingen en -schulden zijn de beleggingen van het fonds gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. Het is over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Voor de meerderheid van de beleggingen van het fonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde beleggingen zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van verschillende waarderingssystemen, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten.

- | Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld aan een effectenbeurs of betreffen liquide middelen. Hieronder vallen aandelen, obligaties en onderpanden.
- | Onafhankelijke taxaties worden toegepast voor de waardering van onroerend goed in bezit van het fonds. Alle vastgoedobjecten worden jaarlijks getaxeerd door externe taxateurs waarvan de onafhankelijkheid ten opzichte van de waardering onbetwist is. De juistheid en volledigheid van de gebruikte informatie voor de taxatie wordt gecontroleerd.
- | De netto contante waarde methode wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen contant te maken op basis van de geldende markttrente. In de waardering is rekening gehouden met het oninbaarheidsrisico.
- | Intrinsieke waarde: de marktwaarde ontleent aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-to-fund managers. Voor fondsbeleggingen in vastgoed, private equity en infrastructuur wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages. Deze rapportages zijn door een onafhankelijke accountant gecontroleerd maar de periode van deze rapportages loopt niet synchroon met het boekjaar van het fonds. Om deze onzekerheid te mitigeren wordt jaarlijks achteraf een aansluiting gemaakt
- | Andere methode: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden. Hieronder vallen de equity linked swaptions en inflations swaps, swaptions, options OTC en de deelnemingen.

Op basis van de wijziging in de Richtlijn 290 inzake de toelichting op gehanteerde waarderingsystematiek is onderstaande tabel opgenomen.

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekningen	Intrinsieke waarde methode	Andere methode	Totaal
Per 31 december 2014						
Vastgoedbeleggingen	880	51.032	-	19.173	786	71.871
Aandelen	96.603	-	-	93.357	148	190.108
Vastrentende waarden	310.796	-	26.811	73.295	5.500	416.402
Derivaten	-	-	-1.797	-	-1.307	-3.104
Overige beleggingen	-	-	-	16.986	166	17.152
Totaal	408.279	51.032	25.014	202.811	5.293	692.429
Per 31 december 2013						
Vastgoedbeleggingen	634	52.523	-	17.320	684	71.161
Aandelen	79.114	-	-	87.419	127	166.660
Vastrentende waarden	297.836	-	12.780	50.092	6.205	366.913
Derivaten	-	-	195	-	360	555
Overige beleggingen	-	-	-	16.925	12.263	29.188
Totaal	377.584	52.523	12.975	171.756	19.639	634.477

Schatting van reële waarde

Vastgoed

Het deel van de waarde aan vastgoedbeleggingen dat is opgenomen op basis van verschillende waarderingsmodellen betreft zowel direct als indirect vastgoed. Zoals bij de grondslagen staat vermeld is de waarde gebaseerd op de taxatiewaarde. De eerste waardering is verkrijgingsprijs inclusief transactiekosten. Deze taxaties worden verricht door verscheidene externe erkende taxateurs. Iedere externe taxateur hanteert, binnen de algemene richtlijnen zoals binnen de branche gelden, eigen uitgangspunten. De richtlijnen binnen de branche geven aan dat voor de waardebepaling in dit geval moet worden uitgegaan van de verkoopwaarde van een object met als doelstelling om met het object huurinkomsten te genereren. Als basis wordt hiervoor een contante waardeberekening gebruikt van de toekomstige kasstromen.

Aandelen

Van de belegde waarde in aandelen staat de waarde van private equity beleggingen en aandelenfondsen opgenomen als vastgesteld op basis van verschillende waarderingsmodellen.

Private equity beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

Voor niet-beursgenoteerde participaties in aandelenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Vastrentende waarden

Het deel van de vastrentende waarden waarvan de reële waarde op basis van schatting wordt vastgesteld, betreft leningen op schuldbekentenis en hypotheke. De berekeningsgrondslag staat vermeld in de algemene toelichting op de grondslagen.

Derivaten

Bij de schatting van de reële waarde van derivaten wordt uitgegaan van verwachte toekomstige kasstromen.

Overige beleggingen

Het niet marktgenoteerde deel van de overige beleggingen betreft beleggingen in geldmarktfondsen. De berekeningsgrondslag staat vermeld in de algemene toelichting op de grondslagen.

Vastgoedbeleggingen

	31-12-2014	31-12-2013
Specificatie vastgoed beleggingen naar soort:		
Direct vastgoed	51.125	52.555
Indirect vastgoed	19.960	17.922
Beleggingsdebiteuren	834	524
Liquide middelen	547	534
Beleggingscrediteuren	-595	-374
	<u>71.871</u>	<u>71.161</u>

In 2014 is 100% (2013: 100%) van het directe vastgoed getaxeerd door onafhankelijke, beëdigde taxateurs.

Aandelen

Specificatie naar soort:

Direct beursgenoteerde aandelen	96.603	79.114
Aandelenbeleggingsfondsen	88.683	82.949
Venture Capital (Private Equity)	4.674	4.470
Beleggingsdebiteuren	148	127
	<u>190.108</u>	<u>166.660</u>

Vastrentende waarden

Specificatie vastrentende waarden naar soort:

Staatsobligaties	204.065	205.173
Bedrijfsobligaties (credits)	69.943	60.700
Hypotheke	26.811	12.780
Covered fondsen	34.046	29.183
Inflation linked bonds	2.742	2.780
Obligatiebeleggingsfondsen	73.295	50.092
Beleggingsdebiteuren	5.500	6.205
	<u>416.402</u>	<u>366.913</u>

Derivaten

	31-12-2014	31-12-2013
Specificatie derivaten naar soort:		
Valutaderivaten	-1.797	195
Liquide middelen	-2	360
Beleggingscrediteuren	-1.305	-
	<u>-3.104</u>	<u>555</u>

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het fonds gebruikt derivaten om het valutarisico af te dekken. Eén van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand.

Gebruik wordt gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2014:

Type contract	Contract- omvang	Activa	Passiva
Futures	-5.000	-	-
Forward	86.806	2	1.799
Liquide middelen	-2	-	2
Beleggingscrediteuren	-1.305	-	1.305
		<u>2</u>	<u>3.106</u>

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2013:

Type contract	Contract- omvang	Activa	Passiva
Futures	1.302	-	-
Forward	82.557	344	149
Overige derivaten	500	1	1
Liquide middelen	360	360	-
		<u>705</u>	<u>150</u>

	<u>31-12-2014</u>	<u>31-12-2013</u>
Overige beleggingen		
Commodities	-	11.947
Geldmarktfondsen	16.986	16.925
Liquide middelen	166	316
	<u>17.152</u>	<u>29.188</u>

2. Vorderingen en overlopende activa

Vordering op werkgevers	227	455
Nog te factureren premie	798	759
Overige vorderingen	196	313
Lening verzekeringsmaatschappij	-	949
	<u>1.221</u>	<u>2.476</u>

Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode. De lening verzekeringsmaatschappij is in 2014 afgelost.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Nadere specificatie 'vordering op werkgevers'

Werkgevers	395	807
Voorziening dubieuze debiteuren	-168	-352
	<u>227</u>	<u>455</u>

In 2014 is een bedrag van € 27 gedoteerd aan de voorziening (2013: € 168). Er werd een bedrag van € 211 aan premies over voorgaande jaren als oninbaar afgeschreven (2013: € 108).

3. Overige activa

Liquide middelen	<u>970</u>	<u>1.499</u>
------------------	------------	--------------

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. Bankrekeningen die beheerd worden door de vermogensbeheerder zijn onder de overige beleggingen opgenomen.

Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing.

PASSIVA

4. Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen

	AOP-reserve	Gebonden reserve	Beleidsreserve	Totaal
Stand per 1 januari 2014	2.912	106.203	-84.487	24.628
Uit bestemming saldo van baten en lasten	278	6.312	-72.875	-66.285
Stand per 31 december 2014	3.190	112.515	-157.362	-41.657

	AOP-reserve	Gebonden reserve	Beleidsreserve	Totaal
Stand per 1 januari 2013	2.482	108.562	-152.306	-41.262
Uit bestemming saldo van baten en lasten	430	-2.359	67.819	65.890
Stand per 31 december 2013	2.912	106.203	-84.487	24.628

	31-12-2014		31-12-2013	
		In %		In %
Solvabiliteit				
Aanwezig vermogen	694.074	94,3	637.607	104,0
Af: technische voorziening	735.731	100,0	612.979	100,0
Eigen vermogen	-41.657	-5,7	24.628	4,0
Af: vereist eigen vermogen	112.451	15,3	106.203	17,3
Vrij vermogen	-154.108	-21,0	-81.575	-13,3
Minimaal vereist eigen vermogen	30.941	4,2	25.973	4,2
Dekkingsgraad		94,3		104,0

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaardmodel inclusief uitbreiding voor actief beheer. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder toelichting "Risicobeheer en derivaten".

De dekkingsgraad is als volgt berekend: (Totale activa -/- schulden) / Technische voorzieningen * 100%.

Als het eigen vermogen lager is dan het minimale vereiste eigen vermogen bevindt het fonds zich in een situatie van dekkingstekort. Indien het eigen vermogen lager is dan het vereiste eigen vermogen, maar wel tenminste gelijk is aan het minimale vereiste eigen vermogen, bevindt het fonds zich in een situatie van reservetekort.

De solvabiliteit van het fonds is niet toereikend. Er is zowel sprake van een reservetekort als van een dekkingstekort.

Het verloop van de nominale dekkingsgraad kan als volgt worden gespecificeerd:

	2014	2013
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	104,0	93,6
Premie	0,3	0,4
Uitkeringen	0,1	-0,2
Toeslagverlening	-	2,0
Verandering van de rentetermijnstructuur	-18,6	3,4
Rendement op beleggingen	10,6	4,6
Overige oorzaken en kruiseffecten	-2,1	0,2
Dekkingsgraad per 31 december	<u>94,3</u>	<u>104,0</u>

Herstelplan

In 2014 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan als volgt ontwikkeld:

	Werkelijk 2014	Herstelplan 2014
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	104,0	102,1
Premie	0,3	0,3
Uitkeringen	0,1	0,1
Toeslagverlening	-	2,1
Verandering van de rentetermijnstructuur	-18,6	-2,6
Rendement op beleggingen	10,6	5,6
Overige oorzaken en kruiseffecten	-2,1	-0,3
Dekkingsgraad per 31 december	<u>94,3</u>	<u>107,3</u>

Het herstelplan gaat uit van een verwachte dekkingsgraad op 31 december 2014 van 107,3%. De werkelijke dekkingsgraad bedraagt op 31 december 2014 94,3%. Het fonds loopt daarmee achter op het herstelplan. In verband met de overgang naar het nieuwe financieel toetsingskader vervallen alle lopende herstelplannen per 1 januari 2015. Het fonds zal een nieuw herstelplan opstellen en dit voor 1 juli 2015 bij DNB indienen. In dit nieuwe herstelplan werkt het fonds uit hoe het uiterlijk binnen twaalf jaar op basis van de beleidsdekkingsgraad voldoet aan het vereist eigen vermogen.

De verandering van de rentetermijnstructuur heeft geleid tot een daling van de dekkingsgraad. In het herstelplan is uitgegaan van een ongewijzigde rentetermijnstructuur vanaf 31 maart 2014 tot het einde van boekjaar 2014. Bij de bepaling van de werkelijke dekkingsgraad is van de daadwerkelijke rentetermijnstructuur ultimo van het boekjaar uitgegaan die lager is dan de rentetermijnstructuur per 31 maart van het jaar.

Het rendement op beleggingen heeft meer bijgedragen aan de dekkingsgraad dan verwacht volgens het herstelplan. Dit wordt verklaard doordat in het herstelplan is uitgegaan van een lager rendement dan het rendement op de beleggingen werkelijk was.

Het effect bij overige oorzaken en kruiseffecten wordt voornamelijk veroorzaakt door kruiseffecten van wijziging van rentetermijnstructuur met in dit geval het beleggingsresultaat. De kruiseffecten worden veroorzaakt door de gehanteerde berekeningsmethodiek. Deze methodiek wordt eveneens gehanteerd door DNB, ten behoeve van de evaluatie van de herstelplannen.

Ultimo 2014 is weer sprake van een dekkingstekort. Vanwege de komst van het nFTK zijn alle lopende herstelplannen komen te vervallen en zal er een nieuw herstelplan worden ingediend voor 1 juli 2015. Het bestuur voert overleg met sociale partners en wacht de besluitvorming van sociale partners over de pensioenregeling per 2016 af.

5. Technische voorzieningen

	31-12-2014	31-12-2013
Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds		
Voorziening pensioenverplichtingen	729.801	607.557
Voorziening pensioenverplichtingen AOP	1.164	1.215
Voorziening premievrijstelling / IBNR	4.766	4.207
	<u>735.731</u>	<u>612.979</u>

Mutatieoverzicht technische voorzieningen

	2014	2013
Stand per 1 januari	612.979	645.314
Pensioenopbouw	14.172	15.096
Indexering en overige toeslagen	8	291
Rentetoevoeging	2.337	2.343
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en uitvoeringskosten	-14.032	-14.503
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-357	-258
Wijziging marktrente	133.640	-22.910
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	-11.665	-
Korting van aanspraken en rechten	-	-12.351
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	-1.351	-43
Stand per 31 december	<u>735.731</u>	<u>612.979</u>

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds:

Deelnemers	319.109	256.951
Gewezen deelnemers	186.413	160.202
Pensioengerechtigden	209.969	178.490
Overigen	5.827	5.326
Netto pensioenverplichtingen	<u>721.318</u>	<u>600.969</u>
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	14.413	12.010
	<u>735.731</u>	<u>612.979</u>

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 67 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,9% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan het loon volgens de Wet financiering sociale verzekeringen verminderd met de franchise van € 11.005 in 2014.

Voor deelnemers die geboren zijn voor 1950 kan de pensioenregeling worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 65 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 2,0% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan het loon volgens de Wet financiering sociale verzekeringen verminderd met de franchise van € 15.468 in 2014. Tevens bestaat de mogelijkheid om op 60-jarige leeftijd met prepensioen te gaan. Jaarlijks wordt een aanspraak op prepensioen opgebouwd van 2,25% van het pensioengevend loon.

De franchise wordt jaarlijks vastgesteld. Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Deelname aan de regeling is mogelijk vanaf de leeftijd van 20 jaar en op datum indiensttreding. Jaarlijks beslist het bestuur van het fonds de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kan de pensioenregeling worden gekwalificeerd als een uitkeringsovereenkomst.

Toeslagverlening

Het bestuur beslist jaarlijks of en in hoeverre de ingegane pensioenen en de opgebouwde pensioenaanspraken verhoogd worden door middel van het verlenen van een toeslag. Een toeslag wordt alleen verleend voor zover de beschikbare financiële middelen van het fonds dit naar oordeel van het bestuur toelaten. Deze beoordeling vindt mede plaats op basis van een schriftelijk advies van de actuaire. Het bestuur hanteert een toeslagenstaffel als leidraad bij dit besluit.

Het bestuur streeft er naar om de opgebouwde pensioenrechten van de deelnemers jaarlijks aan te passen op basis van de ontwikkeling van het CBS-consumentenprijsindexcijfer alle huishoudens, afgeleid. Voor deze voorwaardelijke toeslagen is geen bestemmingsreserve gevormd en wordt geen premie betaald.

Het bestuur hanteert als leidraad de volgende toeslagenstaffel:

- bij een dekkinggraad lager dan het maximum van 110% en de FTK vereiste dekkinggraad: geen toeslag;
- bij een dekkinggraad hoger dan het maximum van 110% en de FTK vereiste dekkinggraad: volledige toeslag, voor zover de dekkinggraad na toeslagverlening niet onder genoemd maximum komt;
- bij een dekkinggraad die 20%-punt of meer boven het maximum van 110% en de FTK vereiste dekkinggraad ligt, kan inhaaltoeslag volgen.

Het toeslagenbeleid is gekoppeld aan variant D1 van de toeslagmatrix van DNB.

De pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen zijn in 2007 voor het laatst verhoogd.

Vanwege de financiële positie van het fonds heeft het bestuur besloten geen indexatie toe te kennen per 1 januari 2015.

	<u>31-12-2014</u>	<u>31-12-2013</u>
6. Overige schulden en overlopende passiva		
Uitkeringen	-	1
Derivaten met een negatieve waarde	1.799	150
Belastingen en premies sociale verzekeringen	285	317
Waardeoverdrachten	-	275
Overlopende passiva	261	252
	<u>2.345</u>	<u>995</u>

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslag van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

	31-12-2014	31-12-2013
Het surplus/tekort op FTK-grondslagen is als volgt:		
Technische voorziening (FTK-waardering)	735.731	612.979
Buffers:		
S1 Renterisico	55.379	64.180
S2 Risico zakelijke waarden	63.881	54.640
S3 Valutarisico	32.533	11.733
S4 Grondstoffenrisico	5.089	4.315
S5 Kredietrisico	13.197	9.826
S6 Verzekeringstechnisch risico	21.904	17.881
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheerrisico	14.887	9.753
Diversificatie effect	-94.419	-66.125
Totaal S (vereiste buffers)	112.451	106.203
Vereist vermogen (artikel 132 Pensioenwet)	848.182	719.182
Aanwezig vermogen (totaal activa - schulden)	694.074	637.607
Tekort/Tekort	-154.108	-81.575

Het fonds heeft ter afdekking van valutarisico's derivatencontracten afgesloten. Hiermee is bij het bepalen van de vereiste buffers rekening gehouden. Bij de berekening van de buffers past het fonds het standaard model van DNB inclusief actief beheer toe, waarbij uitgegaan wordt van de toetswaarde solvabiliteit, gebaseerd op de strategische asset mix. In het overzicht met betrekking tot de solvabiliteit wordt daarentegen uitgegaan van het vereist vermogen in evenwichtssituatie.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid;
- premiebeleid;
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Marktrisico's (S1 - S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het prijs(koers)risico en het valutarisico. Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, grondstoffen, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overallmarktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

De mate waarin de beleggingsportefeuille van het fonds gevoelig is voor het prijs- en renterisico is in de volgende alinea weergegeven, vervolgens worden de risico's die het fonds loopt nader toegelicht.

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen wijzigen als gevolg van veranderingen in de markttrente.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de reële waarde van een belegging of verplichting verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve. Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

	31-12-2014		31-12-2013	
	Balanswaarde	Duration	Balanswaarde	Duration
Vastrentende waarden (voor derivaten)	416.402	5,5	366.913	5,5
Vastrentende waarden (na derivaten)	416.402	5,5	366.913	5,5
Totaal beleggingen	692.429	3,4	634.477	3,3
Technische voorziening (FTK-waardering)	735.731	18,9	612.979	18,0

Op balansdatum is de duration van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde verplichtingen (bij toepassing van de reële marktrentestructuur) daalt, de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het fonds heeft ervoor gekozen om het renterisico niet af te dekken.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31-12-2014		31-12-2013	
	in %		in %	
Resterende looptijd < 1 jaar	26.832	6,4	20.493	5,6
Resterende looptijd > 1 en < 5 jaar	145.265	34,9	138.159	37,7
Resterende looptijd > 5 jaar	244.305	58,7	208.261	56,7
	<u>416.402</u>	<u>100,0</u>	<u>366.913</u>	<u>100,0</u>

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijrisico wordt gemitigeerd door diversificatie.

	31-12-2014		31-12-2013	
		In %		In %
Specificatie totale beleggingen naar sector:				
Beleggingsinstellingen	4.535	0,7	4.469	0,7
Financiële instellingen	135.292	19,5	108.531	17,1
Nijverheid, Handel en industrie	125.338	18,1	106.985	16,9
Vastgoedbeleggingen	71.085	10,2	70.477	11,1
Nederlandse overheidsinstellingen	15.113	2,2	17.305	2,7
Buitenlandse overheidsinstellingen	229.563	33,2	212.749	33,5
Overige dienstverlening	52.466	7,6	40.311	6,4
Andere instellingen	38.555	5,6	36.891	5,8
Derivaten	-3.104	-0,5	555	0,1
Overige beleggingen	17.152	2,5	29.188	4,6
Beleggingsdebiteuren	6.482	0,9	6.856	1,1
Liquide middelen	547	0,1	534	0,1
Beleggingscrediteuren	-595	-0,1	-374	-/0,1
	<u>692.429</u>	<u>100,0</u>	<u>634.477</u>	<u>100,0</u>

	31-12-2014		31-12-2013	
		In %		In %
Specificatie totale beleggingen naar regio:				
Europa	475.376	68,7	464.912	73,3
Noord-Amerika	111.131	16,1	59.244	9,3
Azië-Pacific	23.983	3,4	13.425	2,1
Opkomende markten	56.874	8,2	30.645	4,8
Wereldwijd	3.087	0,5	28.912	4,6
Australië	1.496	0,2	580	0,1
Beleggingsdebiteuren	6.482	0,9	6.856	1,1
Liquide middelen	547	0,1	534	0,1
Beleggingscrediteuren	-595	-0,1	-374	-/-0,1
Subtotaal vastgoed, aandelen en vastrentende waarden	678.381	98,0	604.734	95,3
Derivaten	-3.104	-0,5	555	0,1
Overige beleggingen	17.152	2,5	29.188	4,6
	<u>692.429</u>	<u>100,0</u>	<u>634.477</u>	<u>100,0</u>

Beleggingen waarvan de uitgevende partij is gevestigd in Azië (exclusief Japan), Latijns Amerika of Rusland worden gerekend tot de regio 'Opkomende markten'.

Specificatie vastgoed beleggingen naar aard:

Kantoren	3.880	5,4	4.920	6,9
Winkels	16.280	22,7	16.810	23,6
Woningen	30.965	42,9	30.825	43,3
Participaties in vastgoedmaatschappijen	19.960	27,8	17.922	25,2
Beleggingsdebiteuren	834	1,2	524	0,7
Liquide middelen	547	0,8	534	0,8
Beleggingscrediteuren	-595	-0,8	-374	-/-0,5
	<u>71.871</u>	<u>100,0</u>	<u>71.161</u>	<u>100,0</u>

Specificatie vastgoed beleggingen naar regio:

Europa	68.269	94,9	68.307	95,9
Noord-Amerika	1.861	2,6	1.318	1,9
Azië-Pacific	955	1,3	852	1,2
Beleggingsdebiteuren	834	1,2	524	0,7
Liquide middelen	547	0,8	534	0,8
Beleggingscrediteuren	-595	-0,8	-374	-/-0,5
	<u>71.871</u>	<u>100,0</u>	<u>71.161</u>	<u>100,0</u>

	31-12-2014		31-12-2013	
		In %		In %
Specificatie aandelen naar sector:				
Beleggingsinstellingen	4.535	2,4	4.470	2,7
Financiële instellingen (w.o. banken en verzekeraars)	38.826	20,4	34.642	20,8
Nijverheid en industrie	45.423	23,9	44.641	26,8
Handel	40.709	21,4	36.665	22,0
Overige dienstverlening	52.466	27,6	40.310	24,1
Diversen	8.001	4,2	5.805	3,5
Beleggingsdebiteuren	148	0,1	127	0,1
	<u>190.108</u>	<u>100,0</u>	<u>166.660</u>	<u>100,0</u>
Specificatie aandelen naar regio:				
Europa	54.301	28,6	89.432	53,7
Noord-Amerika	74.642	39,2	48.588	29,1
Wereldwijd	901	0,5	4.470	2,7
Azië-Pacific	22.260	11,7	12.573	7,5
Opkomende markten	37.856	19,9	11.470	6,9
Beleggingsdebiteuren	148	0,1	127	0,1
	<u>190.108</u>	<u>100,0</u>	<u>166.660</u>	<u>100,0</u>

Het fonds heeft er voor gekozen om het prijsrisico niet af te dekken.

Valutarisico (S3)

Het totaalbedrag van de gehele beleggingsportefeuille dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo 2014 € 218.173 (2013: € 134.120). Van dit bedrag is 41% (2013: 61%) afgedekt naar de euro. Het strategische beleid van het pensioenfonds is om een deel van de valutaposities af te dekken. Per einde boekjaar is de waarde van de uitstaande valutatermijncontracten € -1.797 (2013: € 195). Het valutarisico wordt in onderstaande tabel weergegeven.

De vreemde valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	Positie voor afdekking	Valuta-derivaten	Nettopositie na afdekking 2014	Nettopositie na afdekking 2013
EUR	476.053	86.840	562.893	582.719
AUD	4.343	-	4.343	3.586
BRL	499	-	499	-
CHF	7.596	-5.696	1.900	3.066
DKK	1.232	-	1.232	1.570
GBP	17.275	-13.114	4.161	5.879
HKD	1.332	-	1.332	1.389
HUF	161	-	161	-
JPY	15.452	-11.607	3.845	1.903
MXN	191	-	191	-
NOK	565	-	565	1.056
PLN	148	-	148	-
SEK	2.430	-	2.430	4.490
SGD	834	-	834	714
USD	106.566	-58.220	48.346	16.578
Overige	59.549	-	59.549	11.527
	<u>694.226</u>	<u>-1.797</u>	<u>692.429</u>	<u>634.477</u>

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geld-leningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot OTC-derivaten wordt door het fonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door onderpand. Er wordt gebruik gemaakt van dagelijkse waarderingen.

	31-12-2014		31-12-2013	
		In %		In %
Specificatie vastrentende waarden naar sector:				
Nederlandse overheidsinstellingen	15.113	3,7	17.305	4,7
Buitenlandse overheidsinstellingen	229.563	55,1	212.749	58,0
Financiële instellingen (w.o. banken en verzekeraars)	96.466	23,2	73.890	20,1
Handels- en industriële instellingen	39.207	9,4	25.679	7,0
Andere instellingen	30.553	7,3	31.085	8,5
Beleggingsdebiteuren	5.500	1,3	6.205	1,7
	<u>416.402</u>	<u>100,0</u>	<u>366.913</u>	<u>100,0</u>

Specificatie vastrentende waarden naar regio:

Volwassen markten	391.884	94,1	341.533	93,1
Opkomende markten	19.018	4,6	19.175	5,2
Beleggingsdebiteuren	5.500	1,3	6.205	1,7
	<u>416.402</u>	<u>100,0</u>	<u>366.913</u>	<u>100,0</u>

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

	31-12-2014		31-12-2013	
		In %		In %
AAA	119.354	28,6	91.594	24,9
AA	109.392	26,3	105.380	28,7
A	47.549	11,4	41.329	11,3
BBB	85.186	20,5	80.641	22,0
BB	16.290	3,9	8.543	2,3
B	15.684	3,8	10.224	2,8
Lager dan B	7.898	1,9	4.308	1,2
Geen rating	9.549	2,3	18.689	5,1
Beleggingsdebiteuren	5.500	1,3	6.205	1,7
	<u>416.402</u>	<u>100,0</u>	<u>366.913</u>	<u>100,0</u>

Verzekeringstechnische risico (S6)

Langlevenrisico

Langlevenrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorziening. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting.

Door toepassing van Prognosetafel AG2014 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevenrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen (schadereserve). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het beleid van het fonds is om het overlijden- en arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Toeslagrisico

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om het pensioen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagtoezegging voorwaardelijk is.

Het beleid en de ambitie inzake toeslagverlening is weergegeven in de toelichting van de post 'Indexering en overige toeslagen'.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen. Hierdoor kan het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen voldoen. Waar de overige risicomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Inzake het liquiditeitsrisico wordt vermeld dat het fonds in haar beleggingsportefeuille over voldoende obligaties beschikt die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

Dit risico is voor dit fonds niet van toepassing.

Concentratierisico (S8)

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen, moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Concentratierisico is gemeten naar concentratie van een land of bij een tegenpartij.

Dit betreft de volgende posten:

	31-12-2014	31-12-2013
Obligaties:		
Frankrijk	51.418	52.748
Italië	19.505	21.228
Duitsland	65.226	59.399
Nederland	-	13.846
Rabobank	-	13.340
Overig:		
Direct Real Estate	51.033	52.523
BlackRock MSCI Emerging Markets Free B	36.814	-
BlackRock MSCI Europe Index Fund B	-	35.897
Interpolis Pensioenen Global High Yield Pool	32.476	23.101
BlackRock Equity Index Fund B	29.848	23.054
Hypotheek Vastgoed	26.811	12.780
Stone Harbor Emerging Markets Local Curr Debt Fd	24.404	15.183
Geld Markt Fonds	16.986	16.925
Pictet - Global Emerging Debt	16.414	-
BlackRock MSCI Equity Index Fund B - Japan	15.452	-

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van beleggingen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

Bij de bepaling van het vereist vermogen past het pensioenfonds het standaardmodel van de DNB toe. In dat model wordt het concentratierisico vooralsnog op nihil gesteld.

Overige niet-financiële risico's

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerd door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

De advisering over de beleggingsportefeuille is ondergebracht bij Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V. Het vermogensbeheer wordt uitgevoerd door verschillende operationele vermogensbeheerders waaronder Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V. en Syntrus Achmea Real Estate and Finance B.V. Met deze partijen zijn overeenkomsten en service level agreements gesloten.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. Met Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. zijn een uitvoeringsovereenkomst en een service level agreement (SLA) gesloten.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de vermogensbeheerders door middel van performancerapportages (alleen vermogensbeheerders), SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste internebeheersingsrapportages (ISAE 3402-rapportages).

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het fonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

Actief beheerrisico (S10)

Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die door portefeuillemanagers worden ingenomen ten opzichte van de strategische portefeuilles. De mate van dit actief beheer wordt bepaald aan de hand van een tracking error. Deze tracking error meet de mate van afwijking tussen het rendement van een beleggingsportefeuille en het rendement op een benchmarkportefeuille. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk afwijkt van de benchmark. Een hogere tracking error impliceert daarmee een hogere mate van actief risico.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is geen sprake van een relatie tussen het fonds en de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders.

Transacties met bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. Eén bestuurder neemt deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van de voorwaarden in de pensioenregeling. De overige bestuurders nemen niet deel aan de pensioenregeling van het fonds.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Het fonds heeft een uitbestedingovereenkomst afgesloten met Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. voor onbepaalde tijd. Het fonds heeft tevens uitbestedingovereenkomsten afgesloten met Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V. en met Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V., die eindigen op 31 december 2014, daarna worden met één jaar verlengd. Met het bestuur zijn afspraken gemaakt over de vergoedingensystematiek. Deze systematiek bestaat zowel uit vaste als variabele componenten. De vergoeding over 2014 voor pensioenbeheer bedraagt € 782 (2013: € 1.066) en de verwachte vergoeding voor 2015 bedraagt € 971, voor vermogensbeheer € 955 (2013: € 1.000) en de verwachte vergoeding voor 2015 € 930 en voor vastgoedbeheer € 259 (2013: € 290) en de verwachte vergoeding voor 2015 € 259.

Investerings- en stortingsverplichtingen

Vooruitlopend op verwachte inkomende kasstromen bestaan per balansdatum de volgende investerings- en stortingsverplichtingen (zogenaamde voorbeleggingen):

	<u>31-12-2014</u>	<u>31-12-2013</u>
Vastgoedbeleggingen	566	1.174
Private Equity	1.056	1.128
	<u>1.622</u>	<u>2.302</u>

Voorwaardelijke verplichtingen

Per jaareinde lopen er geen juridische procedures tegen het pensioenfonds en heeft het pensioenfonds tevens geen juridische procedures aangespannen tegenover derden.

Verstreckte zekerheden en garanties

Per jaareinde zijn er geen verstreckte zekerheden en garanties.

6 TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

(x € 1.000)

	2014	2013
7. Premiebijdragen risico pensioenfonds (van werkgevers en werknemers)		
Premiebijdragen werkgevers en werknemers	17.960	17.483
FVP-koopsommen	175	76
	<u>18.135</u>	<u>17.559</u>

De totale bijdrage van werkgevers en werknemers bedraagt 27,0% (2013: 27,0%) van de premiegrondslag. Voor deelnemers geboren voor 1950 bedraagt de totale bijdrage van werkgevers en werknemers 16,0% (2013: 16,0%) van de premiegrondslag en voor de prepensioenregeling 8,5% (2013: 8,5%) van de premiegrondslag.

De kostendeekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

Kostendeekkende premie	17.803	19.042
Gedempte premie	14.284	14.462
Feitelijke premie	18.135	17.559

De kostendeekkende premie is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur van 31 december 2013 gepubliceerd door DNB). Het bestuur heeft de gedempte premie vastgesteld op 4% rekenrente. De feitelijke premie is in 2014 hoger dan de gedempte en kostendeekkende premie. De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord.

De samenstelling van de kostendeekkende premie is als volgt:

Kosten pensioenopbouw	14.417	15.391
Pensioenuitvoeringskosten	1.175	1.358
Solvabiliteitsopslag	2.498	2.589
Mutatie technische voorziening voor excassokosten	-287	-296
	<u>17.803</u>	<u>19.042</u>

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

Kosten pensioenopbouw	11.417	11.471
Pensioenuitvoeringskosten	1.175	1.358
Solvabiliteitsopslag	1.978	1.929
Mutatie technische voorziening voor excassokosten	-286	-296
	<u>14.284</u>	<u>14.462</u>

De samenstelling van de kostendekkende en gedempte premie is gewijzigd ten opzichte van vorig jaar. In 2014 zijn de kosten voor de pensioenopbouw bruto weergegeven en derhalve tevens een hogere vrijval voor excassokosten. Vorig jaar werden de kosten voor de pensioenopbouw netto weergegeven. De vergelijkende cijfers zijn hierop aangepast. De hoogte van de kostendekkende en gedempte premie zijn hierdoor niet gewijzigd.

De kosten pensioenopbouw betreffen de kosten van de jaarinkoop van de pensioenaanspraken inclusief de kosten voor premievrijstelling voor nieuwe arbeidsongeschiktheidsgevallen. De toeslagverlening is voorwaardelijk en daarom geen onderdeel van de kosten pensioenopbouw. De pensioenuitvoeringskosten volgen uit de staat van baten en lasten. De solvabiliteitsopslag 2014 wordt berekend door het percentage vereist vermogen per 31 december 2013 te vermenigvuldigen met de kosten pensioenopbouw.

8. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

	Directe beleggings- opbrengsten 2014	Indirecte beleggings- opbrengsten 2014	Kosten van vermogens- beheer 2014	Totaal 2014
Vastgoed beleggingen	5.156	-1.096	-1.505	2.555
Aandelen	2.684	25.932	-523	28.093
Vastrentende waarden	10.525	25.752	-696	35.581
Derivaten	-	-12.589	-4	-12.593
Overige beleggingen	-2	639	-33	604
	<u>18.363</u>	<u>38.638</u>	<u>-2.761</u>	<u>54.240</u>
	Directe beleggings- opbrengsten 2013	Indirecte beleggings- opbrengsten 2013	Kosten van vermogens- beheer 2013	Totaal 2013
Vastgoed beleggingen	4.836	-3.663	-1.543	-370
Aandelen	2.310	24.700	-372	26.638
Vastrentende waarden	10.647	-8.059	-610	1.978
Derivaten	-	4.779	-5	4.774
Overige beleggingen	-	-1.012	-40	-1.052
	<u>17.793</u>	<u>16.745</u>	<u>-2.570</u>	<u>31.968</u>
			2014	2013
9. Overige baten				
Interest			43	122
Andere baten			15	291
			<u>58</u>	<u>413</u>

In 2013 is eenmalig een vordering opgenomen van € 290 ten gunste van de andere baten.

	2014	2013
10. Pensioenuitkeringen		
Ouderdomspensioen	10.389	9.704
Partnerpensioen	2.648	2.688
Wezenpensioen	86	58
Arbeidsongeschiktheid	147	157
Afkopen	338	346
Prepensioen	494	1.615
	<u>14.102</u>	<u>14.568</u>

De post afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 458,06 (2013: € 451,22) per jaar overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

11. Pensioenuitvoeringskosten

Administratiekosten	782	1.066
Bestuurskosten	231	135
Controle en advieskosten (excl. accountantskosten)	32	28
Accountantskosten	53	36
Contributies en bijdragen	72	85
Overige kosten	5	8
	<u>1.175</u>	<u>1.358</u>

De afname van de administratiekosten wordt voornamelijk veroorzaakt door € 227 aan eenmalige kosten in 2013 voor de aanpassing van de pensioenregeling.

Honoraria onafhankelijke accountant

	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
2014			
Controle van de jaarrekening	34	-	34
Fiscale advisering	-	19	19
	<u>34</u>	<u>19</u>	<u>53</u>
2013			
Controle van de jaarrekening	36	-	36

Deze werkzaamheden zijn zowel in 2014 als 2013 uitgevoerd door PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Personeelsleden

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst.

Bezoldiging bestuurders

De transacties met bestuurders hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met de bestuursvergaderingen en vergaderingen met o.a. de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten, overige kosten bestuur en overige bestuurskosten 2014: € 231 (2013: € 135).

Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen toegekend.

	2014	2013
12. Mutatie technische voorzieningen		
Pensioenopbouw	14.172	15.096
Indexering en overige toeslagen	8	291
Rentetoevoeging	2.337	2.343
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en uitvoeringskosten	-14.032	-14.503
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-357	-258
Wijziging marktrente	133.640	-22.910
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	-11.665	-
Korting van aanspraken en rechten	-	-12.351
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	-1.351	-43
	122.752	-32.335

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Indexering en overige toeslagen

Deze post bestaat uit de lasten van de in het boekjaar toegekende toeslagen uit hoofde van de voorwaardelijke toeslagverlening. In 2014 is er geen toeslag verleend als gevolg van de lage dekkingsgraad. Voor een toelichting op het toeslagenbeleid wordt verwezen naar het kopje "toeslagverlening" in het hoofdstuk "Technische voorzieningen".

Rentetoevoeging

De voorziening pensioenverplichtingen is in het boekjaar opgerent met 0,379% (2013: 0,351%). Dit is de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2013.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en uitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijziging overige actuariële uitgangspunten

De actuariële grondslagen en/of methoden worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor zowel de gehele bevolking als specifiek voor de populatie van het fonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het fonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Vanaf ultimo 2014 is de grondslag voor overlevingskansen gebaseerd op de Prognosetafel AG2014 van het Actuariel Genootschap (AG). De algemene sterftেকansen die volgen uit de tafel worden voor het fonds gecorrigeerd in verband met ervaringssterfte.

Als gevolg van de invoering van de nieuwe grondslagen is in het verslagjaar 2014 een bate verantwoord van € 11.665.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichting

	2014	2013
Resultaat op kanssystemen:		
- sterfte	-1.663	-851
- arbeidsongeschiktheid	-127	119
- mutaties	414	413
Resultaat op overige technische grondslagen	25	276
	<u>-1.351</u>	<u>-43</u>

13. Saldo overdrachten van rechten risico pensioenfonds

Inkomende waardeoverdrachten	171	-
Uitgaande waardeoverdrachten	-542	-291
	<u>-371</u>	<u>-291</u>

Wijziging technische voorziening inzake overdracht van rechten:

Toevoeging aan de technische voorzieningen	165	-
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-522	-258

Het resultaat op de waardeoverdrachten is als volgt:

- de overgenomen pensioenverplichting	6	-
- de overgedragen pensioenverplichting	-20	-33

Een inkomende waardeoverdracht betreft de ontvangst van het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de vorige werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. Een uitgaande waardeoverdracht betreft de overdracht aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van extra pensioenaanspraken.

Als gevolg van onderdekking bij het fonds is de onderlinge afrekening van waardeoverdrachten tot stilstand gekomen. Zodra de financiële positie van het fonds dit toelaat zullen de onderlinge waardeoverdrachten weer worden hervat. Uiteraard zal dan ook de dekkingsgraad van de tegenpartij voldoende moeten zijn.

	2014	2013
14. Overige lasten		
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	27	168
Andere lasten	291	-
	<u>318</u>	<u>168</u>

In 2013 is eenmalig een vordering opgenomen van € 290 ten gunste van de andere baten. In 2014 is de betaling ontvangen en verwerkt als beleggingsresultaat vastgoed, waardoor de vordering uit 2013 ten laste van de andere lasten is gebracht. Per saldo heeft dit in 2014 geen effect op het totale resultaat van het fonds.

Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek heeft de jaarrekening 2014 vastgesteld in de vergadering van 24 juni 2015.

R.A.L. Heijn, voorzitter

F.M.M. Poorthuis, bestuurslid

Overige bestuursleden:

P.H.W.M. Peters

C.M.A. van Riet

H. Roeten

R.W.M. Smits

OVERIGE GEGEVENS

OVERIGE GEGEVENS

1 Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

Nieuwe financieel toetsingskader

Met ingang van 1 januari 2015 is het nieuwe financieel toetsingskader (hierna nFTK) ingegaan. Vanaf 2015 gelden andere eisen omtrent de waardering van de verplichtingen en de bepaling van de dekkingsgraad. Hieronder wordt aangegeven wat de impact is van de wijzigingen op het fonds per 31 december 2014.

Waardering technische voorzieningen

Voor de waardering van de technische voorziening wordt gebruik gemaakt van de actuele risicovrije rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB. Deze rentetermijnstructuur wordt gebaseerd op actuele marktrentes voor looptijden tot 20 jaar en groeit daarna richting een Ultimate Forward Rate (UFR). De UFR bedraagt 4,2%. De driemaandsmiddeling van de rente wordt niet meer toegepast vanaf 1 januari 2015.

De impact van het niet meer toepassen van de driemaandsmiddeling op de technische voorziening van het fonds bedraagt 34.498 per eind december 2014, de technische voorziening stijgt hiermee van 735.731 naar 770.229. De dekkingsgraad daalt hierdoor van 94,3% naar 90,1%.

Dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad

De actuele dekkingsgraad wordt in 2015 berekend door de waarde van het vermogen te delen door de waarde van de technische voorziening. Aangezien de technische voorziening gewaardeerd wordt op basis van de actuele rentetermijnstructuur kan de dekkingsgraad sterk fluctueren met de dagkoersen op de financiële markten. Daarom wordt naast de actuele dekkingsgraad een meer stabiele dekkingsgraad geïntroduceerd, de beleidsdekkingsgraad.

De beleidsdekkingsgraad voor het fonds is het voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden van de actuele dekkingsgraad. In de middeling worden de aan DNB gerapporteerde dekkingsgraden meegenomen.

De beleidsdekkingsgraad bedraagt 99,8% per eind december 2014.

Vereiste dekkingsgraad (VDG)

De rekenregels voor de vereiste dekkingsgraad worden aangepast. Deze wijziging is al in 2011 aangekondigd in het document "Uitwerking herziening berekeningssystematiek vereist eigen vermogen" van juni 2011. Naast de wijzigingen uit dit document in de rekenregels geldt dat ook voor de VDG de nieuwe UFR van toepassing is.

Omdat alle dekkingsgraden die ten grondslag liggen aan de beleidsdekkingsgraad gebaseerd zijn op een rente met driemaandsmiddeling is het ook toegestaan om de VDG per 1 januari 2015 te berekenen o.b.v. een rente met diemaandsmiddeling.

De VDG wijzigt door de gewijzigde rekenregels en nieuwe UFR (zonder driemaandsmiddeling) van 115,3% naar 121,6%.

Financiële positie

De financiële positie van het fonds wordt bepaald aan de hand van de beleidsdekkingsgraad en de vereiste dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad moet ten minste het niveau hebben van de vereiste dekkingsgraad. Als de beleidsdekkingsgraad van het fonds onder de vereiste dekkingsgraad ligt, is er sprake van een tekortsituatie en maakt het fonds een herstelplan.

Op basis van het nFTK is er sprake van een tekortsituatie. Het fonds heeft tot 1 juli 2015 de tijd om een herstelplan in te dienen bij DNB.

2 Resultaatverdeling

Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Er is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten. De bestemming is nader uitgewerkt in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota.

Het voorstel resultaatbestemming 2014 is opgenomen in de paragraaf van de staat van baten en lasten in de jaarrekening.

3 ACTUARIËLE VERKLARING

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek te Utrecht is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2014.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeelsvorming van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- heb ik onder meer onderzocht of de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld, en
- heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangegeven verplichtingen kan nakomen, mede in aanmerking nemend het financieel beleid van het pensioenfonds. Mijn oordeel is gebaseerd op het Financieel Toetsingskader zoals dat op balansdatum van toepassing was.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen. Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, sprake van een dekkingstekort.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 131 (minimaal vereist eigen vermogen), artikel 132 (vereist eigen vermogen) en artikel 133 (dekking door waarden). Daarnaast merk ik op dat het bestuur ondanks de daling van de dekkinggraad het crisisplan niet heeft opgepakt. Hierdoor heeft het bestuur niet kunnen vaststellen of het pensioenfonds zonder aanvullende maatregelen tijdig uit dekkings- of reservetekort kon komen.

De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek is naar mijn mening slecht, vanwege het dekkingstekort.

Voor de volledigheid merk ik op dat, op basis van gegevens die door het pensioenfonds zijn aangeleverd en door mij op plausibiliteit zijn gecontroleerd, de vermogenspositie per 1 januari 2015 op basis van het nieuw Financieel Toetsingskader verder is verslechterd.

Apeldoorn, 24 juni 2015

ir. drs. G. Veluwenkamp AAG
verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

4 CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2014 van Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek te Utrecht gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2014 en de staat van baten en lasten over 2014 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het stichtingskapitaal en overige reserves en het saldo van baten en lasten getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het bestuursverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de stichting gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het stichtingskapitaal en overige reserves van Stichting Pensioenfonds voor de Tandtechniek per 31 december 2014 en van het saldo van baten en lasten over 2014 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e en f BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de in artikel 2:392 lid 1 onder b tot en met h BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Amsterdam, 24 juni 2015

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Origineel getekend door: drs L.H.J. Oosterloo RA

BIJLAGEN

Bijlage 1: Samenstelling bestuurlijke commissies

Beleggingsadviescommissie

Samenstelling op 31 december 2014:

- De heer C.M.A. van Riet (voorzitter)
- De heer R.A.L. Heijn
- De heer P.H.W.M. Peters (aspirant-lid)

Commissie dienstverlening

Samenstelling op 31 december 2014:

- Mevrouw M. Steffens (voorzitter)
- De heer. P.H.W.M. Peters
- De heer R.A.L. Heijn

Communicatieadviescommissie

Samenstelling op 31 december 2014:

- De heer P.H.W.M. Peters (voorzitter)
- De heer C.M.A. van Riet
- De heer H. Roeten

Bijlage 2: Meerjarenoverzicht

	2014	2013	2012	2011	2010
Aantallen					
Gewezen deelnemers	5.516	5.563	5.458	5.309	5.360
Aantal werkgevers ultimo	639	634	645	673	660
Aantal deelnemers ultimo	3.497	3.586	3.748	4.014	4.069
Gepensioneerden					
Ouderdomspensioen	1.256	1.135	1.020	911	937
Partnerpensioen	486	479	459	437	413
Wezenpensioen	61	56	38	42	33
Arbeidsongeschiktheidspensioen	50	51	53	57	63
Prepensioen	0	50	104	168	216
Franchise regeling deelnemers geboren voor 1950	15.468	15.468	15.353	15.088	14.828
Franchise regeling deelnemers geboren na 1949	11.005	10.940	10.854	10.667	10.481
Premiepercentage regeling deelnemers geboren voor 1950					
Ouderdoms- en partnerpensioen	16,0%	16,0%	16,0%	16,0%	16,0%
Prepensioen	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
Arbeidsongeschiktheidspensioen	-	-	-	-	-
Premiepercentage regeling deelnemers geboren na 1949					
Ouderdoms- en partnerpensioen	27,0%	27,0%	25,5%	25,5%	25,5%
Opbouwpercentage per dienstjaar regeling deelnemers geboren voor 1950					
Prepensioen	2,25%	2,25%	2,25%	2,25%	2,25%
Ouderdomspensioen	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
Partnerpensioen	1,4%	1,4%	1,4%	1,4%	1,4%
Opbouwpercentage per dienstjaar regeling deelnemers geboren na 1949					
Ouderdomspensioen	1,9%	1,9%	2,05%	2,05%	2,05%
Partnerpensioen	1,33%	1,33%	1,435%	1,435%	1,435%
Toeslag op pensioen en pensioenaanspraken					
Gewezen deelnemers en gepensioneerden	0%	0%	0%	0%	0%
Actieve deelnemers	0%	0%	0%	0%	0%

	2014	2013	2012	2011	2010
Pensioenuitvoering					
Feitelijke premie	18.135	17.559	19.252	18.153	18.092
Kostendeckende premie	17.803	19.042	24.392	19.596	17.356
Gedempte premie	14.284	14.462	18.114	17.414	16.913
Pensioenuitvoeringskosten	1.175	1.358	1.021	1.020	989
Uitkeringen	14.102	14.568	15.458	15.237	15.706
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Pensioenvermogen	694.074	637.607	604.052	545.637	536.974
Pensioenverplichtingen	735.731	612.979	645.314	632.333	535.566
Gemiddelde interest van verplichtingen	1,9%	2,8%	2,5%	2,8%	3,5%
Aanwezige dekkingsgraad (in %)	94,3%	104,0%	93,6%	86,3%	100%
Vereiste dekkingsgraad (in %)	115,3%	117,3%	116,8%	118%	120%
Beleggingsportefeuille					
Vastgoedbeleggingen	71.871	71.161	75.125	67.377	65.065
Aandelen	190.108	166.660	148.945	127.034	130.431
Vastrentende waarden	416.402	366.913	345.402	331.564	318.836
Derivaten	-3.104	705	1.800	1.963	918
Overige beleggingen	17.152	29.188	27.660	16.028	17.082
Beleggingsperformance					
Beleggingsrendement in %	8,74%	5,6%	10,5%	1,51%	6,6%
Benchmark in %	9,65%	5,3%	10,3%	1,56%	6,0%
Performance	1,55	1,55	1,27	1,00	0,79
Z-score	0,18	0,14	0,09	0,08	0,12

Bijlage 3: Volumeverandering

Aantal pensioengerechtigden

Aantal pensioengerechtigden, gesplitst naar categorie en gemiddelde leeftijd

	2014	gemiddelde leeftijd	2013	gemiddelde leeftijd
Ouderdomspensioen	1.256	71	1.135	74
mannen	1.046	71	947	74
vrouwen	210	70	188	71
Partnerpensioen	486	72	479	72
mannen	49	61	49	61
vrouwen	437	73	430	73
Wezenpensioen	61	18	56	17
Prepensioen	0	0	50	64
Arbeidsongeschiktheidspensioen	50	58	51	58

De hoogte van het jaarlijkse ouderdomspensioen was gemiddeld € 8.573,- (in 2013 € 8.279,-). Het partnerpensioen bedroeg gemiddeld € 5.615,- (in 2013: € 5.629,-) en het wezenpensioen € 1.504,- (in 2013: € 1.399,-). De cijfers zijn afhankelijk van de in de bedrijfstak doorgebrachte diensttijd en het genoten salaris. De hoogte van het jaarlijkse arbeidsongeschiktheidspensioen was gemiddeld € 2.916,- (in 2013 € 2.992,-).

Afkoop van het pensioen

De grens voor afkoop kleine pensioenen is in 2014 verhoogd naar € 458,06 (2013: € 451,22). In 2014 werd het ouderdomspensioen in 203 gevallen afgekocht (in 2013: 203 keer).

Individuele waardeoverdracht

Het fonds werkt mee aan individuele waardeoverdracht bij wisseling van dienstverband. Het doel hiervan is de bestrijding van pensioenbreuk en het voorkomen van versnippering van pensioenaanspraken bij deelnemers en gewezen deelnemers. In 2014 werden 18 inkomende en 36 verzoeken tot uitgaande waardeoverdrachten afgehandeld.

Pensioenopbouw tijdens werkloosheid

Deelnemers die werkloos zijn geworden komen onder bepaalde voorwaarden in aanmerking voor een bijdrage voor de voortzetting van de opbouw van hun pensioenaanspraken. Deze bijdrage wordt verstrekt door de Stichting FVP.

In 2014 ontving het fonds van de Stichting FVP een afrekening ad. € 178.041, -. De Stichting FVP is per 31 december 2014 opgeheven.

Pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid

Voor deelnemers die vanaf 1 januari 2006 arbeidsongeschikt zijn geworden, wordt de pensioenopbouw vanaf de eerste WAO-of WIA-dag, geheel of gedeeltelijk, zonder verdere premiebetaling voortgezet, mits daartoe binnen één jaar na aanvang van de WAO/WIA door de deelnemer een verzoek aan het fonds is gedaan.

De hoogte van de pensioenopbouw is afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid:

Arbeidsongeschiktheid	Pensioenopbouw
80-100%	100%
65-80%	72,5%
55-65%	60%
45-55%	50%
35-45%	40%

Voor deelnemers die vóór 1 januari 2006 arbeidsongeschikt zijn geworden is de WAO-regeling nog van toepassing. Hiervoor gelden de volgende (aanvullende) percentages:

Arbeidsongeschiktheid	Pensioenopbouw
80-100%	100%
65-80%	72,5%
55-65%	60%
45-55%	50%
35-45%	40%
25-35%	30%
15-25%	20%

Het fonds gaat uit van de laatst bekende pensioengrondslag. Deze regeling had in 2014 betrekking op 119 deelnemers (2013: 123).

Mutatieoverzicht

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Arbeidsongeschikte deelnemers	Gepensioneerden	Gepensioneerden zonder uitkering	Totaal
Stand per 31 december 2013	3.463	5.563	123	1.641	109	10.899
Van gewezen deelnemer naar deelnemer	152	-152	0	0	0	0
Van deelnemer naar gewezen deelnemer	-327	327	0	0	0	0
Arbeidsongeschiktheid	-4	0	4	0	0	0
Revalidering	0	0	0	0	0	0
Pensionering	-28	-87	-6	101	20	0
Toetreding	254	81	0	56	1	392
Overlijden	-4	-9	-2	-55	-2	-72
Waardeoverdracht	-2	-34	0	0	0	-36
Afkoop emigratie / klein pensioen	-8	-148	0	-33	-14	-203
Beëindiging tijdelijke uitkering	0	0	0	-3	0	-3
Overige oorzaken	1	-25	0	-4	-11	-39
Stand per 31 december 2014	3.497	5.516	119	1.703	103	10.938

Toelichting bij het overzicht

Deelnemers: de ultimo stand betreft de werknemers die op 31 december vanwege een dienstverband in de bedrijfstak of vanwege vrijwillige voortzetting deelnemer zijn.

Arbeidsongeschikte deelnemers: het aantal betreft deelnemers die alleen pensioen opbouwen vanwege de regeling van premievrije opbouw wegens arbeidsongeschiktheid. Het kan dan gaan om volledige arbeidsongeschiktheid of om gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid en geen dienstverband in de branche.

Gepensioneerden: het aantal betreft de periodieke pensioenuitkeringen. Deelnemers die 65 worden, worden afgeboekt met de mutatie pensionering bij "Deelnemers", "Gewezen deelnemers" of "Arbeidsongeschikte deelnemers". Vervolgens worden deze deelnemers met dezelfde mutatie opgeboekt bij "Gepensioneerden". De mutatie toetredingen bij "Gepensioneerden" betreft dus niet deelnemers die pensioneren, maar alleen de ingang van het nabestaanden- en wezenpensioen.

Afkoop: wanneer een deelnemer of gewezen deelnemer 65 wordt en zijn pensioen direct wordt afgekocht, wordt deze afkoop vermeld in de kolom "Deelnemers" of "Gewezen deelnemers". Een afkoop van het nabestaanden- en wezenpensioen staat vermeld in de kolom "Gepensioneerden".

Waardeoverdrachten: bij de waardeoverdrachten staan in dit mutatieoverzicht alleen de uitgaande waardeoverdrachten vermeld. Deelnemers met een inkomende waardeoverdracht hebben geen invloed op het aantal.

Bijlage 4: Overzicht nevenfuncties

Bestuur

Leden werkgevers	Nevenfuncties
De heer R.A.L. Heijn	Lid Nyenrode Business Partners/docent Nyenrode Voorzitter Raad van Commissarissen Univé Hollands Noorden
De heer W.B. Jagt	Bestuurslid VLHT Bestuurslid Sociaal Fonds voor de Tandtechniek
De heer mr. C.M.A. van Riet	Voorzitter BTT Lid Cao-commissie voor de Tandtechniek(tijdelijk)
De heer drs. P.H.W.M. Peters	Voorzitter CAO-commissie voor de Tandtechniek Voorzitter NWVT Voorzitter Geschillencommissie CAO voor de Tandtechniek Bestuurslid Sociaal Fonds voor de Tandtechniek
De heer R.W.M. Smits	Voorzitter van de toetsingscommissie "waarderen" en lid van de centrale examencommissie bij het Actuarieel Instituut Business consultant bij Hewlett Packard

Leden werknemers	Nevenfuncties
Mevrouw M. Steffens	Lid Cao-commissie voor de Tandtechniek Lid Geschillencommissie CAO voor de Tandtechniek Bestuurslid Sociaal Fonds voor de Tandtechniek Geschillencommissie CAO, Audax Geschillencommissie Discriminatie, Audax
De heer H. Roeten	Voorzitter pensioenfonds Orsima Bestuurslid bedrijfstakpensioenfonds Houtverwerkende Industrie & Jachtbouw Bestuurslid bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoonmaak en Glazenwassersbedrijf Bestuurslid bedrijfstakpensioenfonds Kunststof en Rubberindustrie Bestuurslid Platform Economie en Arbeidsmarkt Friesland Bestuurslid Programmacommissie/Comité van Toezicht Samenwerkingsverband Noord Nederland SNN Zelfstandig ondernemer HarmRoetenAdvies (parttime)
De heer F.M.M. Poorthuis	DGA Act4U

Raad van Toezicht

Leden

Nevenfuncties

Dhr. P. Priester

Voorzitter raad van toezicht BpF Beton;
Uitvoerend bestuurder Bpf Meubelindustrie, Bpf Particuliere
Beveiliging;
Managing Partner Xudoo.

Mw. L.E.M. Duynstee

Tot september 2014 directeur, pensioenbureau Ballast Nedam;
Eigenaar Lutope Pensioenadvies;
Lid visitatiecommissie Nedlloyd Pensioenfonds;
Lid visitatiecommissie Stichting Pensioenfonds Dupont;
Lid commissie van beroep Stichting Pensioenfonds Achmea.

Dhr. S.T.H. Meijlink

Eigenaar/trainer Oxyor;
Executive lecturer Nyenrode Business Universiteit.

Bijlage 5: Begrippenlijst

ABTN (Actuariële en bedrijfstechnische nota)

Pensioenfondsen dienen te werken volgens een ABTN. Hierin zijn de financiële opzet van een pensioenfonds en de grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.

Actuariële grondslagen

Wanneer een contante waarde van een reeks toekomstige uitkeringen moet worden bepaald, maakt de actuaaris gebruik van actuariële grondslagen, zoals: de rekenrente, de kansstelsels (sterftেকansen, arbeidsongeschiktheids- en revalidatiekansen, frequenties van gehuwd zijn, toekomstige salarisontwikkeling of toeslagenbeleid et cetera), kostenopslagen (bijvoorbeeld voor administratiekosten en / of excassokosten) en solvabiliteitsopslagen.

Actuariële premie

De premie die gebaseerd is op de actuariële grondslagen.

ALM (Asset Liability Management)

Een methode om modelmatig de samenstelling van de strategische beleggingsportefeuille te bepalen, rekening houdend met de pensioenverplichtingen.

Benchmark

Vergelijkingsmaatstaf. Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van een beleggingsportefeuille worden afgezet.

Commodities

Een beleggingsklasse die betrekking heeft op grondstoffen en bulkgoederen die worden verhandeld op de goederentermijnmarkt.

Corporate Governance

Goed ondernemerschap; onder andere integer en transparant handelen door het bestuur, evenals goed toezicht hierop. Ook het afleggen van verantwoording over het uitgevoerde beleid en het toezicht hierop valt er onder.

Dekkingsgraad

De waarde van het pensioenvermogen uitgedrukt als percentage van de waarde van de pensioenverplichtingen. De dekkingsgraad wordt als graadmeter beschouwd voor de mate van zekerheid dat de toegezegde pensioenen ook daadwerkelijk kunnen worden uitbetaald.

Derivaat

Financieel contract waarvan de waarde is afgeleid van een andere (onderliggende) waarde, zoals een aandeel, obligatie of grondstof. Bijvoorbeeld: futures, swaps.

Duration

Gewogen gemiddelde looptijd van een lening. Maatstaf om de prijsgevoeligheid van de lening te bepalen voor renteveranderingen.

Floating benchmark

Als gevolg van de ontwikkelingen in de financiële markten bewegen de verhoudingen van de benchmark, waartegen de portefeuille is afgezet.

Engagement trajecten

Het centrale middel in het Verantwoord Beleggen beleid van het pensioenfonds is engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Om deze dialoog gestructureerd en gedegen uit te voeren worden er een aantal stappen ondernomen, het engagement traject. Bij deze stappen worden onder meer thema's vastgesteld, onderzoek uitgevoerd, voorlopers en achterblijvers op het thema geïdentificeerd en doelstellingen en tijdslijnen vastgesteld.

Franchise

Vrijgesteld bedrag. Over dit deel van het pensioengevend loon worden geen aanspraken opgebouwd.

FTK (Financieel Toetsingskader)

Stelsel van De Nederlandsche Bank voor in de toekomst te hanteren waarderingmethoden.

Gemiddelde interest verplichtingen

Rente volgens de rentetermijnstructuur (RTS) die hoort bij de gemiddeld duration (gemiddelde duur van de verplichtingen) van het (totale) fonds.

Global Compact schendingen

Het gedrag en de ontplooiende activiteiten van een onderneming kunnen op gespannen voet staan met internationale verdragen of richtlijnen. Om een kader te hebben voor deze verdragen en richtlijnen hanteert het pensioenfonds als uitgangspunt het UN Global Compact. Dit zijn tien principes gerelateerd aan de thema's mensen- en arbeidsrechten, het milieu en anticorruptie. Deze principes vinden hun oorsprong in breed geaccepteerde verdragen zoals de Universele verklaring van de rechten van de mens en de conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO).

Om te bepalen wanneer een voorval als een schending van het UN Global Compact beschouwd kan worden is er aantal criteria gedefinieerd. Dit om het proces van oordeelsvorming te structureren. Gekeken wordt er onder meer of er sprake is van nalatigheid door de onderneming, of dat een voorval te wijten is aan bewust handelen. Of het voorval een incident is of één in een reeks van voorvallen. Of een onderneming maatregelen heeft genomen betrokkenheid te voorkomen en of schade te beperken of te herstellen. Het oordeel of een onderneming een grens heeft overschreden en daarmee de principes van het UN Global Compact schendt wordt genomen door een onafhankelijk onderzoeksbureau.

High Yield

Hoogrenderende obligaties, uitgegeven door ondernemingen met een lage kredietwaardigheid.

Outperformance

Er wordt een beter resultaat behaald dan de benchmark.

Rekenrente

Fictief rendementspercentage dat het belegde vermogen in de toekomst wordt geacht op te brengen.

Rentetermijnstructuur (RTS)

De rentetermijnstructuur is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds.

Solvabiliteit

Het vermogen dat op langere termijn aanwezig moet zijn om de verplichtingen te kunnen nakomen.

STAR (Stichting van de Arbeid)

Een landelijk overlegorgaan van de centrale organisaties van zowel werkgevers als werknemers in Nederland.

Sterftegrondslag

Berekeningsmethode gebaseerd op een statisch overzicht van sterftekansen per leeftijd van een bepaalde groep personen.

Swap

Ruil van het rendement op een vastgestelde referentiewaarde tegen een variabele rente gedurende een vastgestelde looptijd.

Swaption

Een optie op een swap waarbij de eigenaar van de swaption het recht heeft, maar niet de verplichting, om een swap tegen vooraf bepaalde voorwaarden af te sluiten op of binnen een bepaald tijdstip.

Technische Voorziening

De passiva van het pensioenfonds, gelijk aan de waarde van de pensioenverplichtingen.

Underperformance

Er wordt een slechter resultaat behaald dan de benchmark.

Vastrentende waarden

Beleggingssoort waarvoor in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt, zoals obligaties, onderhandse leningen en hypotheekleningen.

VPV (Voorziening Pensioen Verplichtingen)

De passiva van het pensioenfonds, gelijk aan de waarde van de pensioenverplichtingen.

Vrijstelling

Vrijstelling van de verplichte deelneming aan de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds.

Waardeoverdracht

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot zeker moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever of verzekeraar.

Z-score

Mate waarin het werkelijke rendement van een pensioenfonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille.